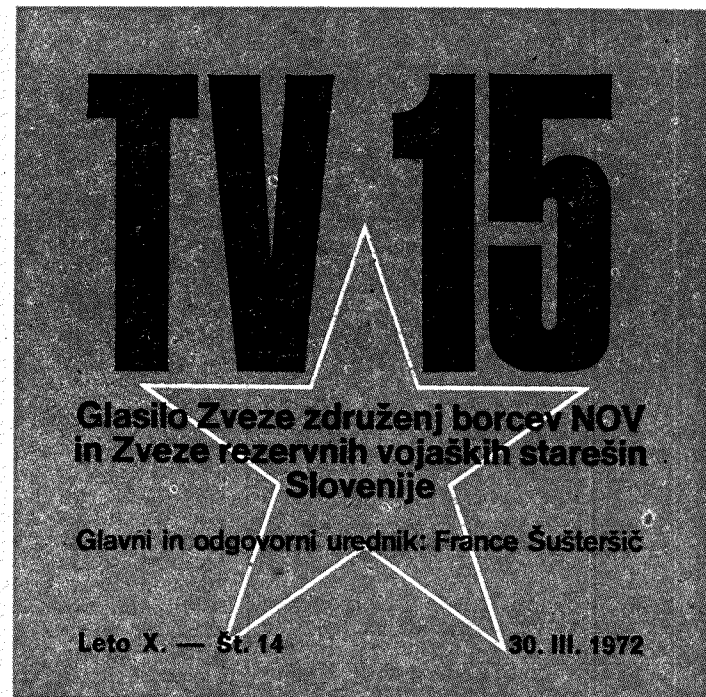

Mladi na sobotni proslavi velike zmage v Jelenovem žlebu pred gozdarsko kočo. Govori general Andrej Cetinski-Lev.

Predvsem o obrambnih pripravah

S SEJE ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

V petek, 24. marca, se je v Beogradu sestal zvezni odbor Zveze združenj borcev NOV na svojo peto sejo. Prva točka dnevnega reda je bila posvečena vlogi ZZB v pripravah na splošni ljudski odpor. Kot je v navadi, so člani zveznega odbora že prej prejeli gradivo — med drugim tudi poročilo komisije za narodno obrambo — zato so se lahko tudi pripravili za razpravo.

Konec 1969 je zvezni odbor ZZB NOV ocenil, da ima ZZB velike možnosti in dolžnosti glede priprav na splošno ljudsko obrambo. Tudi lani in predlanskim so sprejeli več sklepov s tega področja. Zato se je razvila široka in množična dejavnost organizacij ZZB. Ustanovljene so bile komisije za obrambo pri vseh odborih, ki so pogosto razpravljali o pripravah za obrambo. Ponekod so prirejali tudi razne seminarje in posvetovanja, kjer so proučevali naloge borcev. Toda marsikje tudi člane ZZB moti, da se z obrambnimi pripravami ukvarjajo dejansko vsi. Zato ponekod ni bilo povsem jasno, kaj lahko prispeva še ZZB.

Glede na to, da je že razmeroma velik odstotek borcev v letih, ko niso niti več vojni obvezniki, se je ponekod pojavilo mišljenje, češ svoje smo opravili in zdaj nimajo kaj več početi. Starost in telesna nesposobnost sta res važna dejavnika, ki ju ne gre podcenjevati, toda v primeru, če bi bili napadeni in zasedeni, lahko vsakdo tudi zunaj vojske veliko naredi. Zato je treba odločno premagati mišljenje, da so v splošnem ljudskem odporu dejavnosti, ki niso važne. Prav borci, čeprav so že v letih ali bolehnih, veliko lahko prispevajo pri dejavnosti civilne zaščite in na političnem področju.

Glede notranje trdnosti Jugoslavije, ki je važen dejavnik v pripravah na odpor, so bili tudi v zadnjem razdobju prav borci tisti, ki so se najbolj upirali raznim poskusom odstopanja od sprejetih načel. Zaradi tega so si pridobili še večje spoštovanje in vpliv.

Znano je tudi, da v tujini nekateri še vedno računajo na izbruh notranjih naprotij v naši državi, kar bi jim bil povod za poseganje v naše notranje zade-

ve in kar naj bi nazadnje pripeljalo tudi do prisvajanja delov našega ozemlja in seveda tudi do sprememb družbenega reda. V naši neposredni sosesčini namreč še vedno traja tekma za prestiž in večje koristi, še vedno nekateri smatrajo Jugoslavijo za jeziček na tehtnici.

O spletu mednarodnih vplivov in težnjah glede na našo državo ter o naših obveznostih do lastne varnosti sta zato govorila predsednik ZZB NOV Jugoslavije Marijan Cvetković in generalpolkovnik Ivan Dolničar, podpredsednik obrambnega sveta. Delno je o tej zadevi govoril tudi predsednik Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Milutin Morača. Tako so se člani zveznega odbora ZZB seznanili z mnogimi javnosti neznanimi podatki o razmerah, kar bo vsekakor vplivalo na njihovo delovanje med množicami.

Več razpravljalcev se je dotaknilo tudi odhajanja naših ljudi na začasno in stalno delo v tujino. Ti ljudje so zvečine v najboljših letih za vojaško službo, povrh tega pa še pogostokrat strokovnjaki in kot taki rezervni starešine. Zato odhajanje na delo v tujino ni le gospodarsko in politično vprašanje, ampak tudi močno krni našo pripravljenost na obrambo. Zlasti tudi zaradi te-

ga, ker je razmeroma precejšen del teh izseljencev zaposlen daleč od domovine. To velja predvsem za nekatere manj razvite republike, odkoder odhajajo delavci v Avstralijo, južno Ameriko ali ZDA in Kanado. To odhajanje pa je tudi hudo breme, ker povzroča mnogo nevšečnosti pri izdajanju in vračanju vojaške opreme, pri evidenci obveznikov in pri načrtih za zasedbo v enotah.

Izmed slovenskih članov zveznega odbora je govoril Danilo Lepin, predsednik komisije za splošni ljudski odpor pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Pripovedoval je o obrambnih pripravah, tako splošnih kot tistih, ki jih uresničuje ZZB, v naši republiki. Po njegovih ugotovitvah smo doslej posvetili premalo pozornosti pripravam za obrambo med prebivalstvom in pa političnemu delovanju.

Članstvo ZZB bo verjetno tudi zanimal načrt za delo ZZB v primeru, če bi prišlo do vojne ali zasedbe našega ozemlja. Zato so razpravljali tudi o tem vprašanju ter sprejeli ustrezna priporočila.

Naslednja točka dnevnega reda je bila posvečena poročilu predsedstva in komisij o delu med četrto in peto sejo zveznega odbora. Po tem vprašanju ni

bilo posebnih pripomb, kar pomeni, da se člani strinjajo s poročili in s tem tudi z delom predsedstva in komisij. Slišati je bilo tudi to, da bi se moral zvezni odbor večkrat sestati, toda to bi pomenilo nove, dodatne stroške.

Tej točki je sledila razprava o okvirnem načrtu za delo zveznega odbora, predsedstva in komisij v letošnjem letu. Tudi tu ni bilo bistvenih pripomb. Načrt, kaj naj bi letos delala našeta vodstva, pa je tudi načrt dela za celotno ZZB, zato bomo prispevek o tem objavili v prihodnji številki našega lista.

Sledile so razprave o denarnem poslovanju zveznega odbora v lanskem letu in pa načrt za stroške v letošnjem ter imenovanje nekaterih novih članov komisij zveznega odbora.

Če bi ocenjevali vsebino te seje zveznega odbora ZZB NOV in njen potek, bi lahko rekli, da je bila v primerjavi z drugimi, prejšnjimi, izredno kratka. Število razpravljavcev je bilo razmeroma majhno, zato pa so bile njihove razprave tehtne in pripravljene. Tako se je tudi vodstvo ZZB priključilo boju proti »sestankarstvu«, ki se je v zadnjem času znova razvil v Srbiji in drugod po jugu naše države. Prav bi bilo, če bi kaj takega začeli tudi pri nas, saj tudi v Sloveniji glede tega nismo dosti boljši od drugih, kar kažejo uradni podatki in resne, znanstvene razčlenitve.

MP

Zaslužni prekmorci prejeli odlikovanja

V sejni dvorani ZZB NOV Slovenije v Ljubljani je bila 23. marca lepa intimna slovesnost. Predsednik osrednjega odbora prekmorskih brigad in podpredsednik izvršnega sveta skupščine SRS dr. Franc Hočevar je ob navzočnosti še nekaterih gostov izročil 15 borcem prekmorskih brigad odlikovanja, s katerimi jih je odlikoval predsednik Tito za njihovo aktivno organizacijsko dejavnost v času NOB.

V svojem uvodnem nagovoru je Franc Hočevar orisal pomen ustanovitve prekmorskih brigad in zasluge njihovih borcev. V tej zvezi je omenil tudi

enodušno sodelovanje primorskega ljudstva v NOB.

Z redom republike s srebrnim vencem je bil odlikovan Ivan Jerman, znani kulturni delavec in nekdanji politični komisar pevskega zbora Srečko Kosovel.

Red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem sta prejela Janko Kralj, ki je bil predsednik centralnega narodnoosvobodilnega odbora na Sardiniji, in Zdravko Smrekar.

Z redom dela z zlatim vencem je bil odlikovan Silvo Hrovat.

Drugih enajst borcev iz prekmorskih brigad — Zarko Bole, Jože Bubnič, Luce Ditrich, Jože Doljak, Pavle Gorkič, Ivo Jelačin, Julij Lapajne, Alojz Stegu, Vlado Tajan, dr. Stane Urbančič in Franc Vidmar — pa je prejelo red za zasluge za narod s srebrnim vencem.

V imenu vseh odlikovancev sta se za sprejeta odlikovanja zahvalila Ivan Jerman in Janko Kralj.

Po slovesnosti so se odlikovanci še to in ono pogovorili s svojim predsednikom dr. Francem Hočevarjem.

V.M.

besede in dejanja

VRANA VRANI NE IZKLJUJE OČI

Na zadnji seji sveta za splošne notranje zadeve skupščine občine Subotica, na kateri so razpravljali o gospodarskem kriminalu, je Mihalj Nad, občinski javni tožilec, med drugim rekel:

Nič kolikokrat smo se prepirali: če je navadni delavec v svoji delovni organizaciji zagrešil prekršek s področja gospodarskega kriminala, so ga kaj hitro in brez težav izgnali iz kolektiva. Če pa je podoben prekršek zagrešil kdo od šefov v delovni organizaciji, navadno ugotovimo, da proti njemu niti disciplinsko ne postopajo.

Za tak postopek so namreč pristojni zopet šefi.

Borba — 22. III. 1972

KAKO IZTERJATI DOLG?

Kmetijski zavarovalci iz osmih slovenskih občin so dolžni osješki bolnišnici 5.260.000 dinarjev. Ta velika zdravstvena ustanova je zaradi tega v nezavidljivem položaju in pred odločitvijo: kako izterjati dolg.

Vjesnik — 22. III. 1972

KRONIČNO POMANJKANJE

Silovitega razvoja cestnega transporta ne spremlja samo poslabševanje stanja naših cest, ampak tudi kronično pomanjkanje vozniškega kadra.

Podatki kažejo, da samo v Sloveniji letno potrebujemo najmanj po 2500 novih

voznikov C in D kategorije. Gospodarstvo in ostali zainteresirani si te kadre — poklicne šoferje pridobivajo v glavnem po dveh poteh. Določeno število jih daje JLA, največ pa poklicne šole. Prvi so tako rekoč »zastonj«, drugi pa precej dragi. Cestno transportna podjetja namreč trdijo, da jih šolanja vsakega poklicnega voznika v poprečju velja vsaj milijon starih dinarjev.

Delavska enotnost — 18. III. 1972

ČUDNE RAZLIKE

Medtem ko delavci tekstilne tovarne »Trikolor« zaslужijo poprečno 791 dinarjev, znaša poprečje v kmetijskem posestvu »Pionir« 3362 dinarjev — je pisalo v gradivu, pripravljenem za eno od zadnjih sej občinske konference ZK v Srbobranu. Osební dohodek v »Pionirju« je za 124,5

odstotka višji od lanskega občinskega poprečja. Glavni agronom tega posestva je zaslужil mesečno 6372 dinarjev. Medtem ko je poprečni osební dohodek gimnazijskega profesorja 1690 dinarjev, je hišnik v »Pionirju« zaslужil 2648 dinarjev. Čistilke v tem podjetju so imele večje poprečne plače kot učitelji v osnovni šoli »Vuk Karadžić«, a fizični delavci v »Pionirju« so zaslужili skoraj 3000 dinarjev mesečno.

Večernje novosti — 22. III. 1972

NAPREDNO

Gospodarske organizacije so lani plačale 13 milijard in 680 milijonov starih dinarjev za sodne takse in stroške. Zanimivo pa je, da je vrednost vseh sporov vsaj desetkrat manjša od stroškov. To je dokaz, kako so naši gospodarstveniki napredni. Borijo se zoper lastno bogatenje.

Delo — 22. III. 1972

● Na pobudo izvršnega odbora so v predsedstvu ZKJ s predstavniki družbeno političnih organizacij in JLA sklenili, da bodo namesto običajnega srečanja Tita z mladino v letošnjem jubilejnim letu organizirali »Srečanje«, ki bo omogočilo, da se na predvečer dneva mladosti in Titovega rojstnega dne mladi srečajo s svojim dragim tovarišem, se pogovore, zabavajo, mu čestitajo in predstavijo najboljše iz svojih vrst. Srečanje bo verjetno v stavbi ZIS, kamor bodo povabili okrog 2000 oseb, ki na svojem področju predstavljajo najboljše, kar imamo: od delavca do pesnika. Slovenske predstavnike bo izbral poseben odbor za pripravo programa praznovanja meseca mladosti v Sloveniji.

● V Beogradu je bila 2. konferenca Zveze sindikatov Jugoslavije, kjer so v glavnem razpravljali o vlogi in nalogah sindikatov v samoupravnem družbenopolitičnem in ekonomskem sistemu. Večina delegatov meni, da morajo sindikati imeti večji vpliv, kar je pogoj organizirane in učinkovite bitke delavcev za njihov prevladujoči položaj v družbi. Pogosto so zahtevali, da se delavcem na široko odpro vrata v predstavniška telesa in forume družbenopolitičnih organizacij. Celo delavski sveti postajajo po svojem socialnem sestavu »medelavski«. Dalje je bilo rečeno: kadar razpravljamo o socialnih razlikah, govorimo samo o boju proti bogatenju, ni pa prave bitke proti siromaštvu — proti nezaposlenosti, proti nizkim osebnim dohodkom, za večje otroške dodatke. Kaj je storil sindikat za izboljšanje gmočnih razmer delavca z osebnim dohodkom 1.000 din, ki ima včasih štiričlansko družino? Ostajamo pri ugot-

niti. Ta sklep pomeni, da bodo »ameriške firme ohrabrene, da bi investirale sredstva v obe državi« in da bo korporacija jamčila za zagotovila zasebnih investicij. Ta program jamstev da bo »odprl nove poti akcije, ki bodo v korist obeh držav — Romunije in Jugoslavije.

● Na Kosovu si s strogimi zdravstvenimi ukrepi prizadevajo, da bi žarišča črnih koz čimprej pogasili. V karanteni so okužene vasi Donjane in Ratkovac, kjer je 20 obolelih, in zdravstvene ustanove v Djakovici. Po podatkih zveznega sekretariata za delo in socialno politiko so v devetih metohijskih občinah cepili že več sto tisoč ljudi, tako da bo kmalu cepljeno vse prebivalstvo. Za preventivne ukrepe so se odločili tudi drugod po državi in tudi v Sloveniji. Ker bi bilo celotno ogroženo območje težko popolnoma izolirati, obstoji nevarnost, da se bolezen razširi tudi v druge kraje. Zato se je začelo množično cepjenje v Beogradu, Čačku in Novem Pazaru. Črne kozе spadajo med zelo nalezljive karantenske bolezni. V Beogradu je prisel predstavnik svetovne zdravstvene organizacije ter se seznanil z našimi ukrepi, ki se nanašajo na zatiranje črnih koz. Na zalogi je več kot dva milijona doz cepiva, medtem ko so jih iz Švice poslali 450.000. Menijo, da je skoraj gotovo zanesel črne kozе k nam eden od 2500 muslimanov, ki so iz Jugoslavije letos romali v Meko. — Tudi indonezijsko ministrstvo za zdravstvo je sporočilo, da so se v štirih indonezijskih pristaniščih pojavile črne kozе. Podrobnosti o razširjenosti bolezni za zdaj še niso znane.

● Pod predsedstvom Josipa Broza Tita je bila na Brionih seja sveta predsedstva SFRJ za zadeve državne varnosti. Na seji, ki so se je udeležili tudi predsednik zvezne skupščine, predsednik ZIS in drugi, so obravnavali nekatera vprašanja sistema državne varnosti v zvezi z uveljavljanjem ustavnih amandmajev.

● Kljub zamrznjenju cen se polagoma uveljavljajo razne podražitve. Podpisniki sporazuma o poslovnem sodelovanju in oblikovanju cen goveda, mesa, mleka in mlečnih izdelkov v Sloveniji so sklenili popraviti cene mesa v prodaji na drobno. Gre seveda za podražitev. V republiški gospodarski zbornici pravijo, da bodo veljale nove cene najverjetneje že od prihodnjega tedna. Tako bi jih uskladili z maloprodajnimi cenami drugod, saj je v Sloveniji trenutno meso nekoliko cenejše. Nove cene mesa bodo veljale samo za podpisnike sporazuma (sklenilo ga je sredi 1970. leta 120 gospodarskih organizacij in zasebnih podjetnikov) in bodo višje od sedanjih za 14 do 17 odstotkov, v skladu s predlogom o cenah za leto 1972, ki so ga pripravili še pred sprejetjem sklepa o povečanju cen, ki pa ga niso uresničili. Še sreča je, da pri podražitvi niso presegli — 5 odstotkov.

● Vojvodinski izvršni svet je sprejel zakonski načrt o financiranju preostalih delov osnovnega omrežja hidrosistema Donava—Tisa—Donava. Zakon predvideva, da bo izkop korita naše največje umetne reke končan do konca leta 1974, oziroma dve leti kasneje, kot je bilo predvideno SAP Vojvodina je prevzela obveznost, da bo zagotovila 344 milijonov dinarjev za dokončanje osnovnega kanalskega omrežja tega vodnega sistema. Največji nedokončani objekt je jez na Tisi pri Bečeju.

● V nekaterih mestih predlagajo, naj bi stanarine povišali tudi do 40 odstotkov za tiste, katerih dohodki znašajo več kot 1.100 dinarjev mesečno na člana gospodinjstva, upoštevajoč pri tem tudi površino stanovanja in število članov družine.

● Avstrijska vlada je pripravila predlog za uvedbo dvojezičnih imen za 205 krajev v 36 občinah na Koroškem. Ta predlog in nekatera druga vprašanja, ki zadevajo pravice koroških Slovencev, so nedavno obravnavali zvezni kancler Kreisky, koroški deželni glavar Sima, prosvetni minister Sinowatz in veleposlanik Wodak, ki je nadomestoval zunanjega ministra. Petega aprila pa se bo avstrijski kancler Kraisky sešel s predstavniki koroških slovenskih organizacij, kjer bodo obravnavali ta predlog. Na sestanek je povabljen tudi koroški deželni glavar Sima.

● V prvi polovici avgusta letos bo v Georgetownu posvetovalni sestanek zunanjih ministrov neuvršenih držav. To bo prvič, da se bodo ministri neuvršenih držav sestali v Latinski Ameriki. V pripravljalnem odboru je 15 držav, med njimi tudi Jugoslavija. Na dnevnem redu te konference bo tudi splošni pregled mednarodnega položaja s posebnim poudarkom na izvajanje sklepov tretjega vrha neuvršenih v Lusaki.

Nekdo potrebuje nemir

Bolj kot se v Italiji približuje »dan V« — 7. maj, ko bodo nove, izredne parlamentarne volitve, bolj narašča v deželi napetost, v katero sem in tja nekdo poseje nekaj nemira in strahu. Velike politične afere si sledijo ena za drugo in v njih je skritih toliko nejasnosti, podtikanj in zapletenosti, da že same po sebi silijo k globljemu razmišljanju. Namreč: zakaj te afere — v tem času in s takšnim ozadjem?

Nekako pred dvema tednoma je še v zdaj nepojasnjenih okoliščinah izgubil življenje viden in skrivnosten predstavnik italijanske levice — založnik in milijarder Gian Giacomo Feltrinelli. Bil je znan po svojih stikih z južnoameriški-mi gverilci, med drugim tudi z ubitim gverilskim poveljnikom Che Guevarom, zaradi česar mu je bila nevarnost nenehno za petami. Sam je pred svojo smrtjo napovedoval, da sluti bližajočo nesrečo, in najbrž se ni tako malokrat zgodilo, da so mu grozili ali že poprej stregli po življenju. Potem pa so ga lepega dne našli mrtvega pod daljnovidno napeljavo blizu Milana. Na površje so izbruhnile številne nasprotujoče si domneve: po enih naj bi se ubil sam, ko je skušal podminirati daljnovod (češ da se je ukvarjal z anarhistično dejavnostjo), po drugih naj bi ga ubil nek desničarski komandos, po tretjih naj bi bila v vse skupaj vpletena ameriška vohumska mreža CIA.

V tem času pa je v Rimu že potekal veliki sodni proces zoper levičarja — anarhista — Valpredo in njegove tovariše. Obtožnica, ki se je opirala na sila dvomljivo dokazno gradivo — med katerim je bilo tudi sporno pričevanje nekega taksista — jih je dolžila, da so 12. decembra 1969 podtaknili bombo v Narodni kmetijski banki na milanskem trgu Fontana, pri čemer je izgubilo življenje 17 ljudi.

Šele pred dnevi je pokol nedolžnih ljudi v Milanu dobil svoje nove, tokrat najbrž resnično ozadje. Preiskovalni sodnik Stiz iz Trbiža je poslal milanskemu sodišču zajetno dokazno gradivo, na podlagi katerega so prijeli tri predstavnike skrajne fašistične desnice, Rautija, Venturo in Predo. Prav ti ljudje naj bi bili tudi povezani s fašističnimi akcijami na Tržaškem in Goriškem in z nedavnim odkritjem velikega skladišča orožja — v originalnih ameriških vojaških zabojih — v kraški jami pri Nabrežini, nedaleč od Trsta.

Trije aretirani fašisti naj bi povzročili tudi smrt 17 ljudi pred dobrima dvema letoma v Milanu. Toda kako je mogoče, da je italijanska policija skozi vse te dobri dve leti ves čas raziskovala, sumničala in zapirala med italijansko levico, popolnoma pa zanemarila možnost, da bi zločinci lahko izšli iz vrst fašistične desnice? To je vprašanje, ki si ga zastavlja italijanska javnost, hkrati z nekim drugim: komu bi vsi ti atentati, nasilje in nemir v tem času najbolj prišli prav, kakšen je njihov pravi cilj, kaj se za vsem skriva?

Za zdaj so nam na razpolago samo ugibanja, in teh v italijanskem tisku ne manjka. Toda najpoprej si je treba ogledati politično ozračje, ki ta hip vlada v Italiji.

Krščanskodemokratska stranka, najmočnejša italijanska politična sila, je Italiji vladala zadnjega četrta stoletja, toda zadnjih deset let je njena moč že toliko padla in doživela je že toliko notranjih razcepov in navzkrižij, da se je morala povezati s socialistično stranko in skupaj z njo ustanoviti koalicijsko vlado levega centra. Koalicija se je nekaj časa obnesla in Italija je tako

dobila precej pomembnih reform v gospodarskem in nasploh javnem življenju (med drugim tudi zakon o ločitvi). Toda zadnje leto je zveza med krščanskimi demokrati in socialisti začela šepati, vrstile so se nove in nove vlade in prejšnji mesec, po nekaj neuspelih poskusih za sestavo nove koalicije, je predsednik Leone moral razpustiti parlament in razpisati izredne volitve. Volilni boj se je že začel, zagrizeno in neusmiljeno kot je pač lahko v Italiji, kjer obstaja pisana mavrica političnih sil, od skrajne desnice (monarhisti, združeni s fašisti) do skrajne levice (trockisti, anarhisti, maoisti itd.). Toda v bistvu bodo pravi volilni boj bojevale samo velikanke: krščansko-demokratska stranka, socialisti in Komunistična partija Italije.

Volilnih izidov ni moč napovedovati, a ugibati se vendarle da, kaj čaka Italijo po izvoljenem novem parlamentu. Novi brezuspešni poskusi za sestavo koalicijske vlade med krščanskimi demokrati in socialisti? Znova zaporedno menjavanje vlad, politična negotovost, nemir? Znova gospodarska nestabilnost, ki bo ogrožala nadaljnji italijanski razvoj?

Ni izključena možnost, da bi v takih razmerah morali pritegniti k sodelovanju za sestavo nove vlade tudi Komunistična partija, ki si je v Italiji že pridobila neizpodbitno moč in veljavo. Šteje namreč poldrugi milijon članov, zanjo glasuje dobra četrtina italijanskih volilcev in ima tudi dobro četrtino sedežev v italijanskem parlamentu. Ravno pred kratkim se je v Milanu končal 13. kongres partije, na katerem so izoblikovali izhodišča za združitev demokratskih sil v državi: komunisti so pripravljeni sodelovati s krščanskimi demokrati in socialisti v vladi levega centra in tako pripomoči k temu, da bi se v Italiji ohranila demokracija.

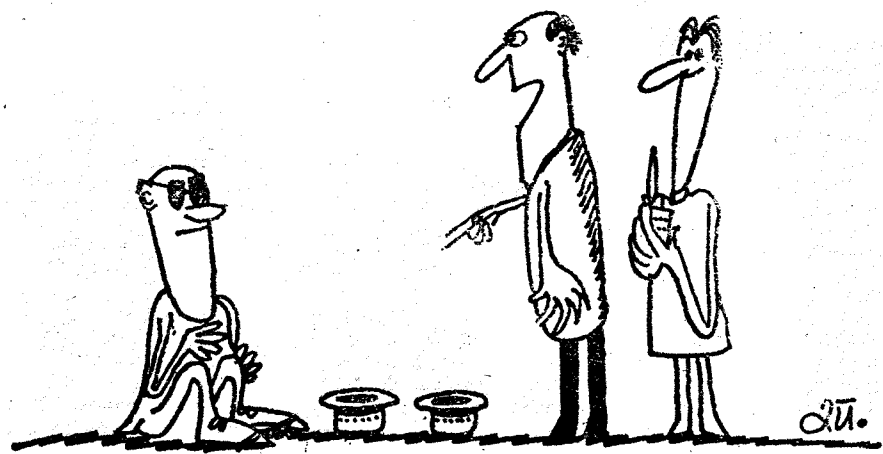
Nedvomno pa je, da marsikomu v Italiji ne bi bilo preveč po godu, če bi se komunisti prebili v »sfero oblasti«, ali, kot tudi pravijo v Italiji, v »dvorano z gumbi« — torej na tiste položaje v državi, ki odločajo o pomembnih zadevah. Komunisti na oblasti? To bi bil za italijansko skrajno desnico prehud udarec.

In zato desnica potrebuje nemir in nasilje, da lahko seje med ljudmi strah in pripravlja »terene« za svojo idejo o tem, da je Italiji potrebna »trda roka«, ki bo napravila »red«. Že nekaj časa v Italiji bolj ali manj odkrito namigujejo na možnost državnega udara, po zgledu grških polkovnikov. Omenjajo tudi možnost, da bi bila v takšne načrte lahko vpletena tudi ameriška obveščevalna služba, češ da Američani nikakor ne bi hoteli pristati, da bi jim v strateško tako pomembnem krilu zahodnega vojaškega pakta prišli na oblast komunisti.

Kakorkoli že, številni primeri v zadnjem času govorijo v prid domnevi, da v Italiji nekdo nalašč seje nemir in da bo zato zdajšnje predvolilno ozračje v naši sosednji državi še kako napeto in vroče. Najbrž bo ta čas, ki nas ločuje od 7. maja, še naprej doživljal nove politične afere, kot so te zadnje z Valpredo, Feltrinellijem in tremi fašističnimi atentatorji. Ker pa nam gre kot sosedni državi za dobre, prijateljske odnose z Italijo in ker na njenem ozemlju živi naša manjšina, ki še vedno čaka na uveljavitev svojih pravic, moramo vse to dogajanje onstran naše zahodne meje spremljati z veliko pozornostjo.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Raziskujemo poreklo imovine. Odkod vam dva klobuka?«

Pohod ribniške mladine v Jelenov žleb

Brigada mladih gubčevcev je štela točno sto mladih ljudi. Vidimo jo ob prvem lahmem vzponu iz Rakitnice proti gozdovom Jelenovega žleba, ki so postajali vse bolj strmi. Po dveh urah naporega vzpona so prispeli k Štirni, kraju, kjer so 2. in 3. bataljon Tomšičeve ter Gašperjev manevrski bataljon 2. oktobra 1942 prvič premagali močno enoto iz divizije Macerata.

Odslej tudi mestni odbor ZRVS Ljubljana

Kot je znano, je Ljubljana razdeljena na pet občin, čeprav je kot mesto celota. Zato potrebuje tudi enotna vodstva organizacij in služb, saj je nujno urejati vse zadeve enotno za celotno mestno območje. Zato so nekatere organizacije že izbrale vodstvo za celo mesto, druge pa to delajo zdaj. Tudi pri Zvezi rezervnih vojaških starešin so začutili potrebo po enotnem vodstvu, zato so iz vseh občinskih skupščin že izvolili delegate za mestno skupščino.

To so izpeljali v soboto, 25. marca popoldne v domu JLA. Med povabljenimi so bili predstavniki drugih mestnih vodstev organizacij kot ZKJ, SZDL, ZZB in ZMS ter gostje iz drugih republik.

Uvodoma je govoril Franjo Kranjc, ki je nakazal nujnost ustanovitve mestnega vodstva ZRVS ter bodoče naloge s posebnim ozirom na sedanji notranji in zunanji politični položaj naše države.

ZAVOD BOREC OBVEŠČA

Zavod Borec obvešča bralce, da je pravkar izšla v ponatisu knjiga Jožeta Vidica »Beg z morišča«. Vešana je v platno in stane 129 dinarjev, dobite jo lahko tudi na obroke.

Svetinova »Ukana« je razprodana, na razpolago pa je še nekaj izvodov II. in III. dela.

Po njegovem govoru pa se je razvila živahna razprava, ki je zajela vsa področja delovanja ZRVS. Nato so skupščino pozdravili predstavniki ZRVS Beograda, Novega Sada, Zagreba in Titograda, medtem ko so iz Skopja in Sarajeva poslali samo pozdravni brzojavki. V razpravo so posegali tudi sekretar mestne konference ZK Vinko Hafner, član mestne konference SZDL Nace Voljč, član mestnega odbora ZZB Anton Kovačič ter mestne konference Zveze mladine Slovenije Ivan Kuhar. Vsi so poudarili potrebo po medsebojnem sodelovanju vseh organizacij, ki so jih zastopali, in med ZRVS. Ob tem so tudi dali več pobud za krepitev obrambne sposobnosti naše države ter priprav za splošni ljudski odpor. Tudi delegati so govorili o delovanju združenj, v katerih so vključeni in ki jih zastopajo. Govorili so tudi o zgledu, ki ga mora dajati rezervni starešina, o svetovnem in notranjem političnem položaju ter o raznih organizacijskih vprašanjih, posebno o raznih zelo specializiranih organizacijah z velikim poudarkom na obrambno pripravljenost. Med take organizacije štejemo planinsko zvezo, tabornike, strelsko zvezo, gasilce, telovadne in športne organizacije, ljudsko tehniko itd. Zatorej bi pomenilo podcenjevanje teh organizacij poskus zmanjševati obrambno pripravljenost. Kot take lahko smatramo stalne napade ene izmed znanih revij.

Ob koncu so izvolili še člane mestnega odbora, ki ga bo vodil kot predsednik TEODOR DOVEČAR.

LJUBA GARBAJS-MIKLIČ

V nedeljo je minilo 29 let, kar sta Gubčeva in Cankarjeva brigada premagali Italijane v Jelenovem žlebu. To je bil najhujši poraz italijanskih okupatorjev na slovenskih tleh. V spomin na ta dan praznujejo v vaseh pod Travno goro občinski praznik.

V Ribnici na Dolenjskem, v Dolenji vasi in v Sodražici je bilo v soboto nenavadno živahno. Mladinke in mladinci so prihajali od vsepovsod. Obetal se je lep dan. Nikjer oblaka in zemlja je lepo dišala, kakor naročena za veliki praznik. Mladinke in mladinci so se skupaj z vojniki ribniške garnizije nameravali uvrstiti v štiri brigade, toda brez nesreče tudi tokrat ni šlo. Vojaki so morali zaradi cepljenja proti črnim kozam ostati osamljeni v vojašnicah, tako da je bila vsa akcija odvisna le od zavesti ribniške mladine. Mladina pa ni razočarala. Na treh krajih se je zbralo blizu 400 mladink in mladincev, ki so se zvrstili v štiri pohodne kolone z imeni znamenitih partizanskih brigad: brigada mladih gubčevcev je krenila iz Dolenje vasi čez Rakitnico na nekdanjo Rudežovo cesto ter mimo Vodnjaka in Brezna prišla v Jelenov žleb, izpred vojašnice v Ribnici sta čez Zadolje, Smrekov žleb in Korita krenili brigadi mladih cankarjevcev in šercerjevcev, iz Sodražice čez Travno goro na Jelenov žleb pa je prišla brigada mladih tomšičevcev. Vsaka teh brigad je morala prehoditi kakšnih 13 kilometrov gozdnih poti. Mladinci so spotoma obiskali znamenite točke iz narodno-osvobodilnega boja. Pozabili pa smo omeniti še peto kolono. To je bila kolona avto-moto društva iz Ribnice, ki je za svoje člane priredila rally iz Ribnice čez Rakitni-

co, Grčarice in Glažuto na Jelenov žleb. Vse kolone so se v Jelenovem žlebu sešle ob 11. uri. Tu pa niso všteti ribniški jamarji, ki so obiskali Brezno, in spet privlekli na svetlo nekaj italijanskih čelad.

Nekaj po enajsti uri so se štiri mladinske brigade zvrstile pred gozdarsko kočjo v Jelenovem žlebu. Začela se je kratka slovesnost. Mladim je spregovoril narodni heroj in udeleženec bitke v Jelenovem žlebu, general Andrej Cetinski-Lev. Pozval jih je na varovanje in negovanje revolucionarnih tradicij ter na priprave za splošni ljudski odpor, kar so mladi z navdušenjem pozdravili. Sledil je skromen kulturni spored in tovariško srečanje. Okusna menaza iz vojaške kuhinje je vsem imenitno teknila. Nihče ni tožil zaradi žuljev ali utrujenosti.

Sobotni pohod ribniške mladine v Jelenov žleb je pokazal, kako zdrava je naša mladina, kako si želi razvedrila v naravi in kako zelo spoštuje naš veliki osvobodilni boj. Mladina je tista, ki sprejema varovanje in gojenje revolucionarnih tradicij od nekdanjih borcev v svoje roke. Videli smo res čudovite obraze mladih ljudi, z ognjem in vdanostjo domovini v očeh. Nekaj pa je vendarle treba povedati. Do tu, do Jelenovega žleba je bilo vse lepo in prav, od tu dalje pa je organizacija nenedoma odpovedala. Mladi bi se bili radi poveselili, zaplesali, toda edini harmonikar je izginil kot kafr. Res škoda, ko je bil tako lep dan! Upajmo, da bo prihodnje leto za trideseto obletnico velike zmage lepše in boljše, da bodo mladi sami poskrbeli tudi za zabavo, kajti kako naj bi za te reči skrbeli stari...

S. F.

Daljši postanek so imeli mladi gubčevci ob spomeniku veliki zmagi pri Velikem breznu, kjer so premagani Italijani pred 29 leti drveli v prepad. Tu je mlade udeležence pohoda obiskal narodni heroj, general Andrej Cetinski-Lev ter jim razložil potek in pomen velike bitke, v kateri so Italijani po lastnih podatkih izgubili 8 oficirjev (padlih), padlih in pogrešanih vojakov (ki so tudi padli) 101, rešenih ranjencev 2 oficirja, 94 vojakov in 2 civilna vodnika, 190 pušk, 12 lahkih in 7 težkih strojníc, 3 težke minomete, 2 radiooddajni postaji in tako dalje. Divizija Macerata je po tem porazu postala tako okužena s paničnim strahom, da so jo morali Italijani nemudoma potegniti iz slovenskega ozemlja. Partizani so tak uspeh dosegli zaradi svoje velike bojevitosti, bili pa so tudi odlično vodeni. Razen junaka Cetinskega, ki je bil tedaj komandir čete v Cankarjevi brigadi, je mladim o bitki pripovedoval tudi rojak Anton Vesel, ki je veliko zmago doživel kot borec Gubčeve brigade.

ob tabornem ognju

Nikdar se ne smemo politično »upokojiti«

Iz govora generalnega sekretarja zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Dušana Sekića na zboru borcev in zastopnikov družbenopolitičnih organizacij v tuzlanski občini povzemamo naslednje misli:

Udeleženci naše revolucije so dejansko vgradili same sebe v to revolucijo, v našo sedanjo družbeno ureditev, v novo Jugoslavijo. Zato pa so borci nekatere pojave v naši družbi čutili zelo prizadeto. Saj je večkrat šlo za napade na temeljna načela naše revolucije, kar sta pokazali 21. seja predsedstva ZKJ in druga konferenca ZKJ.

Pogosto smo izražali nejevoljo, ker niso protisocialističnega in protisamoupravnega rovarjenja učinkoviteje onemogočali. Bili smo priče različnih dogodkov, ki nam niso ugajali; zahtevali smo, naj bi ostreje nastopili proti takšnim pojavom in jih onemogočali. Videli pa smo, da ni bilo mogoče vselej storiti česar koli, med drugim tudi zaradi tega, ker niso niti v ZKJ in ne na njenem vrhu enotno presojali teh pojavov. Druga konferenca ZKJ je jasno, nedvoumno povedala, da je to bila politična kriza v naši družbi, ideološka kriza v ZKJ.

Borci večkrat pravijo, da je bilo med vojno lažje, ker smo vedeli, kdo smo mi in kdo je naš sovražnik. V političnem položaju pred 21. sejo je bila zmeda. Za sovražnika je bilo pomembno, da je vladala zmešnjava, tako da bi ne vedeli, kdo strelja in kdo je — kdo. ZKJ pa je dokazala, da je še zmeraj močna, da uživa veliko zaupanje in močno ter široko podporo ljudstva in delavskega razreda.

Izkušnje zadnjih let kažejo, da strnjenega gibanja revolucije ni mogoče pretrgati. Temeljito so se zmotili tisti iz kontrarevolucionarnih vrst, ko so mislili in trobentali, da zastopajo nekoga in nekaj. Pokazalo se je, da so tanka plast, ki nima opore med ljudstvom.

Nam borcem je življenjskega pomena, kdo bodo naši nasledniki, ki naj bi za nami usmerjali ter nadaljevali revolucijo. To je lahko le delavski razred pod vodstvom svoje avantgarde — Zveze komunistov Jugoslavije. Mi, borci, bomo vselej in povsod podpirali ZKJ pri prizadevanjih, da se okrepi vloga delavskega razreda in neposrednih proizvajalcev. V ZK mora biti več delavcev. Na prihodnjih volitvah moramo odločno podpreti prizadevanje ZKJ, tako da bodo v vsa vodstva ZK, v samoupravna in druga telesa in organizacije izvoljeni delavci, in da bodo imeli glavno besedo, vsi drugi pa da bodo v manjšini.

Napravititi je treba konec navadi posameznikov, da ugotavljajo pojave, a da le govorijo o »napakah«, opozarjajo na slabe in dobre strani vsega, stalno kažejo

s prstom na kaj, govorijo in napadajo, ne predlagajo ter ne storijo pa prav nič, kako bi bilo treba kaj zboljšati. Res je treba grajati, zares ostro in dosledno, toda treba je jasno razlikovati, kdo in s kakšnih postojank kritizira. Tisti, ki le kritizira in prav nič drugega ne stori, postaja opozicionalec, ki le gozdrija in neprizadeto opazuje pomanjkljivosti. Sovražniki pa v svojih napadih pogosto uporabljajo tudi našo kritiko. Razlika je idejna in politična: kritizirajo nas z jasnim namenom, da bi nas strmoglavili, podcenili in zmedli. To bi morali vedeti naši tovariši, ki postopno, ne da bi opazili, bredejo v vode kritike in opozicije. Res, moramo kritizirati, toda sodelovati moramo tudi pri iskanju ukrepov za zboljšanje. Kdo drug bi naj sodeloval pri tem, če ne borci? Borci se ne smejo nikdar politično »upokojiti«!

Sekić je precej razpravljal tudi o socialnih razlikah v naši družbi. Poudaril je, da je treba nemudoma odvzeti posameznikom, kar so si pridobili nezakonito, in to lastnino spremeniti v splošno družbeno premoženje. Toda borci ne smemo nikdar zaiti v drugo skrajnost, n.pr. da bi se zavzemali za uravnilovko in za odpravo načela o nagrajevanju po delovnih uspehih. Ne smemo dovoliti, da bi uvajali ukrepe za uvedbo enakega nagrajevanja slabših in boljših delavcev, češ da imamo vsi enake želodce. Osebnega dela tudi ne smemo odpraviti, toda uvesti je treba strogo nadzorstvo nad tem delom, tako da bo primerno obdavčeno.

ŠKOFJA LOKA

LEPA BILANCA DEJAVNOSTI ZBZ NOV

V že ustaljen način dela občinskega odbora ZBZ NOV v Škofji Loki sodi tudi občasno sklicevanje plenarnih sestankov, na katere povabijo tudi predsednike vseh združenj v občini. Na teh sestankih obravnavajo najbolj pereče zadeve borcev na temelju poročila o delu predsedstva, komisij in združenj v preteklem obdobju. Letos pa so mimo tega pripravili obširno poročilo o svojem delu za letne konference združenj borcev in VVI v občini.

Iz tega poročila posnemamo, da ta odbor tesno sodeluje z drugimi družbenopolitičnimi in gospodarskimi organizacijami ter z občinsko skupščino, pa tudi z garnizijo JLA. Vse to pospešuje aktivnost članstva ZBZ, kar se še posebno odraža v delu komisij.

Med uspehi, ki jih je v zadnjem času dosegla njihova komisija za spomeniško — zgodovinsko dejavnost so med drugim navedeni tudi tile: skupna proslava in srečanje borcev in aktivistov občin Škofja Loka, Logatec in Idrija na Ledinah pri Zireh, udeležba na srečanju vseh gorenjskih internirancev v Begunjah, srečanje gorenjskih aktivistov v Bohinju in Predvorju pri Kranju, piknik ob dnevu borca, srečanje pri Merenkovcu v Potoku in v Leskovici itd. V letu 1971 je bil izdelan tudi načrt dražgoškega spomenika, urejajo pa tudi muzej NOB na Loškem gradu.

Združenja VVI v Železnikih in Poljanah ter združenje borcev Leskovic, Lenart, Bukovica in Davča so razvila svoje prapore. Tako imajo sedaj razen treh v tej občini že vsa združenja svoje prapore.

Sodelovali so pri zbiranju gradiva in pri organizaciji založbe knjige »Škofjeloški odred«, pri organizaciji športne prireditve »Po poteh partizanske Jelovice«. Združenja borcev v Zireh, Trebiji in Česnjici so odkrila spominske plošče itd. — itd.

Zelo sta se pri svojem delu izkazali tudi komisiji za priznanje posebne dobe in splošni ljudski odpor. Komisija za internirance je med drugim organizirala udeležbo nekdanjih internirancev na proslavi v Brestanici in na zboru v Podlublju. Na njeno pobudo je občinska skupščina organizirala medsebojen obisk nekdanjih izgnancev v Smederevski Palanki ter obisk tamkajšnjih gospodarstvenikov v Škofji Loki.

Iz poročila komisije za vojaške vojne invalide je posneti, da je na območju občine Škofja Loka še 530 invalidov. Člani združenj VVI kljub starosti še vedno sodelujejo pri uresničevanju načel politične dejavnosti ZKJ in SZDL.

Zanimiva je ugotovitev, da so v tem obdobju ustanovili samostojno združenje VVI v Zireh. Združenje v Poljanah je organiziralo srečanje vseh invalidov škofjeloškega območja. Srečanja svojih članov, povezana s skromnimi pogostitvami so priredila tudi združenja VVI v Škofji Loki, Zireh in Železnikih.

Po programu, ki ga je komisija izdelala za letos, se bo vsa ta dejavnost v prihodnje še povečala.

Komisija za socialno-ekonomsko vprašanja je sodelovala pri urejanju stanovanjskih zadev borcev in invalidov, priznavalnin in pomoči članov, sodelovala je s komisijo za zadeve invalidov in borcev pri občinski skupščini, posredovala pa je tudi pri urejanju davčnih zadev borcev.

V tem članku je njihova dejavnost pravzaprav samo nakazana, ker je celotno opisati v kratkem članku nemogoče. Vendar že samo ti podatki jasno potrjujejo precejšnjo aktivnost, pa tudi uspešno delo občinskega odbora ZBZ NOV Škofja Loka in posameznih združenj v tej občini. V. M.

KOPER

OBISK PRI ZASLUŽNEM ŠESTDESETLETNIKU

Člani komisije za vprašanja predvojnih komunistov in drugih revolucionarnih delavcev (deluje pri komiteju obalne konference ZK) so obiskali Dora Furlanica, zaslužnega borca za delavske pravice in predvojnega člana KP. Izročili so mu tovariška voščila ob njegovem jubileju, z željo, da bi čimprej okreval.

POTUJOČA KNJIGARNA

Partizanske knjige bo v:

četrtak, 30.marca — VUZENICA-VUHRED
petek, 31.marca — RIBNICA NA POHORJU
sobota, 1.aprila — PODVELKA

KNJIZNI HRAM NA KOLESIH razstavlja, prodaja, sprejema naročila in prednaročila za knjige, revije in časopise VSEH SLOVENSKEH ZALOŽB.

NAŠE GESLO: dobra knjiga v vsako vas!
MEDNARODNO LETO KNJIGE 1972 je lepa priložnost, da vsi, ki se ukvarjajo s KNJIGO, nesebično sodelujejo in s tem pripomorejo k širjenju kulture med Slovenci.

Jubilant se je rodil 11. marca 1912 na Škofijah v napredni delavski družini. Komaj 14 let mu je bilo, ko je že začel delati v tržaški ladjedelnici. Naprednemu delavskemu gibanju se je pridružil že leta 1926. Odpustili so ga, ker je sodeloval v stavki. Potem je delal v tovarni v Miljah. Leta 1935 so ga zaprli zaradi akcije mladih komunistov. Ponovno so ga zaprli leta 1938. Mučili so ga nekaj dni, nakar so ga poslali v konfinacijo na otok Ventotene. Na otoku je sodeloval v organizaciji mladih komunistov in obiskoval posebno marksistično šolo. Na otoku je bilo konfiniranih mnogo komunistov.

Leta 1939 se je vrnil domov in spet stopil v službo v tovarno v Miljah. Deloval je v neposredni povezavi z mlajsko organizacijo KP Julijske krajine. Decembra 1941 je sodeloval na sestanku odbora OF v Plevljah v Jamškovi hiši. Tedaj je sodeloval z več uglednimi komunisti. V letih 1941/42 je sodeloval pri številnih akcijah OF na omejenem področju. Septembra 1942 so ga z nekaterimi drugimi komunisti vred prijeli. Zaprt je bil v tržaških zaporih, nakar so ga poslali na otok Ustica. Tam je bil član komiteja KP.

Ko so preseljevali internirance z otoka, se mu je posrečilo pobegniti. Po osmih dneh so ga zalotili in spet zaprli. Zaprt je bil v Catanzaru, dokler ga ni septembra 1943 rešila zavezniška vojska. Potem je sprva nekaj časa deloval v komiteju KP v Catanzaru. Kmalu je dobil zvezo s partizanskim taboriščem v Gravini in jeseni 1943 stopil v NOVJ. Nekaj časa je bil v III. prekomorski brigadi, nato politkomisar čete v V. prekomorski brigadi in potem politkomisar artilerijske baterije v Cankarjevi brigadi. V JA je bil kapetan. Odlikovan je bil s številnimi odlikovanji. Po demobilizaciji leta 1946 je deloval v Miljah v političnih organizacijah. Zaradi svoje dejavnosti v korist nove Jugoslavije ga je preganjala angloameriška zasedbena policija v coni A. V Koper se je preselil leta 1954 in v vneto nadaljeval delo v družbenopolitičnih organizacijah.

ALBERT KLUN

JESENICE

OBČNI ZBOR ZB NOV JAVORNIK-KOROŠKA BELA

Združenje borcev NOV Javornik-Koroška Bela je imelo občni zbor 17. marca v delavskem domu na Javorniku. Predsednik

Franc Treven je med gosti pozdravil zastopnike družbenopolitičnih organizacij in občinskega odbora ZBZ NOV.

Poročilo je pokazalo, da je bilo delovanje združenja v minulem obdobju plodno. Odbor ima pet komisij, ki si delijo delovna področja. Pohvalo zasluži delo komisije za zgodovino, pa tudi dejavnost za zdravstveno krepitev (rekreacijo) članov je bila uspešna. Vsako leto priredijo tudi »kurirski smuk«, pohod mladine po partizanskih poteh, sodelujejo pri kurirskovi pošti, zbiraajo zgodovinsko gradivo o NOV in prireajo razne razstave.

Združenje ima 361 članov. Poprečna starost članstva je 59 let.

Med razpravo je predsednik občinskega odbora ZBZ NOV Slovenko izrekel priznanje združenju. Govoril je med drugim o nalogah pri organizaciji vseljidske obrambe. Orisal je skrb za bolne člane in se dotaknil vprašanj socialnega varstva borcev.

V proslavo 80-letnice tovariša Tita (zbor je z navdušenjem pozdravil predlog za odlikovanje predsednika Tita v drugič z odlikovanjem narodnega heroja) in 35-letnico ustanovitve KPS je dramski odsek Svobode na Javorniku-Koroški Beli pripravil umetniško prireditev.

VELJKO MANDIC

KRŠKO

»PADLI V OGNJU REVOLUCIJE«

Občinski odbor ZBZ NOV Krško je izdal knjigo z naslovom »Padli v ognju revolucije«. Delo obravnava revolucionarno delavsko-kmečko gibanje in narodnoosvobodilno vojno na krškem območju. Knjiga obsega 249 strani.

Slavko Šribar utemeljuje v uvodu pomen in namen knjige. Delo je uredil in pripravil za tisk prof. Stanko Škaler, ravnatelj brežiškega muzeja. Razen uvoda in zgodovinskega opisa krške pokrajine vsebuje knjiga življenjepise padlih borcev in žrtev okupatorja med vojno.

Knjiga je lepo opremljena in vezana v platno. Na naslovni strani jo krasi slika reliefa, ki je delo akademskega slikarja Vladimira Štovička. Lahko bo v ponos vsake knjižnice in težko bi jo pogrešali zlasti v šolskih knjižnicah ter na knjižnih policah družbenopolitičnih organizacij. Po nji radi posegajo tudi delovni ljudje s skromnimi dohodki, saj je res poceni (30 din).

K.Z.

S srečanja Cankarjeve brigade 25. III. 1947. Skupina borcev, ki jih veže v borbi skovano tovarštvo.

imeli smo ljudi

Anton Fučka

Pokopali smo ga 4. marca na ajdovskem pokopališču. Na zadnji poti ga je spremljala velika množica. — Rodil se je leta 1917 v Stomažu, vasi pod Cavnem, v številni revni družini. Ze 13-leten si je moral začeti sam služiti kruh. Vojaščino je moral služiti v italijanski vojski. Poslali so ga na bojišče v daljno Afriko. Bil je med prvimi našimi rojaki, ki so se priglasili za vstop v NOV. Bojeval se je na dolgi bojni poti po Dalmaciji do Trsta. Ko je bil mobiliziran, je vneto delal v domačem kraju povsod, kjer je bilo treba prijeti za delo. Fučka je imel več funkcij v družbenopolitičnih organizacijah. Z ženo sta vzorno vzgojila dva sinova. — Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Vinko Jerman

Pokopali smo ga konec februarja na kamniških Zalah. — Rodil se je leta 1912 v Volčjem potoku. — Ze pred vojno je Vinko vneto sodeloval pri radomelskem sokolskem društvu; bil je dober telovadec na orodju. Med vso narodnoosvobodilno vojno je bil aktivist, za kar je bil tudi odlikovan. Po vojni je sodeloval pri raznih organizacijah in društvih. Pri borčevski organizaciji je bil od njene ustanovitve. Cenili smo ga tudi kot dobrega pevca. — Pri odprtem grobu so se poslovlili od njega z govori: predsednik ZB

NOV B. Kodrič, za SZDL in krajevno skupnost Albin Hladnik, za pevsko društvo iz Duplice France Sprunk, za gasilce iz Radomelj pa Drago Kapla. — Ohranili ga bomo v blagem spominu!

Franc Šuštaršič, Andrej Vadnal, Janez Tomšič

Lani so nas za vedno zapustili naslednji tovariši, člani ZB NOV Zagorje-Pivka: Franc Šuštaršič iz Zagorja, med vojno aktivist in interniraneec v Dachau, Andrej Vadnal iz Zagorja, r. 1912, borec prekomorskih brigad, in Janez Tomšič, prav tako iz Zagorja; rodil se je leta 1904. Bil je borec Tomšičeve brigade. Člani našega združenja borcev smo jim z zastopniki drugih družbenopolitičnih organizacij izkazali zadnjo čast. Ob tej priložnosti pa naj bodo zapisana vsaj njihova imena, ko se jih spominjamo na občem zboru ZB NOV.

Marija Pohar

Dne 1. marca so jo pokopali v Kočevju. Rodila se je v delavski družini leta 1898, v vasi Strmec občina Tolmin. Ze med prvo svetovno vojno je bila z družino vred internirana. Po vrnitvi na dom se je poročila s fantom iz vasi. V zakonu je rodila pet otrok. Okupacijo Pri-morske po Italijanih in fašizem je težko prenašala.

V letu 1942 se je z možem vključila v aktivno delo za OF. V boju za svobodo je leta 1943 padel njen mož. V letu 1944 so Nemci internirali tudi Marijo. Otroci so ostali doma sami in se prebijali sami, kakor so vedeli in znali.

Ko se je Marija po osvoboditvi vrnila v domovino, je z družino leta 1946 prišla v Kočevje. Otroci Marija, Ana, Miro, Tončka in Anton so se zaposlili in pomagali pri obnovi porušene Kočevske. Marija je doma skrbela za družino in aktivno sodelovala po naših družbenih organizacijah.

Tone Rovtar

Izgubili smo ga, ko mu je bilo komaj 45 let. Pokopali smo ga 27. februarja na kamniških Zalah. — Tone se je pridružil partizanom, ko mu je bilo šele 16 let. Odrasel je kot zrel borec. Po vojni je bil sprva v miličniški službi, ki jo je pa moral opustiti zaradi srčne bolezni. Pozneje je delal pri Stolu v Duplici in postal tehnik. Sodeloval je skoraj pri vseh družbenopolitičnih organizacijah. V odboru borčevske organizacije je bil vsa leta. Organizacije bodo zelo pogrešale tega požrtvovalnega delavca. — Ob odprtem grobu se je od Toneta poslovilo kar pet govornikov. Domžalska godba mu je zaigrala žalostniko. Peli pa so tudi pevci dupliške Svobode.

Alojz Poznik

Pokopali smo ga 11. marca na pokopališču v Apačah. — Rodil se je leta 1908 v vasi Visoko nad Igom v revni kmečki družini. S trdim delom si je moral služiti kruh že v zgodnji mladosti. Leta 1942 je začel sodelovati v osvobodilnem gibanju kot terencec, dokler ga Italijani niso prijeli in izgnali na Rab. Po vrnitvi iz izgnanstva se je bojeval v notranjskem odredu. Leta 1949 se je preselil v Podgorje v Apaško dolino. Za sodelovanje v NOB je bil odlikovan. V novi domovini je tov. Poznik marljivo obdeloval zemljo in bil skrben družinski oče. Ob odprtem grobu so se poslovili od njega predsednik združenja borcev Alojz Merkun.

ČUDNO »GOSTOLJUBJE« PRI GOSPE SVETI

Marsikdo pri nas, ki se šteje za izvedenca v turizmu, rad primerja stanje pri nas z onim v tujini, zlasti v turistično zelo razviti Koroški. Posledice so v večjem obsegu naših ljudi po Koroškem. Ni kaj reči, dežela je res vredna ogleda, posebej se, ker tam živi mnogo naših rojakov, ki se zadnje čase vedno bolj zavedajo svojih pravic. Pustimo ob strani, da vsak tak izlet velja toliko in toliko šilingov ali dinarjev — Slovenci in sploh Jugoslovani veljamo za goste, ki niso stiskači. Pa tudi posebnih zahtev po udobju in uslužnosti nimamo, za razliko od naših sosedov, ki se z njimi ni moč pogovoriti drugače kot v njihovem jeziku. Pri nas je že zdavnaj tako, da postrežemo tujcu, čeprav ne zna našega jezika. Se že nekako sporazumemo... Znanje tuje jezika je po mnenju večine naših ljudi ne samo nuja turističnega napredka, ampak tudi sestavni del kulture posameznika in naroda kot celote, nikakor pa ne izražanje manjvrednostnih občutkov.

Precej drugače je v naši bližnji sosesči. Tudi pri Gospe sveti, o čemer se lahko vedno znova prepričamo.

Tako je bilo tudi v soboto 18. marca dopoldne, ko je tja pripeljal avtobus s člani delovnega kolektiva tovarne Elan v Begunjah. Potem ko so si izletniki ogledali cerkev z bližnjo okolico, so žejni in lačni po stari navadi zavili v bližnjo gostilno z napisom v gotici. Večina jih je bila mladih, ti pa kot je znano, ne obvladajo nemščine, ker se pač po šolah učijo angleško. Na dvojezičnem ozemlju, nedaleč od jugoslovanske meje, bi bilo pričakovati, da v gostilni vsaj za silo obvladajo slovenščino. Posebno tudi zaradi tega, ker so skupine slovenskih izletnikov zaradi pomembnosti Gospe svete v naši zgodovini dokaj številne in pogostne.

Mlada natararica nadvse samozavestnega obnašanja pa je ob navzočnosti treh ali štirih moških ob točilni mizi osorno zavrnila naročilo, da ne razume nič in z zahtevo, naj gostje naročijo, če kaj želijo, v nemščini. Ko nihče izmed izletnikov v gostilni (drugi so bili še zunaj), ni znal nemško, je natararica pokazala proti izhodu. Uzalje ni gostje se niso dali prostiti. Drugi gostje so se natararici med njenim početjem spodbudno nasmihali.

Toda skupina iz Elana v tej gostilni ni bila prva, ki je naletela na tako obnašanje. Marsikdo, ki si je drznil na tak ali drugačen način pokazati svojo narodnostno pripadnost, je bil še bolj osorno odpravljen. O tem vedo povedati tudi nekateri domačini.

Sploh pa v gostilnah in trgovinah Gospe svete gostoljubje ni preveč zakoreninjeno, zlasti ne do Slovencev. Zato ne bi bilo odveč, če bi naši izletniki vedno o tem razmišljali. Zlasti takrat, kadar nameravajo kaj kupiti. Saj je na Koroškem dosti trgovin in gostiln, kjer znajo oba jezika in spoštujejo vse goste. Ponosni pa smo lahko na to, da naši gostinci in trgovci takih zgledov s Koroškega ne posnemajo; upajmo, da jih tudi nikoli ne bodo.

JOST ROLC

ZAPUSTIL NAS JE ŠE EN ŠPANSKI BOREC

Vrste slovenskih španskih borcev se vedno bolj redijo. Pred kratkim so spremili v Brežicah Janeza Gramca na njegovi zadnji poti. Bil je med tistimi slovenskimi prostovoljci, ki so odšli v Španijo že leta 1936. Novembra tistega leta so ga vključili v bataljon Franco Belge, pač zaradi tega, ker je prišel v Španijo iz Belgije. Kmalu pa so ga premestili v Balkansko četo bataljona Dombrowski. Iz te čete je polagoma nastal bataljon Djure Djakovića, v katerem je ostal Gramc, dokler ni bil dne 20. VII. 1938 tretjič ranjen. Sprva je bil 50% invalid, zaradi tuberkuloze pa se je njegovo stanje tako poslabšalo, da se je dolgo časa boril za življenje.

O njegovi življenjski poti naj povemo še to, da se je rodil 9.9.1907 v ZDA slovenski izseljenjski družini. Ko je prišel v Jugoslavijo, je delal v letih 1925/26 v rudniku Senovo kot jamomerec, nato pa v Ljubljani kot zidarski delavec do marca 1927. Po odslužitvi vojaškega roka leta 1929 je odšel najprej v Francijo, nato pa v Belgijo kot rudar. Po Španiji, kjer je bil večkrat ranjen, kot sem že omenil, je živel najprej nekaj časa v Parizu, potem pa v Belgiji, kjer je bil 18 mesecev brez zaposlitve. Ves ta čas je bil politični delavec, med vojno pa je kot član nacionalne belgijske brigade sodeloval pri sabotajah, saj je imel bogate izkušnje iz Španije, in pri drugih akcijah

odporniškega gibanja. Bil je član KP od l. 1935. Po osvoboditvi je bil tajnik Zdrženja svobodne Jugoslavije za provinco Linburg. V Jugoslavijo se je vrnil januarja 1946, kjer je po krajši zaposlitvi v Brežicah in Ljubljani vstopil — na pobudo generala Lekića — v JLA, avgusta leta 1955 pa je bil upokojen kot kapetan I. klase. Od takrat pa je opravljal razne politične funkcije, dokler ga huda bolezen ni priklenila na posteljo.

Slava njegovemu spominu!

IVAN KREFT

ŽALOSTNO — O NAGROB- NIH GOVORIH

V našem glasilu smo že večkrat brali, da so kakšnega zaslužnega borca NOV ali aktivista, očeta ali mater partizana pokopali na tihem, brez vsakega slovesa, ne da bi kdo ob odprtem grobu spregovoril besedico, vsaj »Hvala!«, predvsem seveda kakšen zastopnik ZZB NOV.

Zakaj je tako? Eden razlogov je vsekakor, da pač marsikje po vaseh ni dobrih govornikov. Dobri govorniki pa živijo v bolj ali manj oddaljenih mestih, na pogrebe po naših vaseh navadno ne prihajajo, čeprav so bili mnogi med njimi partizani morda prav v tistih krajih. Zdi se, da se nekateri partizani nekako sramežljivo ogibljejo partizanskih vasi, kakor da bi jim bilo poniževalno, če bi stopili med preproste, naše ljudi, kaj šele, da bi se z govorom poslovili od koga, ki je bil med vojno njihov z dušo in telesom, jih podpiral ali se bojeval na njihovi strani.

Seveda pa tudi nekatera naša združenja borcev po vaseh ne poskrbijo, da bi dobila kakšnega govornika od drugod, če ga že sama nimajo. Nekatera združenja pa je treba pohvaliti. Tako n. pr. na Litvku in še po nekaterih vaseh, kolikor vem, v združenju navadno sestavijo govor, ki ga na grobu potem prebere največkrat predsednik združenja.

Najbrž bi kazalo, da bi se občinski odbori ZZB NOV bolje pozanimali, kako je s pogrebi borcev in aktivistov, partizanskih mater in očetov na področju združenj po vaseh. Najbrž bi bilo priporočljivo, če bi imeli pripravljene vsaj splošne pismene govore (ki bi jih bilo lahko izpopolniti za vsak primer posebej), kakor pa da so pogrebi naših zaslužnih ljudi tako — dvakrat žalostni.

Žalostno je tudi, da marsikje ob dnevu mrtvih pri žalnih slovesnostih, pri polaganju vencev ob spomeniku padlih in žrtev vojne, ni nobenega govornika; včasih prav zaradi tega, ker ni nikogar, ki bi spregovoril nekaj besed, celo opustijo žalno slovesnost. Morda to ni tako pomembno, da bi ne bilo treba obravnavati na sejah borčevskih organizacij.

IVAN KURINČIČ

KAM IN DO KDAJ NAJ SE PRIJAVIMO CIVILNE ŽRTVE VOJNE?

Z. B. NOV, Zavodnje

VPRAŠANJE: V svojem dopisu pišete, da ste brali o spremembah zakona o varstvu nekaterih kategorij žrtev fašističnega nasilja, civilnih žrtev vojne, žrtev vojnega materiala in njihovih družinskih članov. Spremembe navedenega zakona so bile objavljene v 51. številki republiškega uradnega lista za leto 1971. Ker imate tudi na vašem področju nekaj takih žrtev vojne, vprašujete, kam se je treba prijaviti in do kdaj.

ODGOVOR: Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu nekaterih kategorij žrtev fašističnega nasilja, civilnih žrtev vojne, žrtev vojnega materiala in njihovih družinskih članov, je razširil zaščito teh žrtev vojne tudi na tiste, ki so invalidi od 60 odst. do 90 odst., medtem ko so bili prej zaščiteni le 100-odstotni invalidi. Opozarjamo pa, da zakon določa kot skrajni rok za prijavo 31. 12. 1972. Tisti, ki se bodo prijavili kasneje, svojih pravic ne bodo mogli uveljavljati. Tisti, ki se bodo prijavili do 31. 3. 1972, pa bodo imeli pravice priznane za nazaj, in sicer od 1. januarja letos. Kje se je treba prijaviti? Pri Centru za socialno delo, kjer pa tega centra ni, na občini, in sicer pri organu za socialno varstvo.

SAP LJUBLJANA

OZD TURIZEM IN GOSTINSTVO

Bivše internirance in njihove svojece vabimo na 7-dnevno potovanje z avtobusom v

BUCHENWALD

V programu je tudi ogled Vzhodnega in Zahodnega Berlina, Prage, Dresdene, Leipziga, Brna in Dunaja.

Potovanje bo v času od 26. 4. do 2. 5.

Informacije in prijave sprejema
SAP LJUBLJANA, Titova 38,
tel: 313-902, 315-342

Franc Koder

Na zadnji poti na pokopališče hribovske vasi Bače nad Podbrdom smo ga spremili 8. marca. Bil je eden najstarejših sodelavcev NOV iz Baške grape. — Rodil se je leta 1898. Vse življenje je zgledno obdeloval zemljo. Med vaščani je užival splošno spoštovanje. Z ženo je leta 1942 začel sodelovati v osvobodilnem gibanju kot obveščevalec. Sodeloval je vsa vojna leta. Po vojni pa je Koder prav tako vneto sodeloval v organizacijah. Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

Amalija Živec

Nikdar ne bomo pozabili ljudi, ki so dokazali svojo zvestobo slovenskemu narodu v času, ko je bil v usodnih preizkušnjah. Korenova mama — Amalija Živec je to dokazala s svojim neumornim delom za NOV. Že konec leta 1942. so bili nastanjeni v njeni hiši prvi organizatorji NOV, ki so pričeli prebujati za sužnjeno Primorsko. Ves čas naše borbe je bila njena hiša zatočišče raznim partizanskim enotam.

Leta 1944 je bila pod njeno streho nastanjena tudi angleška vojaška misija. Korenova mama je pomagala partizanom tudi s hrano, ki jo je nosila čez visoke hribe iz Krasa in Vipavske doline. Vse to je terjalo od že priletne žene mnogo truda in požrtvovalnosti, ker je bila

Gorenja Trebuša v tistem času obkrožena od sovražnih enot.

V 76. letu starosti nas je zapustila ta zavedna slovenska žena, ki smo jo spremili 5. marca 1972 na njeni zadnji poti na trebuško pokopališče.

Njena ljubezen in požrtvovalno delo za narod naj bo vzor mlajšim generacijam. Slovenska gruda naj ji bo lahka!

Janko Černigoj

Umrl je v sezanski bolnišnici. Doma je bil iz Ajdovščine in član invalidske organizacije. — Rodil se je leta 1921 na Predmeji nad Ajdovščino v revni družini. Od mladih nog si je moral sam služiti kruh. Kot zaveden Primorec se ni podrejal fašističnim oblastnikom, zato so ga preganjali in ni mogel dobiti stalnega zaposlila. Pozimi 1943 se mu je posrečilo pobegniti iz italijanske vojske in že prihodnji mesec je stopil v Cankarjevo brigado. Junija 1943 je bil ranjen med bojem pri Trebnjem. Po italijanski kapitulaciji je prevzel novo dolžnost v Slovenski Istri. Tam je bil ponovno ranjen; zaradi prestreljenih pljuč se ni nikoli več popolnoma pozdravil. Demobiliziran je bil kot poročnik. Doma je Janko sodeloval v več družbenopolitičnih organizacijah. Med prebivalstvom je bil zelo priljubljen, kar je izpričala tudi velika množica ljudi na njegovi zadnji poti.

Peter Gruden

Umrl je v Koprju, pokopali pa smo ga na Bukovem pri Cerknem. — Rodil se je na Kojci pri Bukovem. Mladost je preživel pod italijansko oblastjo. Kot druge zavedne fante, so tudi njega poslali v posebni, kazenski vojaški bataljon. Po italijanski kapitulaciji se je Peter vrnil v domači kraj in se pridružil partizanom. Sprva je bil kurir pi komandi mesta Cerkno, nato pa so ga poslali v Goriška Brda, kjer je bil telefonist. Zadnjih sedem let je bil pri koprskem radiu. Ostal nam bo v dragem spominu.

Ljubljana

Centromerkur

TRGOVSKO PODJETJE EXPORT - IMPORT
LJUBLJANA, TRUBARJEVA CESTA 1-3

Svetovno kozmetiko

- 4711
- Tabac Original
- Marga Greiter
- Outdoor Girl
- Robert's

sistem

- Lego
- in švicarske ure
- Helvetia

uvažja in zastopa

CENTROMERKUR
export-import
Ljubljana

AVTOKOVINAR ŠKOFJA LOKA

Poljanska c. št. 7

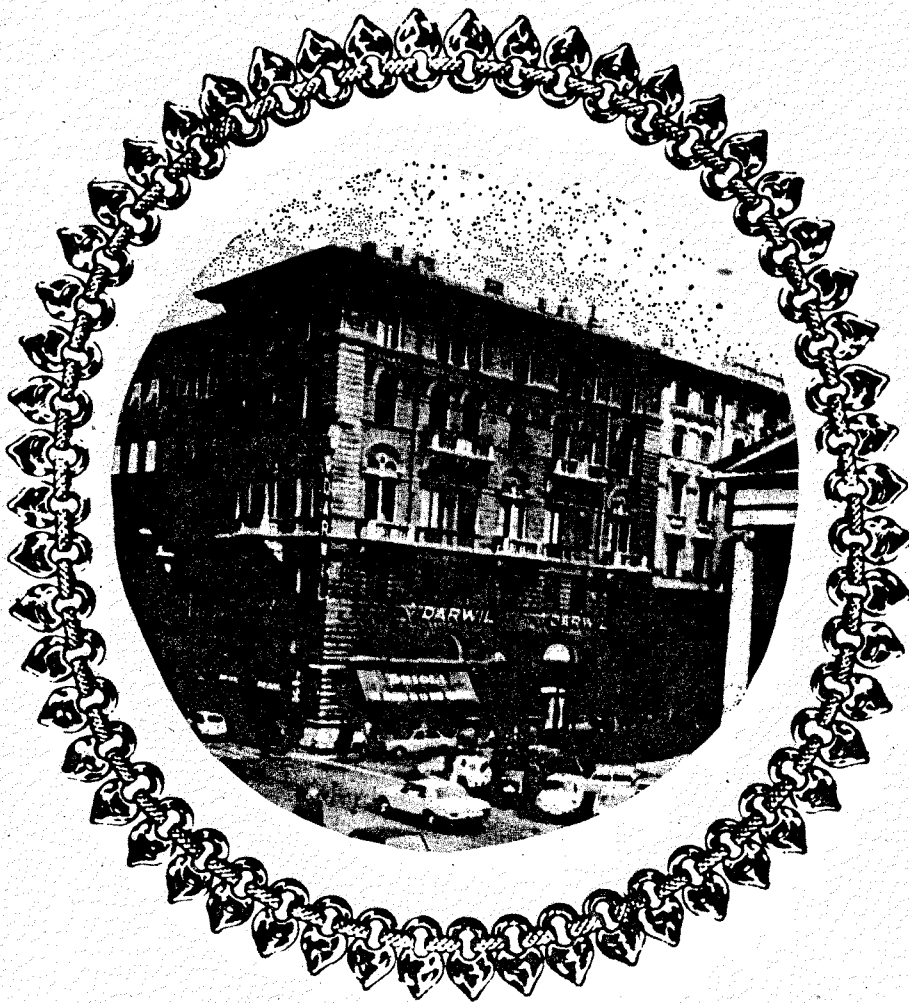
Telefon 85-877
85-170 (mehanična delavnica)

Izvršuje strokovno in v splošno zadovoljstvo strank:

- avtomehanične usluge
- ključavničarska dela (transportne naprave za klavnice in hladilnice)
- stavbna kleparska dela
- vodovodne inštalacije
- kovinske in strgarske usluge

DARWIL VAM SVETUJE

- Vse ure in nakit tvrdke DARWIL lahko kupite v vseh trgovskih hišah v državi. Zaradi tega je DARWIL organiziral mnogo servisnih delavnic po vsej Jugoslaviji. Vsi proizvodi DARWIL imajo garantirano čisto zlato, natančno težo in odlično-visoko kvaliteto izdelave.
- Ure prodajajo z garancijo zastopstva DARWIL v Trstu, reklamni popust pa je od 25 do 40 odstotkov.
- Za tisoče modelov zlatega nakita, izdelanih v stošestih priznanih tovarnah vam daje DARWIL sto odstotno garancijo.
- V vse izdelke bižuterije DARWIL montira prave bisere, topaze in druge dragocene kamne.
- Trenutno imajo DARWIL izdelki najugodnejše cene v Evropi

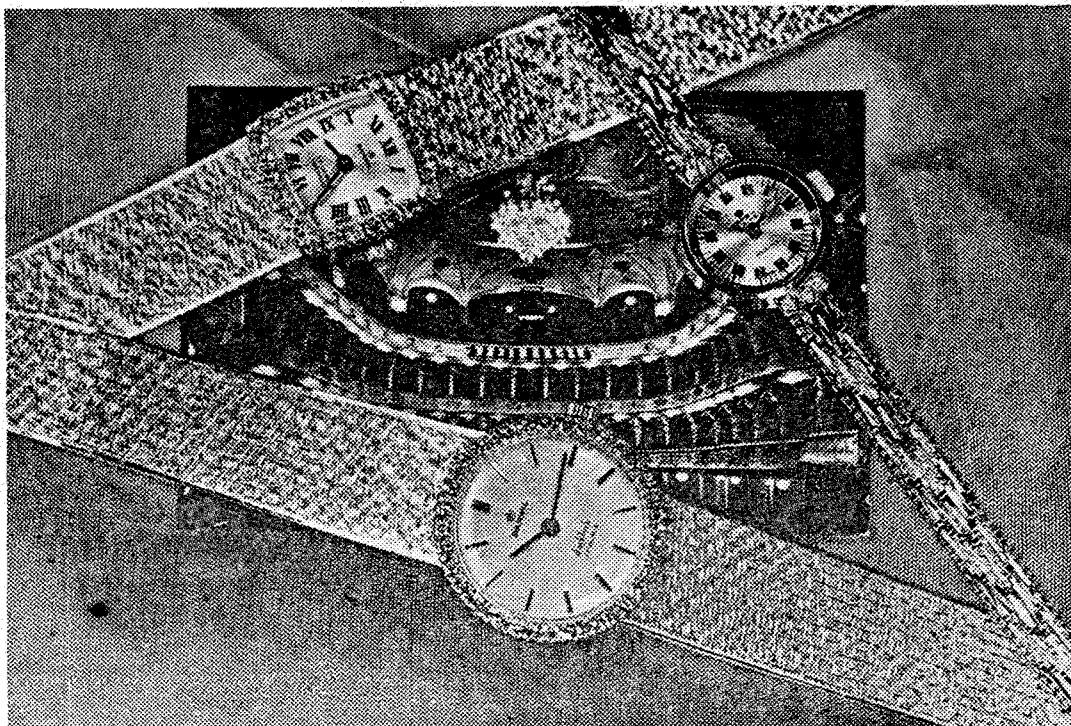

DARWIL

**DARWIL - URE IN NAKIT
ZA VSAK OKUS, ZA VSAK ŽEP**

**TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO
TELEFONI: 61-932 in 36-231**

Spodaj: »Ženske zapestne ure zadnjega modela, vse iz 18-karatnega belega zlata, ročne izdelave in z zlatim pasom. Ura z 28 briljanti stane 224 tisoč lir ali 6.720 N dinarjev. Elegantna ženska ura z briljanti, zavarovana proti udarcem za 192 tisoč lir, ali 5.760 N dinarjev. Majhne ženske ure, prav tako s šestimi belimi briljanti, po 112.000 lir ali 3.360 N din. V vseh cenah je že vračunan popust.

Desno: »V enem od Darwilovih butikov v Trstu na trgu Sv. Antona 4-I. in II. nadstropje. Vse, kar si lahko zaželi sodobna ženska in dinamičen moški, lahko izbereta v tem elegantnem in simpatičnem prostoru. Tu prodajajo vse po normalnih cenah ter z garancijo za kvaliteto, težo in ceno.«

OB IZIDU REDNE ZBIRKE SLOVENSKE MATICE ZA LETO 1971

Viktor Smolej: Slovstvo v letih vojne 1941-1945

Slovenska matica je z izidom sedmega zvezka Zgodovine slovenskega slovstva v nekem smislu končala oziroma zaključila pomembno delo, ki je izhajalo pri njej celo vrsto let. S tem zvezkom, ki obravnava naše slovstvo

PREŠERNOVA »ZDRAVLJICA« — naslovna stran knjižice, ki sodi med najlepše izdaje partizanskega tiska. Na notranjem naslovnem listu beremo, da je publikacijo izdal »Pokrajinski odbor OF za Gorenjsko ob stoletnici Prešernove Zdravljice 1844—1944«. Avtorja sta Marijan Sorli-Viher in Janez Vidic-Janez; prvi je v publikaciji vpisan kot rezec vinjet, drugi kot rezec celostranskih linorezov. Publikacijo je tiskala tehnika Trilof, ki je bila nastanjena pri vasi in v vasi Davča pod Blegošem. (Iz knjige Viktorja Smoleja »Slovstvo v letih vojne 1941—1945«)

v letih vojne 1941—1945, je končan najnovejši, najobsežnejši in doslej gotovo tudi najpodrobnejši pregled slovenske književnosti od njenih začetkov do danes. Kritičen razbor celotne zgodovine slovenskega slovstva nam bo pokazal, da so pisce posameznih obdobij slovenske književnosti pokazali vsi bolj ali manj izredno pridnost, akribijo, zbrali so gromno pomembnih in docela novih podatkov o naši pisani besedi in njenih avtorjih, kar je vsekakor prav, vendar pa v nekem smislu tudi premalo. Ni namreč dovolj za pisanje neke zgodovine, zlasti pa za pisanje slovenske zgodovine, samo vestno, zgledno in prizadeto zbirati podatke in jih kopičiti, pri tem pa ne ponudi bralcu kake sinteze, kritičnega pregleda in ne navsezadnje tudi vrednotenja posameznih obdo-

bij, avtorjev in del naše literarne zgodovine. Tako pa imamo v teh zvezkih zgodovine našega slovstva zares zbrana ogromna materiala, važnega in nevažnega, zanimivega in nezanimivega in kdaj pa kdaj se nam med prebiranjem tega opusa dogaja natanko tako kot tistemu, ki vidi drevesa, ne pa celotnega gozda.

Podobne kritične pripombe bi lahko naslovili tudi na avtorja VII. zvezka Zgodovine slovenskega slovstva Viktorja Smoleja, ki se je lotil obravnave morda najdelikatnejšega obdobja naše literarne zgodovine, slovstva v letih vojne 1941—1945. Doslej smo bili namreč navajeni govoriti o partizanski književnosti, čeprav lahko trdimo, da je ta pojem neliteraren in nezgodovinski, ker je tako imenovana »partizanska književnost ali slovstvo« v nekem smislu integralni del celotne slovenske literarne zgodovine, saj je zrastle iz njega po logiki stvari in razvoja. V tem smislu je Smolej ravnal vsekakor prav, ko je svoje delo naslovil kot slovstvo v letih vojne.

Razdelitev sedme knjige v bistvu razpada na dva, med seboj precej nenaka dela. Prvi del, ki obsega kar 330 strani, zajema poglavje pod naslovom Slovstvo osvobodilnega boja. Drugi, mnogo manjši del, vsega skupaj kakih slabih petdeset strani, pa zajema slovstveno delo v Ljubljani.

PESMI NAŠIH BORCEV I — Naslovna stran knjižice pesmi, ki jih je izbral in uredil Mile Klopčič. Naslov antologije je »Pesmi naših borcev«, izšla pa je v dveh delih konec junija 1944 oziroma prve dni julija 1944. Ovitke je tiskal, knjižici pa sta razmnoženi v ciklostilu. Prva knjižica šteje 58, druga pa 62 strani. V prvi je 45 pesmi 22 pesnikov, v drugi pa 39 pesmi 34 pesnikov. (Iz knjige Viktorja Smoleja »Slovstvo v letih vojne 1941—1945«)

V poglavju o slovstvu osvobodilnega boja je Smolej poleg najizrazitejših pesniških, proznih in dramskih predstavnikov tega obdobja zajel v nekem smislu mnogo širšo problematiko, ki bi jo lahko poimenovali kot nekakšno kulturno zgodovino našega boja. Saj v tem delu obravnava naš avtor kulturne delave v OF nasploh, govori o revijah in zbornikih, kulturnem molku, idejni problematiki tako imenovane »partizanske breze«, o jeziku in besedišču v osvobodilni vojni, slovenščini v vojski, tehnikah in osvobodilnem tisku, solstvu, radiu, znanstvenem inštitutu, novinarstvu med borbo, gledališču, tja do partizanske opere in lutkovnega gledališča. Vsekakor je prav v vsem tem celotnem sklopu fenomen naše kulture med borbo, ki ni temeljila samo na posameznih poetih, prozaistih in dramatikih, temveč je na novo rodila partizansko ljudsko pesem in prebudila celo vrsto ljudskih talentov na vseh področjih umetniškega ustvarjanja in po-

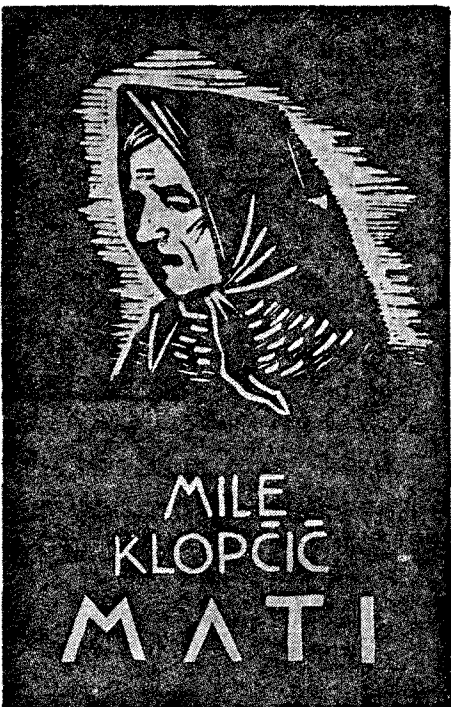
BOGO FLANDER-KLUSOV JOZA: BATALJON — naslovna stran zbirke črtic »Bunkerji«, »Izpadi«, »Straža« in »Pavla«, ki so nastale med februarjem in petnajstim aprilom, izšle pa maja 1944 in ki veljajo poleg »Gorenjskih junakov« za najboljše Flandrovo delo. (Iz knjige Viktorja Smoleja »Slovstvo v letih vojne 1941—1945«)

Smolej je torej v tem širšem smislu logično vkomponiral slovstvo osvobodilnega boja z vsem ostalim ljudskoprosvetnim kompleksom v najboljšem smislu te besede v slovensko slovstvo sploh, kot integralni del našega slovstva od njegovih začetkov do danes.

Bolj čustvene kot pa znanstveno utemeljene reakcije pa je povzročil drugi del njegove knjige, to je tisti minimalni, slabih 50 strani obsegajoči del pod naslovom slovstveno delo v Ljubljani. V tem poglavju je Smolej iz objektivne nuje prikazal tudi literarno delo tistih Slovencev, bi bodisi niso bili na strani našega narodnoosvobodilnega boja, bodisi da so bili nevtralni ali pa celo odkriti nasprotniki našega boja.

To je bilo treba omeniti zato, da bi ne gledali preveč ozko na Smolejevo delo, ki je skušalo objektivno, s številnimi podatki in dognanji, ki doslej tudi še niso bili znani, podati čimbolj zaokroženo podobo našega slovstva v letih vojne 1941—1945, obdobja torej, ki nam je v nekem smislu še zelo blizu, hkrati pa je postalo že del naše novejšje zgodovine.

DUŠAN ŽELJEZNOV

MILE KLOPČIČ »MATI« — naslovna stran knjižice, v kateri je bila natisnjena Klopčičeva enodejanka »Mati«. Igra je imela zaradi svoje domačnosti in neposredne aktualnosti izreden uspeh in postala ena najbolj priljubljenih točk na mitingih in prireditvah, prvič pa so jo uprizorili v dvorani bivšega Sokolskega doma v Kočevju, v zgodnjem jutru ob treh dne 4. oktobra 1943. (Iz knjige Viktorja Smoleja »Slovstvo v letih vojne 1941—1945«)

OBVESTILO

Vse tovariše in tovarišice, ki so med vojno delali v Centralni tehniki širom Slovenije, vabimo na tovariški pomenek, ki bo spet prvi torek v mesecu t. j. 4. aprila 1972 v restavraciji Slavija na Gosposvetski cesti v Ljubljani od 17. ure dalje.

Odbor CT pri CK KP Slovenije

KNJIGA O KP HRVATSKE

Te dni je izšla v Zagrebu obsežna monografija dr. Ivana Jeliča »Komunistična partija Hrvatske od 1937 do 1941«. Knjigo je izdal Institut za zgodovino delavskega gibanja Hrvatske, ki pripravlja za tisk vrsto del s področja delavskega gibanja. Na petsto dvajsetih straneh pravkar izdane publikacije daje avtor podroben pregled razvoja KP Hrvatske od dneva ustanovitve leta 1934 do kapitulacije stare Jugoslavije.

TEČAJ SLOVENSKEGA JEZIKA

V enoti V. P. 1478 v Ljubljani že dober mesec traja tečaj za izpopolnjevanje slovenskega jezika. Obiskujejo ga vsi starešine omenjene vojaške enote, od vodnika do podpolkovnika. Pouk pozivljajo praktične govorne vaje, tečajniki pa so izrazili željo, da bi kakšno uro posvetili tudi slovenski književnosti. Predavatelji in tečajniki uporabljajo učbenik »Knjiga za učenje slovenščine«, ki so jo pripravili Ema Andoljšek, Ludvik Jevšenak in dr. Tomo Korošec, izdala pa delavska univerza Boris Kidrič iz Ljubljane.

ČOPIČ: »TOKRAT PARTIZANSKI INTENDANT!«

»Ze dolgo si želim, da bi Nikoletina ne ostal osamljen v mojem ustvarjanju in da bi v knjigi izoblikoval nov, prav tako priljubljen lik.

Pred leti sem televiziji obljubil humoristično serijo, ki sem jo že skiciral, glavni junak pa naj bi bil iznajdljivi partizanski intendant, duhovit človek iz ljudstva...« je pred kratkim povedal Branko Čopić.

ZLATNIKI ZA JUBILEJ KOZARE

Za tridesetletnico kozarske epopeje pripravlja zlatarna v Majdanpeku v sodelovanju z odborom za proslavo bitke na Kozari akcijo za izdelavo jubilejnega zlatnika »Kozara 1942—1972«. Na eni strani zlatnika naj bi bila dokumentarna fotografija Zorža Skrigina »Mati s Kozare«, na drugi strani pa spomeniška rešitev Dušana Džamonje »Spomenik na Kozari«. Pričakujejo, da bodo prvi zlatniki v prodaji že meseca maja, dohodki od kovanja zlatnika pa so namenjeni za igradnjo spomenika na Kozari.

PREMIERA FILMA

»DEKLE S KOSMAJA«

O snemanju filma »Dekle s Kosmaja« smo že pisali, te dni pa to poetično balado o ljubezni in vojni, navdihnjeno z likom narodne herojke Kike Damjanović, že prikazujejo v osmih beograjskih kinematografih. Jugoslovanska premiera je bila v Mladenovcu, kjer so film tudi posneli. Se zanimivosti: ta film Dragovana Jovanovića je šele drugi film, posvečen ženi-borki; prvi je bil »Slavica« Vjekoslava Africa, posnet pred petindvajsetimi leti!

»OB ZILJI IN DRAVI«

Tovarna gramofonskih plošč Helidon iz Ljubljane je v sodelovanju s Slovensko prosvetno zvezo iz Celovca založila gramofonsko ploščo s posnetki koroških pevskih zborov. Plošča nosi naslov »Ob Zilji in Dravi«, in obsega šestnajst pesmi, predstavnik tovarne pa je ob izidu plošče poudaril, »da je ta slovenska ljudska pesem zapeta z občutkom in bi lahko bila marsikateremu zboru matičnega naroda zgled, kako naj se poje slovenska pesem.«

PRAVO OBČINSTVO

Direktor »Sutjeske« Nikola Popović je kmalu po prvem javnem predvajanju Deličevega filma izjavil: »Doselej posneto gradivo smo prikazali borcem iz Dalmacije. To je bilo prvo srečanje z občinstvom, do katerega se čutimo tudi najbolj odgovorni, in sedaj smo še bolj prepričani, da smo na pravi poti!«

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Jesen
1942

S hladnim objemom
osula je cvetje,
z vetrom izgnala
jate je ptic.

V logu utihnili
sladko je petje,
utihnili skrjanček
je sredi gor.

Z mrtvimi prsti
je obarvala liste,
revnih nasula
v kleti je plodov.

Po praznih cestah —
se žalost sprehaja,
zjokala se jesen
je sredi grobov.

Janez Dodič

PRVA SOVJETSKA LETALONOSILKA?

Po virih iz britanskega obrambnega ministrstva naj bi Sovjetska zveza v zadnjih letih zgradila približno 60 vojnih ladij in tako ima torej že 210 večjih vojnih ladij. Znano je, da Sovjeti posvečajo veliko pozornost gradnji jedrskih podmornic, vendar v tem oziru še vedno zaostajajo za ZDA. Poleg tega so ameriške podmornice oborožene z raketami, ki imajo deset bojnih glav, vsaka od njih pa lahko leti po svoji poti.

Pri vsem tem Sovjetska zveza ne zapostavlja površinskih ladij. So-deč po najnovejših podatkih, v črnomorski ladjedelnici Nikolajevu gradijo novo križarko, ki naj bi imela 9–10.000 ton, oborožena pa naj bi bila z najmodernejšimi raketami in radarji. Vse pa kaže tudi na to, da bo Sovjetska zveza kmalu dobila svojo prvo letalonosilko, čeprav sodeč po uradno potrjen. Nova letalonosilka naj bi ime-

zanimivosti

la 30.000 ton. Znano je, da Sovjetska zveza doslej ni gradila ladij te vrste, pač pa ima dve nosilki helikopterjev. To sta MOSKVA in LENINGRAD.

ARETACIJA TURŠKIH OFICIRJEV

Pred nekaj dnevi je turški generalštab objavil, da so zaprli in vr-gli iz oboroženih sil 57 oficirjev in podoficirjev spričo obtožbe, da so podpirali podtalno dejavnost skrajno levičarske »turške narodnoosvobodilne vojske«. Ta organizacija se ukvarja s političnimi ugrabitvami, njeni pripadniki pa so oropali tudi nekaj bank. To je povzročilo proglasi-tev obsednega stanja, ki je še vedno v veljavi v enajstih največjih turških pokrajinah.

V uradnem sporočilu turškega generalštaba piše, da so ti ljudje oskrbovali organizacijo z orožjem in strelivom in da so pomagali pri begu petih vidnih levičarskih skrajnežev iz vojaških zaporov.

Izmed oficirjev, ki so jih odpustili iz vojske in jih zaprli, jih je 48 iz letalstva, 8 iz kopenskih sil in eden iz mornarice.

BRITANSKI TOP ZA IZVOZ

Angleži računajo na velika naročila iz tujine za svoj najnovejši top kal. 105 mm, za katerega trdijo, da je najučinkovitejši in najboljši top na svetu. S tem topom lahko izstrelimo po šest granat, težkih po šest-najst kilogramov, do 16 km daleč. Tehta le 1.800 kg, njegovo cev pa je mogoče zaradi lažjega transporta razstaviti na več delov. Top stane 35.000 funtov.

S topovi te vrste nameravajo nadomestiti italijanske havbice kal. 105 mm, ki jih britanska vojska uporablja že deset let. Britanski strokovnjaki menijo, da je novi top v primerjavi z italijanskim za 40 odstotkov učinkovitejši in mnogo natančnejši, poleg tega pa strelja hitreje in je njegova granata težja od italijanske.

Top so že preskusili na Norveškem, v Avstriji in Kanadi. Zanj se menda zanima že kakih deset držav.

ITALIJANSKO-FRANCOSKI IZSTRELEK

Italijansko obrambno ministrstvo je sporočilo, da so pred sardinskim oporiščem Perdasdefogu uspešno izstrelili skupni francosko-italijanski vodeni izstreljek. Izstrelitvi je prisostvovala tudi brazilska vojaška delegacija, ki bi želela izstrelke te vrste nabaviti tudi za svoje ladje. Izdelovali pa jih bodo v dveh različicah: za uporabo na morju (»morje-morje«) in za uporabo na kopnem (»kopno-kopno«).

Izstreljek OTOMAT je izdelek italijanske državne družbe Oto Melara in francoske tovarne motorjev Ma-tra.

Ko so ga preskusili, so izstreljek usmerili na neko staro italijansko minolovko. Raketa je zadela svoj cilj, čeprav je bila tarča postavljena 25 km daleč od kraja izstrelitve.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Gradivo za razpravo o obrambnih pripravah

Člani zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so prejeli pred zadnjo sejo tega odbora poročilo komisije za narodno obrambo, ki zajema 18 tipkanih strani. Objavljamo povzetek tega gradiva. Medtem je sklepe komisije tudi v bistvu potrdil zvezni odbor na seji 24. marca in jih bodo v kratkem prejela vsa vodstva ZZB.

Med dogodki pred 21. sejo predsedstva ZKJ je bila očitna odločnost naših ljudi in tudi borcev, da je največje jamstvo za obstoj socialistične Jugoslavije njena notranja trdnost. Zato so mnogi nekdanji borci kot iskreni patrioti zahtevali vojaški razpored oziroma razne naloge pri pripravah na obrambo. Tisti, ki ga niso dobili, so se čutili zapostavljeni in so bili pogosto zelo užaljeni. Ta pojav je spričevalo o poštenosti in pripravljenosti borcev za nadaljevanje revolucije.

Drugače pa so borci največ delovali v smeri pojasnjevanja vsebine in načela splošne ljudske obrambe. Mnogim to namreč ni bilo jasno, ker je bila uvedba tega načela bistven in odločilen prelom v naši obrambni politiki. Nadalje so se borci zelo odlikovali pri organizaciji enot teritorialne obrambe oziroma partizanskih enot ter pri organizaciji enot civilne zaščite, odborov za splošni ljudski odpor po podjetjih, šolah, ustanovah, krajevnih skupnostih itd. Predvsem pa so delovali na podlagi izkušenj med zadnjo vojno, ki se je izkazala kot dragocena zakladnica.

Zaradi velikega in vsestranskega dela najbolj zavednega dela naših ljudi, med katerimi je tudi velika večina nekdanjih borcev, so množice pri nas sprejele načelo o splošni ljudski obrambi kot edino možno obliko za odpor močnejšim napadalcem.

Borci so se odlikovali tudi pri manevrih »svoboda 71«, tej prvi veliki praktični preizkušnji načela o splošnem ljudskem odporu, pa tudi pri drugih zglednih vajah. Po

prvih in še dokaj nepopolnih podatkih so se borci stoodstotno odzvali mobilizaciji, hitro prišli v določene kraje ter se takoj prilagodili novim razmeram. Predvsem pa so v marsičem pomagali, da ni nikjer prišlo do izbruhov nacionalizma in šovinizma. Ponekod je sicer prišlo do manjših organizacijskih pomanjkljivosti, včasih pa so borci poskusili prevzemati nase preveč dela in zato niso mogli narediti vsega. Bili so tudi primeri nezaupanja do mladih. Velika pomanjkljivost pa je tudi počasnost pri razčlenjevanju dejavnosti ZZB med manevri.

Napak v naši družbi ne smemo prikazovati kot nekaj, proti čemur se ne moremo boriti. Napore moramo usmeriti v to, da bo delavski razred prevzel vodstvo nad vsemi dogajanjem. Hkrati se je potrebno upreti poskusom, da bi znane napake v naši družbi izkoriščali razni sovražniki za demoralizacijo in brezupje.

Važen položaj v obrambni dejavnosti imajo sredstva obveščanja. Zatorej naj bi časopisno-založniško podjetje »4 jul« začelo izdajati razne publikacije s področja obrambe, nekako tako kot v Sloveniji Partizanska knjiga. Tudi na zvezni ravni naj bi prišlo med ZZB in ZRVS do tesnega sodelovanja na področju založništva in dejavnosti sredstev obveščanja.

Naloga ZZB je tudi pripraviti se za morebitno delovanje organizacije v vojnih razmerah, na začasno okupiranem ozemlju, torej v ilegalnosti. Nekatere organizacije so že pred časom določile način delovanja v takih razmerah, toda medtem se je že mar-

sikaj spremenilo, zlasti po izkušnjah na lanskim manevrih. Zaradi tega bo najbrž treba marsikje znova določiti oblike organizacije v vojaških razmerah, predvsem pa je treba stalno proučevati razvoj in možnosti. Ponekod razpravljajo tudi o zaščiti starih borcev v primeru, če bi naše kraje zasedel sovražnik. Povsem je jasno, da bo naša družba ščitila ljudi, ki sami tega niso sposobni, toda vsakdo lahko do skrajnih meja svojih zmožnosti veliko prispeva.

Pri bogati dejavnosti ZZB na obrambnem področju pa je zelo važno, da pride do sodelovanja z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Le tako se je mogoče izogniti »dvotirnosti« ali celo »večtirnosti«. Zlasti pa je važen pravilen odnos med borci in mladino, ki bi v primeru vojne nosila največje breme boja. Naša mladina je že nešteto krat dokazala, da je vredna zaupanja in da je v bistvu socialistično usmerjena.

Velika je tudi vloga ZZB v kadrovski politiki na obrambnem področju. Kaže, da smo glede tega v precejšnjem zaostanku. Predvsem pa naj bi v bodoče izkazovali mladim ljudem večje zaupanje, pri tem pa upoštevati potrebo po večji udeležbi delavcev in pedeli nad pravičnim razmerjem glede narodnosti. Zatorej se pri izbiri ljudi za vodilna mesta ne moremo več predvsem naslanjati na to, kakšen čin je imel kdo v vojski. Borci naj bi povsod podprli težnje, da je najvažnejše merilo zavest posameznika in njegova usposobljenost. Pri izbiri naj bi tudi bolj upoštevali ženske, saj je znano, da bi marsikje prav ženske predstavljale v vojnih razmerah večino prebivalstva.

Borci so zaskrbljeni zaradi odhajanja naših ljudi, ki so na višku delovne zmožnosti, v tujino. Marsikje borci menijo, da naša družba ni naredila nič, da bi to odhajanje omejila ali preprečila, seveda ne s prepovedmi. Predvsem pa nismo naredili dovolj, da bi tem ljudem dokazali, kako s pridnostjo tudi doma lahko dosežejo višjo življenjsko raven. Borci naj bi tudi pojasnjevali delavcem, ki živijo v tujini, da so kljub temu še vedno naši rojaki in da je tukaj njihova domovina.

Gradivo vsebuje na koncu še sklepe z desetimi točkami. Te naj bi bile izhodišče za delovanje ZZB na obrambnem področju, zato naj bi z njimi seznanili vse organizacije. Te točke pa so v bistvu kratka vsebina vsega gradiva, nekakšen izvleček. Zato naj bi rabile kot osnova pri razpravljanju o obrambnih zadevah na sejah odborov, komisij in skupščin na vseh ravneh.

MIHAJLO GEORGIJEVSKI

Športno prvenstvo JLA

Namen letošnjega športnega prvenstva JLA je — kakor vsa leta doslej — da bi sodelovalo kar največ vojakov in starešin in da bi tekmovalje doseglo kakovostno raven. Zato je prvenstvo organizirano tako, da se izbira tekmovalcev začneja v temeljnih enotah armade. Tako je omogočeno, da nastanejo ekipe najboljših tekmovalcev med izbirnimi tekmovalci in da se končno udeležijo prvenstva najboljši.

Tudi letos se bodo vrstila izbirna tekmovalja tako, da se bodo prvenstva lahko udeležili tudi državni reprezentativci posameznih športnih strok, ki so zdaj pri vojakih.

Tekmovalja za prvenstvo bodo od 10. do 15. julija v eni izmed garnizij v Ljubljani po naslednjem sporedu:

Dne 10. in 11. julija bosta strelsko tekmovalje in mnogoboj; strelci bodo tekmovali s polavtomatsko puško in s pištolo (precizno in hitrostno streljanje). Vojaški mnogoboj bo vseboval: plezanje po vrvi do 7 m visoko; premagovanje ovir med hojo na

240 m dolgi stezi; met bombe; skok v daljavo in tek na 2000 m.

Dne 14. in 15. julija bodo lahkoatletska tekmovalja: tek na 100, 200, 400, 800, 1500 in 5000 m; štafeta štirikrat 100 m in štirikrat 400 m; skok v višino in daljavo; met bombe in kroglice; peterboj: tek na 100 m, met kroglice, skok v daljavo, met bombe in tek na 1500 m; plavanje (14. julija) na 100 in 200 m prosto; 50 m v uniformi s puško in 4 x 50 m prosto; rokomet in odbojka bosta od 10 do 15. julija.

Delovni program komunistov v armadi

Komunisti ljubljanskega armadnega okrožja so nedavno sprejeli svoj delovni program na podlagi akcijskega programa II. konference ZKJ, delovnega programa konference ZK v JLA in sklepov 4. seje armadne konference. To je dejansko kažipot in nadrobna določitev nalog za nadaljnjo organizacijsko dejavnost.

Program predvsem poudarja naloge komunistov, organizacij ZK in drugih subjektov pri krepitvi moralno-politične enotnosti in bojne sposobnosti enot. V celoti program zavezuje vse komuniste, organe in forume ZK, da opravljajo še bolj vneto svoje naloge pri ideološko, marksističnem izobraževanju kot najnujnejši pogoj za uspešen boj proti nacionalizmu, unitarizmu, sovražni propagandi in drugim protisocialističnim pojavom. V ta namen bodo hkrati ob dose-danjih načinih izobraževanja ustanovili še marksistične izobraževalne krožke, kar je naloga strokovne službe komiteja konference.

Delovni program nalaga vsem komunistom, starešinam in poveljstvu zelo odgovorne in zapletene naloge na področju vojaško strokovnega, družbenopolitičnega in psihofizičnega izpopolnjevanja enot, zlasti še pri uresničevanju koncepcije vseljudske obrambe v neposredni praksi. Med vsakdanjimi dolžnostmi komunistov je tudi dolžnost, da nadalje krepijo moralno-politično enotnost, se zavzemajo za zavestno disciplino, za večjo osebno in skupno odgovornost pri izpolnjevanju nalog, da spoštujejo zakonitost pri delu v svojih službah in da nenehno pospešujejo tovaristvo. Program opozarja tudi, da so komunisti pri opravljanju svojih funkcij v vojaški organizaciji dolžni prizadevati si, da bi našli kar najprimernejše oblike poveljevanja in vodenja ter da bi uvažali sodobno delovno metodologijo, tako da se bodo nenehno odražali od improvizacij, prakticizma in rutinskega izpolnjevanja nalog.

Program poudarja pomen subjektivne vloge človeka in se zato zavzema, da se morajo popolnoma uveljaviti znanje in sposobnosti slehernega člana enote oz. vojaškega kolektiva med poukom in na drugih delovnih področjih.

Program tudi zahteva, da morajo pripadniki armade in komunisti kar najbolj sodelovati v družbenopolitičnih organizacijah na vseh področjih, zlasti še tam, kjer lahko največ pripomorejo za uresničevanje nalog vseljudske obrambe.

M. K.

PAPIRNICAKOLIČEVO

pošta Domžale

Izdelujemo raznovrstne papirje, navadne in specialne lepenke, več vrst sestavljenih kartonov, zlasti s premazom oplemenitenih kartone za grafično embalažo

Cenjenim kupcem priporočamo nakup naših izdelkov

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, pro-spekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- Štirinajstodnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Akcija, ki nam je ostala v spominu

Ko v raznih krajih Slovenije prirejajo posvetovanja o negovanju, razvijanju in prenašanju revolucionarnih tradicij, zlasti tradicij NOB, se mi zdi prav zapisati nekaj besed o akciji, ki smo jo na naši šoli izvedli že pred dvema letoma, a nam je ostala v spominu kot ena izmed najbolj uspešnih akcij na tem področju.

Že deset let je bil običaj, da smo za občinski praznik priredili množični pohod šolske mladine v eno izmed partizanskih vasi. To so bili pohodi, ki smo jih pripravljali v sodelovanju z občinsko borčevsko organizacijo. Bile so to sprva res prave manifestacije s kolonami kakih dva tisoč šolarjev, z zastavami, mitingom in partizanskim golažem v izbrani partizanski vasi in z množičnim zborovanjem občanov pod večer v občinskem središču.

Iz leta v leto pa smo bolj občutili, kako se nam zadeve nekako krhajo in izrojevajo, kako nas organiziranje teh manifestacij nekako utruja; pa tudi finančna plat organizacije je prihajala bolj in bolj v ospredje.

Začeli smo razmišljati. In prišli smo do sklepa, da jadramo v drugačen čas, da so množične manifestacije z mnogimi zastavami očitno zelo ustrezale prvemu desetletju po vojni, da pa je treba dandanašnji iskati nove načine in oblike, da jim je treba dati novo, bolj pretehtano, nekako pedagoško premišljeno vsebino.

Poskusili smo. Ker občinski praznik ni bil več pouka prost dan, smo sklenili organizirati tistega 23. aprila športni dan.

Dan prej so dijaki dobili obvestilo, da bo športni dan, nekakšen orientacijski pohod, in zato naj se primerno oblečejo in obujejo. Vsa druga navodila da bodo dobili tik pred odhodom naslednje jutro. Že s to potezo smo želeli poudariti značaj hitre akcije, ki bo terjala določeno mero iznajdljivosti in hitrega, sprotnega reagiranja na nastali položaj. Skupina pedagogov, ki je pripravljala pohod, pa si je seveda že vnaprej ogledala teren, predvidela važnejše točke sporeda in navezala stike z nekdanjimi borci, ki so nas opozorili na značilnosti iz NOB ob začetni poti.

Naslednje jutro ob 8. uri so dijaki dobili približno takole navodilo:

1. Vodja pohoda je profesor telovadbe ta in ta, premikali se bomo najprej približno 5 km ob glavni cesti proti zahodu, in sicer v skupinah — enotah, ki jih predstavljajo posamezni oddelki. Vodje skupin — enot so predsedniki oddelčnih skupnosti, ki naj nemudoma predvidijo kurirsko zvezo z vodjem — komandantom pohoda.

2. V prvi vasi, ki bomo vanjo prišli v smeri proti zahodu, bo 1. javka, javka TV 1, kjer bodo vodje dobili nadaljnja navodila.

3. Vodje naj že med potjo do javke »TV 1« določijo štiriclansko moško in štiriclansko žensko moštvo, ki bosta na ustreznem mestu izvedli streljanje z zračno puško. Predvidijo naj skupino za prvo pomoč, ki bo obvezovala in spravila ranjenca z bojišča na varno. Prav tako naj predvidijo kulturno skupino, ki bo prispevala dnevu ustrezno točko programa na mitingu, ki bo na cilju pohoda.

4. Prva skupina — 1. a oddelk krene na pot takoj po koncu tega obvestila, nato pa za njim vsakih 10 minut naslednje enote — oddelki.

5. Dijaki — ti in ti — naj se nemudoma javijo pred zbornico — sodelo-

vali bodo skupaj s profesorji v mešanih žirijah, ki bodo ocenjevale posamezne akcije skupin. Po končanem mitingu, predvidoma ob 13. uri, bomo razglasili rezultate, ki bodo seštevek točk pri vseh akcijah na pohodu skupaj.

Odhod.

In krenili smo. Na javki »TV 1« so enote zvedele za nadaljnjo smer gibanja, ki je držala čez nekoliko težavnejši teren, po stezah in kolovozih, čez zarasle jarke s potčki. — Med to drugo etapo so naleteli na improvizirano strelišče za zračno puško. Vodja postojanke — profesor za predvojaško vzgojo — jim je dal naslednjo nalogo. V vsaki skupini je »določil ranjenca«, ki je bil »ranjen« v nogo, roko, glavo, v trebuh in ukazal, da ga morajo ustrezno obvezati ter spraviti na varno tja in tja — vse z zasilnimi, priročnimi sredstvi, ki so jih imeli s seboj ali so jih našli v neposredni okolici. To so morali narediti v času, ko sta njihovi moštvi streljali. Rezervna skupina pa je morala nabrati šopke pomladnega cvetja. Nato so zvedeli za smer nadaljnega gibanja.

Nekaj sto metrov dalje, »v previjališču«, v terenski ambulanti, sredi majhnega zaselka je ustrezna žirija točkovala vrednost posameznih »medicinskih« storitev. Nato so se skupine napotile k javki »TV 2«. Tam na goličavi, na pobočju pod zaselkom, je bilo označeno mesto, kjer je 1944. padel partizan — domačin. Skupine so ga prekrile s šopki trobentic, vijolic, zvončkov in teloha. Novo navodilo pa jih je usmerilo h končnemu cilju poti.

Skupine so se na tretji etapi poti zaradi nepreglednega terena nekoliko razteple, a še kar pravočasno smo se zbrali na dogovorjenem mestu. Sledil je improviziran miting, razglasitev rezultatov, razvrstitev najuspešnejših skupin, partizanski golaž in razhod — v kar se da prijetnem razpoloženju.

V naslednjih dneh smo dijaki in profesorji skušali »akcijo« pretehtati in oceniti. Ugotavljali smo: Na pohodu je bilo okoli 350 mladih ljudi. Pot je bila zaradi vmesnih nalog nekako manj naporna, kot bi bila v primeru, če bi samo »marsirali«. Nekateri skupine so se odlično izkazale. Veliko mero iznajdljivosti so pokazale zlasti pri obvezovanju in reševanju — nekajkrat tudi pri prenašanju »ranjenca«. Uporabili so za to najrazličnejše obveze in imobilizacijska sredstva; naredili nosila iz vej in jih povezali z vezalkami, rutami in podobnim. — Polaganje cvetja ob lesen križ sredi goličave je marsikoga živo prizadelo, marsikdo se je zamislil. — Na improviziranem mitingu pa so recitirali posamično in zborni, peeli v duetu, kvartetu ali zboru in razdrli vmes celo kakšno partizansko šalo.

Sklep.: Akcija je v izobraževalnem in vzgojnem smislu očitno uspela. Podčrtati pa kaže še dejstvo, da se je najbolj izkazal oddelek, ki je imel v svoji sredi močno skupino tabornikov.

In zdaj razmišljam o gradivu, ki smo ga dobili za posvetovanja, omenjena na začetku. Res je, da mladina svet, ki v njem živi, opazuje kritično in o njem razmišlja; da površno organizirane oblike dela odklanja, da dosegamo s površnostjo praviloma nasprotno učinke od tistih, ki bi jih radi dosegli. Zato menim, da gradivo kritično, a res ustvarjalno načtenja obravnavano problematiko, in samo želim, da bi nove prijeme čimprej uveljavili v praksi. S. FATUR

Piše: JANKO BERNIK Ko je prišla II. grupa

Moral bi se zglasiti pri hiši, ki stoji najvišje na hribu nad Jamnikom. Tam bi dobil zvezo s štabom. V hiši naju je s tovarišem sprejelo mlado dekle. Povprašal sem jo po gospodarju, nato me je nezaupljivo pogledala. Nič ni odgovorila, samo obrnila se je in odšla. Precej dolgo sva ča-

dove, predvsem od čevljev, pa tudi kolesnice. To je pomenilo, da so pred kratkim v taborišče nekaj pripeljali. Kmalu smo prišli do taborišča, kjer so nas z veseljem sprejeli. Zvedeli smo tudi, odkod sledovi. Medtem ko sem bil na Jelovici, so šli v akcijo v Javorje. Tam so izpraznili trgovini pri-

Letak, ki ga je izdala II. grupa odredov na Gorenjskem poleti 1942. leta. Ilustriral je Vladimir Laković.

kala, preden se je vrnila z očetom. Ko sem le-temu povedal, kaj bi rad, mi je odgovoril, da ne more na Jelovico in da nič ne ve, pač pa da bo kmalu prišel domov njegov sin. Ta naju bo peljal na Jelovico.

Bližala se je že noč, sina pa ni bilo od nikoder. Zato sva se odločila, da bova tu prenočila. Kmet nama je dovolil, povečerjala sva in šla spat na seno. Sin se je vrnil pozno ponoči in naju zbudil, ko še ni bil dan. Silil je, da bi takoj odšli, saj ga je skrbelo, da nas ne bi kdo čez dan opazil pri hiši. Tudi midva sva raje šla od hiše v hosto. Po skromnem zajtrku smo odrinili v hrib. Obetal se je lep, sončen dan. Vsa dolina je bila še v temi, na vzhodu pa so se že videli znaki, ki so napovedovali sončni vzhod. Hodili smo naglo, čeprav vkreber. Ko je bilo sonce že visoko, smo se približali neki koči.

Ne spominjam se več, kdo nas je sprejel, pač pa vem, da je prišel k nam Alojz Pečnik. Ko sem ga vprašal, kaj tu počne, je odgovoril, da je bolan in da se tu zdravi, ker je v koči bolnišnica. Potem sem ga vprašal, kje je štab in kje Gregorčič. Odgovoril mi je, da so skrbeno skriti, ker se boje izdajstva, saj se Nemci zelo trudijo, da bi jih izsledili.

Zato sva morala jaz in partizan, ki me je spremljal, čakati pri koči, medtem ko je fant z Jamnika odšel v štab povedat, da sva prišla. Čakala sva precej dolgo, potem pa so prišli Gregorčič, Ivan Bertoncelj-Johan, Maks Krmelj in še eden, menda Alojz Kebe-Stefan. Kot se spominjam, nas je šlo nazaj šest. Dokler smo hodili po Jelovici, smo veselo prepevali. Spominjam se, da je najlepše pel Gregorčič. Pel je s čistim tenorjem tisto partizansko »Čez gore, polja...«

Čez dan smo bili na Jamniku, zvečer pa smo nadaljevali pot, približno isto kot sva jo naredila midva, ko sva šla na Jelovico. Le Hrastnika in brvi smo se izognili in raje šli mimo Križne gore. Cesto smo prekoračili pri apnenicah ter prebradili Soro.

Ko smo se bližali taborišču, je bilo že svetlo. Na gozdni poti sem zapazil sveže sle-

Jelovčanu in pri Marjanci. Tam je bil domači sin še vesel, da lahko kaj da partizanom. Tako so pripeljali dva polna voza v taborišče. Ogledal sem si plen, ko so pravkar voza razkladali.

Čez nekaj časa me je poklical intendant Loške čete Pavle Kavčič-Miha in mi rekel, da ima tudi zame nekaj. Ponudil mi je novo obleko ter mi očitil, da premalo skrbim zase in da sem zato raztrgan. Tako sem prišel do novih čevljev, pumparic in suknjica. To obleko sem potem nosil še dolgo in v njej so me tudi ujeli Nemci. Odvzeli so mi jo šele v Dachau. Ko so me čez približno tri mesece poslali v Mauthausen, so mi obleko vrnili, toda v Mauthausnu so mi jo spet vzeli in je tamkaj tudi ostala. Čevlje pa sem takoj spravil pri Krivarju, ki mi jih je po vojni vrnil. Še zdaj najbrž trohniijo kje na podstrešju.

Spet sem bil med tolikimi partizani, dobro oblečen in obut, spet sem lahko poslušal ognjevitoma Tomažev govor, sklepal poznanstva s partizani, ki so vedeli toliko zanimivega povedati. Slišal sem za slavna imena: Grga, Gedžo, Marok, Simon, Zdravko, Spela, Maruša, Ančka, Miro itd. Ti ljudje niso poznali nobenega strahu in so se posmihali našemu pripovedovanju, kako smo se prej pazili in kako previdni smo bili. Tudi zdaj smo jih opozarjali na previdnost, saj sem že z Jelovice videl štiri stebre dima visoko nad smrekami. Nisem jih prepričal, da nas neprestano opazujejo izdajalci in sproti vse novice sporočajo Nemcem. Obiskovali smo tudi sosedne kmetije; pri Plešu ter pri Medvedu so nam pekli kruh.

Začeli smo se tudi dogovarjati glede nadaljnega delovanja. Predvsem so določili vodilce II. grupi, katere partizani in funkcionarji niso poznali krajev. Iz naše čete naj bi bili vodilci: Gašper Dolinar, Potočnik-Petrin, Justin Dolinar-Adam, in jaz. Iz Poljanske čete pa: Rafael Buh ter Miha Demšar. Vsak naj bi vodil eno četo, tako jaz Zdravkovo, Gašper Gedžovo, Miha Simonovo itd.

Nadaljevanje prihodnjič

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIZOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

Kuhan fizol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjed, fizolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fizola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fizolom (beli), sardine s fizolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fizolom, fizolova juha s slanino (rjavi), pretačena fizolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fizol rjavi)

PRILOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fizol), fizolov pire ali kaša, fizolovi štruklji, fizol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fizol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato.

Kovač Garžon – junaška brkinska korenina

V osrčju Brkinov je idilična dolina Postrvice. V eni izmed 8 hiš, utesnjeni med strmo gozdno pobočje, je ob potoku živel Jože Urh-Garžon, odločen mož korenjaške postave, ki ni nikoli zatajil svojega narodnega ponosa, nikdar klonil pod fašističnim raznarodovalnim nasiljem; venomer je svoje rojake z živo besedo in pesmijo vzpodbujal in bodril, naj vzrže v pravičnem boju proti fašističnemu nasilju. V oborožen osvobodilni boj se je vključil, čeprav star

Ljudski tribun, kovač Jože Urh, po domače Garžon iz Postrvice v Brkinih, je bil na daleč znan po svojem kljubovanju italijanskim fašistom. Fotografija je bila zelo slaba in smo jo komaj rešili.

nad 60 let, med prvimi v Brkinih in se žilavo boril do osvoboditve. Zato zasluži, da posvetimo ta sestavek njegovemu spominu.

Ko obiskujemo nekdanje dobre partizanske mame, preživle soborce in brkinske aktiviste, ki žive zapuščeni in pozabljeni, mnogi pa tudi bolni in onemogli v revnih domovih in skoraj praznih vasicah, se s hvaležnostjo spominjamo tistih, ki so se med prvimi priključili osvobodilnemu boju, žrtvovali zanj vse, kar so njihove borne domačije premogle, in mu ostali zvesti vsa dolga štiri leta, vendar mnogih ni več med nami. Takšna sta bila tudi Jože Urh in njegova žena Jožefa.

Garžonova domačija je oddaljena od Pregarjev približno 2 km. Imela je mlin in kovačijo že najmanj 250 let. Mimo nje je vodila peš pot po dolini Postrvice, bližnica iz 5 brkinskih vasi v Ilirsko Bistrico, zato so imeli Urhovi mnogo prijateljev v Brkinih in Ilirski Bistrici. Oče Jože pa je užival zaradi svoje poštenosti, bistrornosti in neomajne borbenosti za narodnostne ideale spoštovanje in ugled v širni okolici.

Garžonova življenjska pot

Urhova življenjska pot je bila zelo pestra in burna. Rodil se je 1880. leta. Stiričredno osnovno šolo je obiskoval na Pregarjah. Že v mladosti je kazal izredno nadarjenost, toda v tedanjih brkinskih razmerah se je lahko izučil le za kovača in mlinarja pri očetu Luki, potem pa ga je vedoželjnost gnala iz utesnjene rodne doline v svet. Več let je delal kot kovač v Puli in drugih istrskih mestih. Medtem se je dobro naučil nemškega in italijanskega jezika, hkrati pa je marljivo prebiral knjige in sodeloval v političnem boju za splošno voljno pravico, pri čemer si je izoblikoval voljne prepričanje za boljše in pravičnejšo družbo. Vedno je visoko čislal slovensko pisano besedo. Ko je odslužil 3-letni vojaški rok, se je 1903. leta vrnil domov in prevzel posestvo. Med prvo svetovno vojno je preživel 4 leta na frontah. Po vojni so njegovo rojstno vas in domačijo zasedli Italijani. Spoznal je, da bo boj proti okupatorjem zahteven in dolgotrajen, vendar ni klonil. Nasprotno, svoje misli je z živo besedo, pesmijo in osebnim zgledom vztrajno vzpodbujal, naj vzdrže do zmage.

Urhov protifašistični boj

Njegovo priljubljeno politično geslo, ki ga je pogosto uporabljal, je bilo:

Slovenski rod biva povsod, zato bo živeti tudi tod!

Najraje je zapel v zboru s prijatelji: »Hej Slovani...« in »Tam pri Ljubljanci,

tem so naši bratci, tam je naša kri...«

Med stopnjevanjem poitaljančevanja, potem ko so v mirovni pogodbi pogajanjih propadli vsi poskusi za priključitev Primorske k Jugoslaviji in je bila 12. 11. 1920 podpisana krivična Rapalska pogodba, se je pustil Urh izvoliti za pregarskega župana. Ob prvih italijanskih državnih volitvah 1921 je organiziral volivce, da so glasovali za slovenske poslance. Na državnih volitvah 1924. leta pa je skupaj z nekaterimi zavednimi Slovenci: Francem Ceglarjem, Tončkom iz Obrova, Andrejem Valenčičem (Ločetom) iz Javorja, Ivanom Bubničem-Jerinom, Antonom Bubničem-Firekom, Mihom Bubničem-Bartolom, Francem Zadnikom-Klančarjem s Pregarja in Antonom Ludvikom-Pilotom z Rijavč demonstrativno vrgl volilni listek v protifašistično »črno« skrinjico. Zato so jih fašisti pretepli. Urh je zavoljo tega glasno protestiral, s tem pa si je zaslužil 3 mesece zapora. Ko je prestal kazen, ni prenehal vzpodbujati ljudi k protifašističnemu odporu. Čeprav je kmalu zbolel in se je moral izogibati javnim nastopom, je vedno našel dovolj možnosti in oblik, da je vplival na razpoloženje ljudi in jih prepričeval, da je italijanska okupacija le začasna, zato ne smejo obupati in tudi ne kloniti pred fašističnim nasiljem.

Ker je užival nedeljen ugled in spoštovanje ljudi v svoji in okoliških vaseh, so ga začeli fašisti snubiti, naj se sprijazni z okupacijo. Ponosni Urh pa je to odločno odklonil in raje odstopil s dolžnosti župana. Tiste, ki so se spajdašili s fašisti, pa je preziral ali jih celo ozmerjal z izdajalci. Kljub policijskemu terorju je še vedno rad spregovoril na vaškem zboru ali v gostilni. Kričavi in včasih »okajenik« Pregarci so ga vedno pozorno poslušali in takoj umolknil, kadar so slišali njegov gromoviti glas, ki je grajal njegove napake in jim svetoval, kako naj rešujejo, vaše probleme.

Urh se ni omejeval le na nastope na vaških zborih in po gostilnah, pač pa je kot dober poznavalec ljudi in razmer vedno pogosteje vabil na osebne razgovore tiste, ki so hodili mimo hiše v Il. Bistrico ali se iz nje vračali ter jih bodril, naj ne popustijo v boju.

Tudi na mladino ni pozabljal. Njegovo izkušeno oko je hitro odkrilo nadarjenost in nagnjenja posameznikov. Vsakemu se je približal z očetovsko nežnostjo in ga nevsiljivo poučil o njegovem slovenskem poreklu in bogati slovenski narodnostni zgodovini brkinskih krajev in ljudi. Takšen pouk je bil tedaj, zlasti če ga je posredoval tako ugleden človek, kot je bil Urh, zelo pomemben za ohranitev narodne zavesti otrok.

Med 1935 in 1940 letom sem pogosto potoval mimo Urhove hiše v Il. Bistrici. Marsikdaj sem ga opazil, ko je sedel na leseni klopi pred hišo in razmišljal. Ker sem

rad bral, sem večkrat kupil slovenski časnik »Jutro« ali kakšnega drugega. Urh je kmalu spoznal moje nagnjenje do branja, zato me je marsikdaj prosil, naj mu povem, kakšne novice prinašajo časopisi. Včasih je tudi želel, naj mu kakšen zanimiv sestavek preberem, češ da sam več ne vidi najbolje. Ko sem mu ob izbruhu vojne med Nemčijo in Poljsko septembra 1939 prebral nemško vojno poročilo, je ob njem svoj zeleni tirolski klobuk povsili na oči in se za hip zamislil, potem pa modro ugotovil:

»Fant, še bo hudo, toda ne pozabi, pa naj se zgodi karkoli, da te je rodila slovenska mati in, če bo potrebno, to dokaži s svojo krvjo!«

Urhova družina med NOB

Urhove – Garžonove so organizirali že 1941 leta v delo za NOB prvi brkinski aktivisti Ervin in Anton Dougan, Jože Zidar in Karlo Maslo. 18. februarja 1942 so jih obiskali partizani. Od tedaj so zbirali orožje, hrano in obvestila za brkinsko četo, ki je nekajkrat taborila v gozdu nad njihovo domačijo. Po italijanski kapitulaciji so prihajale k njim druge partizanske enote: Istrski odred, 5. bat. VDV idr. V delo za NOB sta se vključili tudi hčerki Angela v Trstu in Zora, poročena v Zaječju, ter snaha Danica, medtem ko je sin Pepi v Italiji vstopil v prekomorske enote NOV.

Jože Urh ni bil le »sudare« in brezkompromisen v odprtem boju. Ko je bilo potrebno, je znal spretno in prepričljivo uporabiti tudi zvižajo in se pretvarjati, da bi nasprotnika »prelislil«. Med 25. novembrom in 7. decembrom 1943 je bil v njegovi hiši štab Istrskega odreda. V začetku decembra so njegove patrole ujele nevarnega okupatorskega sodelavca in ga izročile štabu. Sodilo mu je odredno sodišče. Obdolžencu je slabo kazalo, zato je prosil Urha, naj ga zaščiti. Urh pa ga je odločno zavrnil: »Judež je izdal Kristusa za 30 srebrnikov, ti pa si izdal Pregarce za italijanske lire. Za take ne poznamo milosti!«

Nekaj dni po sodbi so nemški vohuni zvedeli, da je štab odreda pri Garžonu. Dan pred napadom je bila odšla Urhova hčerka Zora po opravkih v Podgrad. Tam je pred občinsko zgradbo srečala starega očetovega znanca, bivšega ravnatelja pregarske osnovne šole Janeza Benčiča, ki se ji je med hojo na občino približal in ji, čeprav so bili okoli njiu Nemci, prišepetal: »Pojdi hitro domov in reci očetu, naj takoj pošlje odred stran.«

Zora je razumela, da so izdani in da preti nemški napad, zato je pohitela domov in o tem obvestila očeta. On pa se je pogovoril s komisarjem Leonom Klemenčičem. Ponoči se je štab umaknil. Že pred dnem so Nemci obkrožili hišo in ob zori vdrli vanjo. Na mizi so našli dve steklenici slivovke in posumili, da so ju pustili partizani. Urh pa je nemškega oficirja prepričal, da je slivovka njegova. Nemcem je dejal, da jo rabi za delavce in goste, pa tudi sam jo rad kozarček spiše; če dovolijo, pa mu bo v čast, da tudi njim postreže z njo. Ker je Urh prepričljivo govoril v tekoči nemščini, lepo dišeča brkinska slivovka pa je bila za Nemce prehuda izkušnja, mu je nemški oficir ne le verjel, pač pa so ga pozneje imenovali celo za vaškega župana za Postrvico. Potem so Nemci še nekajkrat vdrli v njegovo hišo in vedno jih je Urh prepričal, da partizani ne prihajajo ne k njemu ne k sosedom, čeprav so bili borci in aktivisti skoraj vsak večer v njegovi hiši. Urhovi pa so vsak dan nosili hrano in obvestila v bližnje gozdo-

Garžonova žena Jožefa Urh, rojena Kostonabe.

ve, v katerih so bila skrivališča, reševali ranjence in imeli v hiši skladišče hrane ter stalno javko.

Nekoč se je neki nemški oficir drl nad Urhom in ga zmerjal, da je bandit in da skriva partizane, ter mu grozil, da ga bo ustrelil. Urha to ni prestrašilo, razgalil je prsi in proti oficirju grozovito zavpil v nemščini:

»Tu sem, ustrelj me, toda zapomni si, da boš sojen za umor nemškega župana!«

Oficir se je premislil in ukazal vojakom, naj se takoj umaknejo.

Jeseni in pozimi 1944–45 se je moral Urh še mnogokrat ubadati s četniki in slovenskimi domobranci, ki so ga pogosto nadlegovali, vendar jih je vedno prepričal, da o partizanih ne ve ničesar.

Končno je Jože Urh-Garžon dočakal zmagovito pomlad in svobodo 1945. leta. Potem se je vključil v kmečko obdelovalno zadrugo. Toda vojni napori in povojno pomanjkanje so hudo zrahljali njegovo zdravje. 6. junija 1945 je za vedno utihnil njegov gromki glas. Kot bi spoznal, da je dosegel svoj življenjski namen, se je po kratki boleznii tiho poslovil. Na zadnji poti so ga na pregarsko pokopališče pospremili številni prijatelji in znanci ter mu hvaležni zasuli grob s svežim cvetjem ter ga ohranili v neminljivem spominu.

Njegova tri leta starejša žena je dočkala častitljivo starost 88 let in ga preživel za 17 let. Sedaj počiva v svobodni brkinski zemlji, ki sta jo tako ljubila.

MAKS ZADNIK

fotografija z vprašajem

Tokrat objavljamo fotografijo, ki ni čisto neznana. Po izjavi Mileta Pavlina predstavlja jurišni bataljon 15. divizije na pomlad 1945 nekje v Suhi krajini. Prvi z desne stoji Rudi Pušenjak-Uragan, zraven njega z odlikovanjem pa Ciril Rolih, medtem ko stoji na skrajni levi neki Baraga, doma z Loškega potoka ali Travnice gore, ki je pozneje padel. Prosimo vse preživle borce tega bataljona, da nam javijo nadrobnejše podatke o borcih in mitraljezcih, ki jih bodo na fotografiji prepoznali, zanima pa nas tudi točen datum in kraj, kjer je fotografija nastala, ter kdo je fotografiral!

Zvišanje prejemkov VVI

Zvezni sekretariat za delo in socialno politiko je sprejel odlok o zvišanju prejemkov vojaškim vojnim invalidom. Osebnostne invalidnine so zvišane za 22 odstotkov, za kolikor so se v Jugoslaviji v letu 1971 zvišali poprečni osebni dohodki v primerjavi z letom 1970. To zvišanje velja od 1. januarja 1972 dalje.

Zvišane osebne invalidnine znašajo mesečno:

skupina	dinarjev
I	2.037
II	1.476
III	1.116
IV	825
V	587
VI	364
VII	246

Vojaški vojni invalidi od VIII. do X. skupine dobijo letno:

VIII	1.421
IX	1.067
X	714

Dodatek za nego in tujo pomoč znaša od 1. I. 1972 dalje mesečno 1432 dinarjev za invalide I. skupine in 1002 dinarja za invalide II., III. in IV. skupine, ki jim je ta dodatek priznan.

Ortopedski dodatek in posebni invalidski dodatek sta zvišana za 16 odst., za kolikor so se lani zvišali življenjski stroški. Od 1. januarja 1972 dalje znaša mesečno ortopedski dodatek:

I. stopnja	284,90 dinarja
II. stopnja	213,60 dinarja
III. stopnja	142,40 dinarja
IV. stopnja	71,30 dinarja

Zvezni borčevski dodatek za leto 1972 je določen v višini 1430 dinarjev (v Sloveniji pa je borčevski dodatek 1888 dinarjev).

Nemci stražili partizansko municijo

Ta zgodba je resnična, čeprav je malce nenavadna. Kajpak, če bi bili Nemci takrat vedeli, da je nekaj korakov od njihove straže, ki se je menjala tri dni na istem mestu, skrita partizanska municija za puške in mitraljeze, bi se bili obrisali za njo, tako pa...

Povedal bom od začetka. Pozimi 1945. leta so nam v Cerknem zavezniška letala odvrгла kar precej orožja in municije. Posebno municije je bilo toliko, da smo jo morali razvoziti po vsem področju, kjer so delovale enote IX. korpusa, in jo poskrili v varna skrivališča, da bi bila pri roki, ko bi jo borci potrebovali.

Jaz sem bil tedaj orožar IX. korpusa. Tiste dni me je poklical moj načelnik Gracija Necmeskal-Pajo v Cerkno. Ukazal mi je, da iz Cerknega prepeljem tovornjak municije v območje Trnovskega gozda in ga tam »zakonspiriram«, kakor smo takrat rekli. V pomoč mi je dal svojega pomočnika Slavka Bizjaka in še nekaj orožarjev, ki naj bi z menoj in tovarišem Ludvikom pomagali pri natovarjanju municije na tovornjak.

Odšli smo do gasilskega doma v Cerknem, ki je tedaj rabil za skladišče vsega kar je tedaj prispelo z zavezniškimi letali. Tu nas je že čakal šofer Franc Leban iz Šempasa z italijanskim vojaškim tovornjakom »fiat 26«, ki so ga naši ob razpadu Italije zaplenili italijanski vojski.

Municijo smo hitro natovorili, ker je bila pakirana v črne pločevinaste neprodušne zaboje. Takoj ko smo tovornjak naložili, smo se že odpeljali, ker se nam je mudilo: vozilo je bilo namreč brez strehe, a začelo je snežiti, že ko smo ga natovarjali.

Čim bolj smo se oddalili od Cerkna proti Dolenji Trebuši, tem bolj gosto je snežilo. Skrbelo nas je, kako jo bomo izvozili po strmi cesti, ki drži na Kobilico in naprej skozi Čepovan na Lokve.

Toda čeprav smo bili vsi s šoferjem mokri — vozilo ni imelo, kot sem že omenil, nobene strehe, je pa bilo dobro opremljeno za terensko vožnjo, saj je imelo kar tri pogonske osovine — smo se vendarle pripeljali na vrh sedla Kobilice, od koder se je cesta začela spuščati navzdol v Čepovan.

Toda na vrhu sedla nas je sprejel pravcati snežni orkan! Debele snežinke so nas v hipu spremenile v »snežene mož«. Veter je na ovinkih ceste delal take zamete, da smo se, čeprav je cesta držala navzdol, komaj prebili do prve hiše na razpotju v Tesnem.

Na tem križpotju pa nas je čakal več kot dva metra visok snežni zamet in naše vozilo je v njem obtičalo. Posvetovali smo se med seboj, kaj naj storimo. Šofer je predlagal, naj avto raztovorimo in municijo začasno skrijemo kje v okolici. Jaz in drugi tovariši orožarji pa nismo bili teh misli in smo vztrajali, da mora avto brezpogojno peljati naprej, tudi če bi morali vsak zamet odstraniti z lopatami. In naša bi bila obveljala, da nista za nami s Kobilice prispela

dva voznika s konjskimi vpregami in sanmi, ki sta se vračala prazna iz Gorenje Trebuše, kamor sta bila peljala neko opremo za komando vojnega področja. Ustavili smo ta dva voznika in jima na sani naložili municije, kolikor se je največ dalo, ter ju usmerili na Lokve. Toda na tovornjaku je ostala vsaj še polovica tovora. Spet smo se na kratko posvetovali med sabo in sklenili, da to municijo raztovorimo in naš tovornjak vrnemo nazaj v Cerkno. Na Lokve pojdeva v spremstvu voznikov jaz in tovariš Ludvik, medtem ko bo pri municiji, ki jo bomo razložili na tla, ostal tovariš Slavko in še nekaj orožarjev, dokler se ne vrnemo po njo.

Jaz in Ludvik sva torej krenila za vozili in sva po poti skupaj z vozniki pomagala riniti sani tja, kjer živali same niso mogle premagati zametov. Po naporni in dolgotrajni vožnji smo le prispeli na vrh sedla, kjer se svet prelomi v kotlino Lokev.

Tu nas je dohitel partizan telefonist, ki je tekel v smer, od koder smo prihajali. Že od daleč nam je dajal znake, naj obstanemo, in ko je prišel do nas, nam je ves zasopljeno povedal, da Nemci prodirajo proti Lokvam in da niso več daleč.

Ker sem poznal ta teren, sem se takoj odločil in sem voznike kar na vrhu sedla usmeril na desno proti neki osamljeni hiši blizu gozda. Tu smo pločevinaste zaboje zakopali v gnoj. Sneženi metej je kmalu zakril vse sledi. Voznike sem poslal nazaj, sam pa sem šel s telefonistom v hrib nad Lokvami, kjer je bila skrita telefonska postaja, da obvestim tovariše pri razloženju municije o nevarnosti, ki jim grozi, in da jim svetujem, naj, ko pridejo vozniki, nalože municijo in jo odpeljejo v drugo smer, v kako zasilno skrivališče.

Kaj se je dogodilo potem, mi je pripovedoval tovariš Slavko Bizjak, pajov pomočnik, ki je ostal pri municiji:

Tovornjak smo z muko le izkopali iz snega in obrnili, da je odpeljal nazaj na Kobilico, ko si nam telefoniral. Nestrpno smo pričakovali, kdaj se vrnejo vozniki. Toda ko so ti z izmučenimi konji dospeli do nas, so nam povedali, da tudi na cesti Grgar-Čepovan že poka, ker tudi od tam prodira sovražnik, in da se ne morejo več ustavljati z nami, če hočejo, da se še vrnejo domov v Lokavec po cesti, ki med Čepovanom in Vrti drži v to vas.

Izgovarjali so se tudi na izmučenost konj, kar je bilo tudi res: uboge živali z udrtimi lakotnicami so hitro dihale od napa, od njih se je kadilo.

Nekdo je tedaj predlagal, naj bi preostalo municijo zakopali v velikanski zamet, ki se je kopičil onstran ceste v mrtvem kotu. Za to so se ogreli tudi drugi in nazadnje so pregovorili tudi mene, čeprav sem se dobro zavedal odgovornosti, če bo municija padla Nemcem v roke.

Z lopatami, ki smo si jih sposodili v bližnji hiši na križišču, smo hitro izkopali luk-

njo v snežni zamet, vanjo znesli pločevinaste zaboje ter jo znova zasuli in poravnali. V snežnem meteu je bilo kmalu vse zabrisano.

Lopate smo vrnili gospodinji, ki je vsa objokana tarnala, kaj bo z njimi in njihovo hišo, če Nemci najdejo municijo. Čeprav ne s prav čisto vestjo, smo jo tolažili, da Nemci nikakor ne morejo posumiti, da je v zametu, kaj skritega; glavno je, da ona ničesar ne izda. Nato smo se tudi mi umaknili čez Kobilico in odšli v Cerkno.

To mi je, kot sem že omenil, pripovedo-

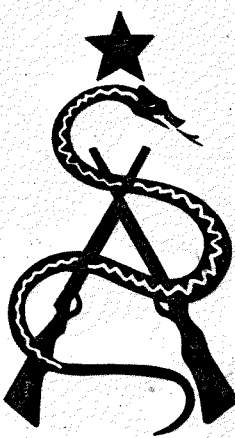
val kasneje tovariš Slavko Bizjak, pomočnik tovariša Paja, tedanjega načelnika oborožitvenega odseka IX. korpusa.

In sedaj še epilogo. Po petih dnevih bivanja pri gostoljubnih telefonistih na Lokvah, smo le zvedeli, da so Nemci izpraznili Lokve in Čepovan.

Moja prva skrb je bila, da grem v Čepovan in poizvem, kaj je bilo s tisto municijo, ki je ostala tam. Vreme se je uneslo in ljudje so že utrli poti. Tako sem v eni uri

(Nadaljevanje na 13. strani)

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Vlado Vojska

Rojen je bil 29. septembra 1913 v Novem mestu. Že kot študent se je povezal z naprednim študentskim gibanjem in postal član »Mladega Triglava«. V društvu medicincev je kandidiral na levičarski listi. Diplomiral je 1941. leta. Med stažiranjem v Ljubljani se je takoj povezal z NOB in bil leta 1942 sprejet v partijo. Kot zdravnik in obveščevalec je deloval v Varnostno-obveščevalni službi, organiziral tečaje prve pomoči in bil politdelegat narodne zaščite v ljubljanski splošni bolnišnici. Pomagal je pri zdravljenju ranjencev, zbiral sanitetni material in bil kot aktivni sodelavec OF dvakrat zaprt. Dne 15. julija 1943 je odšel k partizanom, bil je naprej zdravnik v centralni partizanski bolnišnici na Rogu, nato pa sanitetni referent v Tomšičevi brigadi. Padel je 19. septembra 1943 ob umiku na Slivnico pri Cerknici. Pokopan je v skupnem grobu v Cerknici.

Bil sem v posebni skupini

Ob številnih srečanjih z oberschaarführerjem Mussfeldom sem spoznal, da mož ceni poklicne sposobnosti sodnega zdravnika. Ve, da je moj gospodar dr. Mengele, mož, pred katerim se v taborišču vsi tresejo in ki ga v svoji rasistični zavesti šteje za enega glavnih predstavnikov nemške medicinske vede. Na pošiljanje tisočev Židov v zaplinjevalnico gleda kot na patriotsko dolžnost. Delo v secirnici je v službi napredka nemške medicinske vede. Kot anatomist dr. Mengeleja tudi jaz prispevam k temu napredku, meni Mussfeld, zaradi česar čuti do mene neke vrste spoštovanje. Večkrat pride k meni v secirnico, da se pogovoriva o političnih vprašanjih, o vojaškem položaju in drugih rečeh. Menda izvira njegovo spoštovanje tudi od tód, ker misli, da sta seciranje trupel in ubijanje ljudi sorodni opravili. Je namreč komandant tistih, ki ubijajo s strelom v tilnik...

Mirno mu obrazložim grozotni primer mladega dekleta. Opišem mu, kaj vse je morala pretrpeti v slačilnici, pa strašne prizore v zaplinjevalnici. Ko je nesrečnike zagrnila tema, je dekle vdihnilo majhno količino ciklona. Da, samo majhno količino, saj se je njeno nežno telo zgrudilo med množico, ki se je borila s smrtjo. Po naključju je padla z obrazom na mokra betonska tla. In to malo mokrote je preprečilo njeno zadušenje. Plin ciklon namreč ne deluje v mokroti.

Ko mu vse to povem, ga prosim, naj kaj stori za dekle. Resno me poslušam in me vpraša, kako si zamišljam rešitev vprašanja. Čutim in tudi vidim

71

na njegovem obrazu, da sem ga postavil pred težaven problem. Zadevo oi morda uredili tako, da bi nesrečnico odnesli pred vrata krematorija. Tam je vedno na delu skupina žensk, ki kopljejo in prenašajo grušče. Dekle bi se lahko vtihotapilo med te ženske in skupaj z njimi odšlo v barako. O tem, kar se ji je pripetilo, ne bi nikomur spregovorila niti besede. Med tisoči ne bi nobena interniranka opazila novinke, saj je nemogoče, da bi se vse poznale med sabo.

Če bi bila tri ali štiri leta starejša, bi stvar lahko uspela. Dvajset let staro dekle bi bilo dovolj pametno, da bi se zavedala čudežnih okoliščin, ki so ji rešile življenje, in da nikomur o tem ne bi črhnila. Čakala bi na boljše čase — kakor tisoči drugih — in bi šele potem pripovedovala, kaj je doživela.

Toda dekle šestnajstih let — meni Mussfeld — bi v svoji naivnosti povedala prvi osebi, ki bi jo srečala, od kod je prišla, kaj je videla, in prestala. Novica bi se razširila kakor blisk, kar bi morali mi vsi plačati z življenjem...

»Ničesar ne moremo storiti,« pravi, »dekle ne sme ostati živo.«

Spričo razmer v krematoriju moram priznati, da ima po svoje prav.

Čez četrte ure so dekle odpeljali ali odnesli pred krematorijsko peč, in Mussfeld je poslal nekoga, da jo je namesto njega ustrelil v tilnik...

V prvem nadstropju krematorija št. 1, poleg prostorov esesovske posadke, je mizarska delavnica, kjer troje mizarjev opravlja nujna mizarska dela. Trenutno delajo po zasebnem naročilu oberschaarführerja Mussfelda. Le-ta je izkoristil ugodne možnosti in ukazal, naj mu čimprej izdelajo velik divan za dve osebi v stilu Recamier. Mizarji so se lotili naloge, ki v krematoriju ni lahka. Če je tu kaj ukazano, nihče ne izreče besede »nemo-

72

goček». Les so zbrali med konstrukcijskim materialom na območju krematorija. Vzmeti so vzeli iz naslonjačev in stolov, ki so jih pripeljali s seboj nekateri interniranci, da bi svojim bolnim staršem olajšali potovanje. Na krematorijskem dvorišču je na stotine naslonjačev. Na njih radi posedamo proti večeru.

Delali so torej divan v stilu Recamier, kot je bilo ukazano. Ta divan mi je zbudil radovednost. Gledal sem, kako so ga sestavljali, od začetka do konca. Videl sem, kako so nanj pritrjevali vzmeti in ga prekrili s perzijsko preprogo. Dva francoska električarja sta ga opremila z nočno svetilko in z majhno nišo... Ko je bil prevlečen z oralno rdečim lakom, je bil prav lep. Stanovanju malo-meščana v Manheimu se bo še bolj podal kot ropotarnici v krematoriju. Divan Recamier naj bi namreč konec tedna odpremili v Manheim, v stanovanje oberschaarführerja Mussfelda. Ondi naj bi počakal, da bi mož po hudih bojih užival na njem zasluženi počitek.

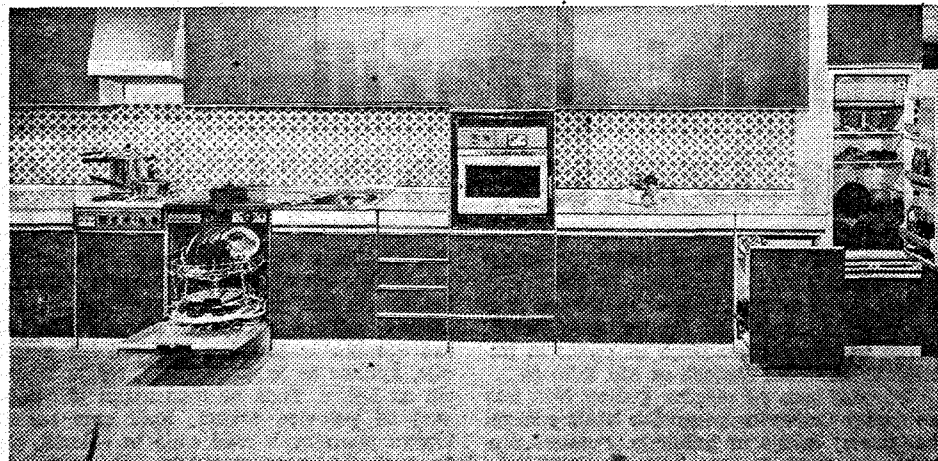
Ta teden sem bil v svoji sobi, pa sem opazil kakšnega pol ducata svilenih pižam, ki naj bi jih odpremili z divanom vred. Blago je bilo lepo, tujeje izvora, kajti v Nemčiji je bilo moč kupovati le na karte. Tu v taborišču lahko najdeš mnogo lepših stvari, ki se kopičijo v slačilnici. Oberschaarführer dobi pižamo v zameno za svinčenko, ki jo je izstrelil lastniku pižame v tilnik...

S pomočjo takšne »izmenjave« dobivajo tukaj nakit, obleke iz usnja, krznene plašče, svilo in elegantno obutev. Ni tedna, da ne bi pošiljali domov paketov.

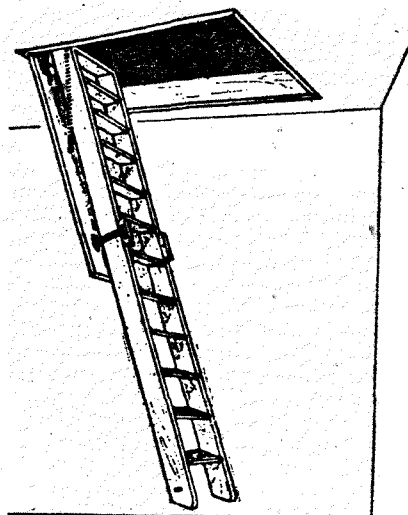
V paketih, ki jih odpošiljajo, je čaj, kava, čokolada, na desetine kil konserv. Vse si priskrbijo v slačilnicah krematorija. Neomejene možnosti so oberschaarführerju dale pobudo, da ukaže izdelati in odposlati na svoj dom divan v stilu Recamier.

ELEKTRIČNI LIKALNIK S PARO IN REGULACIJO TEMPERATURE

vega 60 brest cerknica

Obrtno podjetje **OBRtnIK** BOROVNICA

☎ 74-650

IZDELUJEMO PATENTNE LESTVE
ZA DOSTOP V PODSTREŠJA 75—0,50

Poleg lestev izdelujemo še:

- OG šuko vtičnice II. in III., pol. kilomin
- OG razvodne doze 2—3 in uvodi, silomin
- Elektromotorna stikala od 25 A do 60 A — 500 V

"bien-être"

eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

brest

☎ 791 080

SALON POHIŠTVA CERKNICA

73

Odkar opazujem sestavljanje tega divana, se mi poraja neka misel in se polagoma razrašča v načrt. Čez nekaj tednov bo Sonderkommando odklenalo. Vse nas bodo tu pobili, kar dobro vemo. Na to spoznanje smo se že navadili, saj vemo, da ni nobene možnosti za rešitev. Toda nekaj me vznemirja. Če osem Sonderkommandov je za vedno ostalo tu. S seboj so odnesli v smrt grozljivo skrivnost krematorijev in sežigalnih jam. Tudi če ne preživimo, je naša dolžnost poskrbeti za to, da svetovna javnost zve za krutost in nizkotno podlost (kakršne si normalni možgani ne morejo predstavljati) nemškega »herrenvolka«.

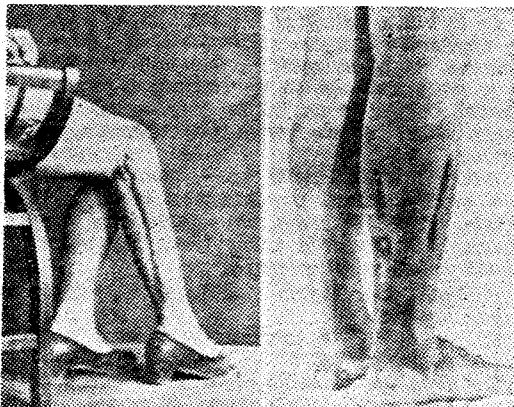
Od tod moramo poslati sporočilo svetovni javnosti. Najsi bo prišlo na dan kmalu ali šele čez mnogo let, zmeraj bo pomenilo strahotno obtožbo. To sporočilo naj bi podpisalo dvesto pripadnikov krematorija št. 1 pri polni zavesti na pragu smrti. Odpotovalo pa naj bi z divanom Recamier...

Sporočilo smo pravočasno sestavili. Natančno smo opisali grozodejstva, ki so se tod dogajala zadnja leta. Navedli smo imena taboriščnih rabljev, približno število pomorjenih ljudi, opisali metode in način iztrebljanja. Sporočilo je bilo napisano na tri velike pergamentne liste. Računovodja Sonderkommanda — neki pariški slikar — ga je napisal v kaligrafskih črkah, kot so bile pisane stare pergamentne listine. S kitajskim črnilom, da pisava ne bi obledela. Na četrtem listu so bili podpisi dvesto pripadnikov posebne skupine. Pergamentne liste smo zvezali s svileno nitjo, jih zvili in spravili v valjasto skatlo iz cinka, ki jo je našel v ta namen izdelal eden izmed naših kleparjev. Le-ta jo je tudi zaplombiral, da bi bila vsebina varna pred zrakom in vlago. Mizarji so jo nato skrili v volno med vzmetni v divanu.

Enako sporočilo smo zakopali na dvorišču krematorija št. 2.

74

Vsake večer okrog sedmih vidim, kako pripelje skozi glavna vrata krematorija kamion s tovorom 70 do 80 ljudi, moških in žensk, ki jih potem likvidirajo. Tega sem že navajen. Gre za vsakodnevno selekcijo v KZ. Nesrečniki prihajajo iz barak in bolnišnic. Eni so preživeli v taborišču več let, drugi vsaj več mesecev, tako da se dobro zavedajo, kaj jih čaka. Ko pripelje kamion na dvorišče, na-

Od medicinskih poskusov iznakažene noge

polnijo ozračje grozni kriki na smrt prestrašenih bitij, ki so jih pripeljali pred peči in so spoznala, da zanje ni rešitve. Nerač gledam ta vsakdanji prizor, zato se po navadi umaknem v najbolj oddaljen kotiček, v gosto senco pod smrekami. Tam le še medlo slišim praskanje revolverjev in krike nesrečnikov.

Nocoj pa se nisem mogel izogniti groznemu prizoru, ker že od petih delam v secirnici: proučiti

75

moram samomor nekega Oberscharführerja, čigar truplo so mi poslali iz Gliwic. Pri avtopsiji sta bila navzoča esesovski stotnik, član vojaškega sodišča, in zapisnikar. Okrog sedmih, ko sem zapisnikarju narekoval zapisnik o avtopsiji, je pripeljal na dvorišče velik kamion, poln ljudi. Dvoje izmed zamreženih oken secirnice gleda na notranje dvorišče krematorija. Kamion pa se je ustavil nedaleč od teh dveh oken. Ljudje na kamionu se ne ganejo. Iz tega sklepam, da jih niso pobrali v barakah, temveč v bolnišnicah. Vsi so hudo bolni. Nimajo več moči, da bi vpili, niti ne, da bi se spustili s kamiona. Esesovci kričijo, mahajo, jih silijo dol. Toda ne ganejo se. Šoferja začne minevati potrpljenje. Sede nazaj za volan in požene motor, ne da bi odpeljal. Ogromni prekucnik se začne spredaj počasi dvigati, kmalu nato zdrsne človeški tovor na tla. Ubogi bolniki, že na pol mrtvi, padajo na glavo in na kolena po betonu ali drug na drugega. Od bolečin se zvijajo na tleh, iz prsi jim vro grozljivi, bolešni kriki...

To je strahoten prizor. Esesovec — vojaški sodnik ne vzdrži več, ko posluša tuljenje in stokanje: neha z delom in se obrne name z vprašanjem: »Kaj se dogaja na dvorišču?« Nato stopi k oknu, jaz pa mu razložim, za kaj gre. Menda ni navajen na take prizore. Ves iz sebe pogleda stran in pravi z nejevoljnim glasom: »Kaj takega pa le ne bi smeli početi!«

Sonderkommando pobira in spravlja na kup na dvorišču krematorija obleko nesrečnikov. Le-te so odgnali v upepeljevalnico, pred revolver Oberscharführerja Mussfelda. Danes je Mussfeld dežurni ubijalec. Z rokavicami na rokah stoji pred pečmi in strelja. Trupla padajo druga za drugim... V nekaj minutah je »pihnil« — to je njegov izraz — osemdeset žrtev. Čez pol ure so že zgorele.

Jože Hvala-Zrčin rad plete koše

Zaradi volitev je bil ob kravo

Spomini na partizanstvo in kurirstvo so me spodbudili na pot po samotni, romantični grapi iz Spodnje na Gornjo Trebušo. Mimogrede smo obiskali najstarejšega tamkajšnjega aktivista Jožeta Hvala-Zrčina; prav te dni je tiho obhajal svojo 85-letnico. Zrčin je bil med prvimi aktivisti, ko se je spomladi 1942 na Primorskem razvnela vstaja, čeprav si je tedaj nalagal že šesti križ. Vse so mu lahko zaupali, sam pa je bil pripravljen vsem pomagati.

Tam blizu, pri laški bajti na Podkobilškem, so imeli kurirji svojo »karavlo«. Večkrat so obiskovali Zrčina. Najbolj vesel je bil takrat, ko je ujel srno in jo je, že očiščeno, dal kuharjem. Imeli so izvrstnega kuharja; ta je bil tedaj ves navdušen nad darilom. Povabil je tudi Zrčina na pojedino, a Zrčin ni utegnil. Zrčina je najhuje zadelo, ko je padel Felcov Pepi — ob italijanski kapitulaciji. Pepi je bil mlad, razsoden, pošten tovariš in nadvse pogumen. Zrčin mu je naredil krsto in ga prepeljal na pokopališče v Gornjo Trebušo.

Pozabil je še najzanimivejši dogodek, dokler ga nismo spomnili nanj.

Bilo je poleti 1944. Kot marljiv aktivist je bil Zrčin tudi v volilnem odboru za volitve v prve narodnoosvobodilne odbore. Prav na dan, ko bi morali iti na sestanek dve uri daleč na Vojsko, pa je bilo tudi nujno, da bi gnal kravo k biku. To ni smešno za kočarja, ki ima le kakšni dve živinčeti in hlevu; zamuje na priložnost povzroči hudo škodo. Bik pa je bil onkraj vode; pot je držala po strminah, čez brvi in utrudljivih stezah uro daleč.

Ni mu kazalo dolgo premišljati. Volitve so mu pomenile pač mnogo več kot pa kravje težave. Odsel je na Vojsko. Kravo je prepustil šibki hčerki. Deklica ni bila kos nalogi. Krava se je na poti zvalila v prepad. Tako je Zrčin žrtvoval tudi svojo kravico za veliko stvar.

Čil in zdrav je še zmeraj. Še se obračajo nanj, ko potrebujejo pomoč, da bi jim kaj popravil pri štedilnikih, pečeh ali kaj drugega. Veselje ima tudi s pletenjem košar in košev.

Še na mnoga leta, Zrčin!

K. MAKUC

Poziv »asslinškim meščanom«

Gestapovci so v drugi polovici marca in prve dni aprila 1943 na Jesenicah zaprli več udeležencev narodnoosvobodilnega gibanja. Nekaterim našim ljudem pa se je tedaj posrečilo pobegniti; pridružili so se borbem v gozdovih. Med ljudmi na Jesenicah in v okolici je nastala precejšnja zbežanost, čeprav le začasno. Nemci so trobentali, da so odkrili celotno organizacijo OF in položili njene člane na Jesenicah. Okupator je hotel s tem kar najbolj zastrašiti ljudi, ki so kakor koli podpirali osvobodilno gibanje. Zato so oblastniki sklicali veliko zborovanje v dvorani sedanjega Titovega doma na Jesenicah. Govoril je »kreisleiter« dr. Hochsteiner iz Radovljice. Njegov govor pa je izšel v brošurici v nemščini in slovenščini nekaj dni po zborovanju. Okupator seveda ni dosegel svojega namena.

»Hochsteiner je naslovil svojo tirado na Jesenice in med drugim dejal: »Asslinški meščani! Ali boste še nadalje pomagali banditov? Nemška država bide odločen boj proti boljševikom. Kdor nam v tem boju

strelja v hrbet, velja za našega sovražnika in bo uničen.«

Potem se je določneje dotaknil razmer na Gorenjskem, češ da je po policijskih ugotovitvah v radovljiškem okraju v gozdovih okrog 300 možkih. Za podpiranje banditov je bila ustanovljena na Gorenjskem podtalna organizacija OF z odborom v »Asslingu« (na Jesenicah). Razen tega odbora je deloval še poseben okrajni odbor komunistične partije za »asslinško« področje. To podtalno organizacijo banditov je državna policija odkrila in 46 ljudi zaprla...

Potem je omenil še nekatere nadrobnosti o »podtalni organizaciji v Asslingu«. Posebno vlogo so imeli trije obrtniki. Neki trgovec je dajal denar, živež in obleko banditom. Nekj krojač se je v svojem stanovanju shajal z banditi in je bil tajnik okrožnega odbora. Uradnica na državni pošti je bila nevarna in zagrizena komunistka. Neke ženska je dobila nalogo, naj ustanovi v »Asslingu« ženski odbor OF... Po posebnih nemških zakonih zadene nad polovico zaprtih organizatorjev najhujša, namreč smrtna kazen.

GEOLOŠKI ZAVOD

LJUBLJANA, DIMIČEVA 16

opravlja znanstvene in raziskovalne naloge na področju geologije, geofizike in hidrologije in sorodnih ved, projektira in izvaja vrtalna, rudarska, hidrološka, geotehnična, konsolidacijska in druga raziskovalna dela, vrši masovna miniranja;

konstruira in izdeluje vrtalne naprave, vrtalne krone, dleta in ostali pribor ter opremo za vrtnanje in aktiviranje vodnjakov.

ZA MUHAŠTO SPOMLADANSKO VREME
NAJ BO V VSAKI GARDEROBI
TUDI DEŽNI PLAŠČ!

Pri
nama

N
Ljubljana
Kočevje
Škofja Loka
Velenje

so že naprodaj
številni modeli

**moških, ženskih
in otroških
dežnih plaščev**

v praktičnih krojih
in iz trpežnih, tudi pralnih tkanin

Nadaljevanje z 11. strani

prispel z Lokev v Čepovan. Takoj sem se zglasil pri gospodnji tiste hiše na razpotju in jo vprašal, če kaj ve, kam so partizani odpeljali tisto municijo, ki je ostala.

»Nikamor je niso odpeljali: tja dol v tisti zamek čez cesto so jo skrili, in lahko si predstavljaš, tovariš, naš strah, ko so prišli Nemci in prav v naši hiši nastanili svoj štab. Le-ta je bil tu tri dni in noči, nasproti vaše skrite municije pa so Nemci postavili na križišču stražo, ki je stala, dokler niso odšli!

Zena me je nato spremljala proti snežnemu zamestu, v katerem naj bi bila skrita municija, in glej: iz beline snega, ki se je bil že ulegel in delno tudi otalil, je že kukal pločevinasti rob municijskega zaboja!

Dobro nam je nemška straža varovala našo municijo! Vso količino smo sedaj lahko prepeljali na varno v naša partizanska skladišča!

IVO ŠTROSER

STANOVANJSKO PODJETJE JESENICE

Opravlja vsa vzdrževalna dela na stanovanjskih in drugih hišah, prevzema vodinstalacijska in kleparska dela na novih objektih.

V posebni dejavnosti opravlja gradbeni nadzor ter prodajo stanovanj in poslovnih prostorov ter zastopa investitorje pri vseh vrstah novogradenj.

dobro je, če veste

DOMAČIH DELOVNIH MOČI PRIMANJKUJE precej tudi v evropskih državah, od koder sicer odhaja v tujino za kruhom največ delavcev. Tako je npr. tudi v Italiji zaposlenih okrog 33.000 delavcev iz drugih dežel. Značilno je, da zadnje čase čutijo pomanjkanje delavcev tudi v Bolgariji, delo pa bodo dali — Egipčanom. Najbrž bi bilo težko dobiti delavce kje drugje v Evropi. Za tuje delavce je dandanes najbolj privlačna ZR Nemčija, kjer je tudi največ tujih delavcev; zdaj jih je 2.170.000. Na drugem mestu po številu tujih delavcev je Francija: 1.158.000, na tretjem pa Švica: 659.000. Med manjšimi državami v Evropi zaposluje največ tujih delavcev Švedska: 209.000. V Belgiji dela 182.000 delavcev iz drugih dežel, v Angliji pa 174.000.

NAJBOLJŠA VITAMINSKA HRANA POZIMI — KROMPIR. Stare, že pozabljene izkušnje dobivajo spet veljavo. Zdi se, da so dandanes že pozabili, kar je veljalo v starih časih, ko ljudje še niso poznali vitaminov: pozimi so se boleznimi varovali predvsem s presnim kislim zeljem in — s krompirjem. Na kmetih so na splošno uživali malo zelenjave, ki vsebuje zlasti tako potreben vitamin C, vendar so pozimi manj obojevali kot meščani, ki so sicer porabili precej limon, pomaranč in zimске zelenjave. V novejšem obdobju uživajo ljudje — zlasti v mestih — kar na debelo vitaminske tablete, največ pozimi, ko tudi zdravniki priporočajo kot varstvo pred gripo vitamin C. V tej zimi je pri nas vitaminskih tablet nekaj časa zaradi tega celo primanjlovalo. V ZR Nemčiji pa so »odkri-li« kot nekaj novega, da je krompir dandanes izredno priporočljiv kot hrana in zdravilo, češ da vsebuje izredno mnogo vitamina C, pa tudi druge vitamine (B 1, B in A), hkrati pa se nikomur ni treba bati, da bi se z njim preveč zredil. Poudarjajo, da krompir vsebuje tudi mnogo človeškemu organizmu nujno potrebnih rudnin.

KATERA DEZELA JE NAJVEČ PRETPELA MED DRUGO VOJNO? Največjo škodo so vojne strahote povzročile v Sovjetski zvezi, na Poljskem in v Jugoslaviji. Na ozemlju naše države je samo nacistična Nemčija povzročila škode za 35 milijard 800 milijonov dolarjev po predvojni cenah. Te škode Nemčija še zmeraj ni poravnala. Jugoslavija je prejela le 35.786.418 dolarjev odškodnine ali komaj tisočinko. Medtem pa je Nemčija plačala vojno odškodnino vsem drugim deželam, kjer so med vojno divjali nacisti.

V SLOVENIJI SE SOLA RAZMEROMA ZELO MALO MLADINE NA visokih in višjih šolah. To prese-neča spricho tega, da naša dežela sodi med prve na svetu, kjer je najmanjša nepismenost. Uradno je namreč ugotovljeno, da je pri nas le 2 odstotka nepismenih prebivalcev. V sedanjem šolskem letu je na visokih šolah vpisanih 22.279 slušateljev (na fakultetah 11.907). Medtem ko se je pred vojno pri nas na vseučiliščih šolal povprečno le po en prebivalec na tisoč prebivalcev, je zdaj v Sloveniji 13 tisočink prebivalstva na visokih in višjih šolah. Vendar je to v primerjavi z drugimi socialističnimi republikami v Jugoslaviji malo, zlasti še, ker imajo v drugih republikah že zdaj več ljudi z visokošolsko izobrazbo. Po lanskem ljudskem štetju ima največje poprečje Srbija.

MOZGANE GOJIJO V STEKLE NICKI (epruveti), kakor poročajo o znanstvenih poskusih na čikaški univerzi. Živo tkivo živali (ali tudi človeškega telesa) je bilo mogoče gojiti umetno v primernem hranilu že zdavnaj. Tako so bili pred vojno znani razni poskusi, med drugim gojitev piščančevega tkiva, tako da je bilo kot nesmrtno — celice so senehno razmnoževale ali »meso« je raslo ločeno, samo zase, bilo je živo, čeprav to ni bila žival v pravem pomenu besede. Zdaj se jim je v Ameriki posrečilo ohraniti živo možgansko tkivo poskusne miši — v epruveti. Dokazali so da je mogoče gojiti najbolj zapletene in najobčutljivejše celice živega organizma — možgane. Dumišljija bi nas sprico tega zavedla do strahotnega privida o prihodnosti: da bo nekoč mogoče vzgojiti »poljubno« tudi človeške možgane kot nekakšen živ aparat ali računalnik...

Komandant Milko vodi gostišče v Kromberku

Partizani se spoznajo med sabo, kakor da bi bili zaznamovani. Boj za venke ideale revolucije, za svobodo in enakost nam je prekrasil dušo in srce. Revolucija je vsakega izmed nas obogatila s spoznanji in tovarštvom, vzela pa mu je mladost, košček življenja ali celo zdravje. Usoda se je z marsikom poigrala kakor veter s plevo: srečen je lahko vsak, ki je ostal živ, ne prehudo prizadet in toliko pri močeh, da še lahko dela. S tem se lahko pohvali tudi nekdanji partizanski komandant Alojz Furlan-Milko.

Nekaj simboličnega je v gradu Kromberk pri Gorici. Med častitljivimi zidanimi je dobil svoje prostore Goriški muzej, ki zbira in hrani pričevanja o osvobodilnem boju primorskega ljudstva. Ta boj je bil na Primorskem množičen in enoten bolj kot kjerkoli drugod, zato pričevanj ne manjka. V vsej mnogovrstnosti in veličini se ta pričevanja vrstijo pred našimi očmi. Preseneti pa nas tudi gostišče Grajska klet z nekakšnim slovesnim in zadržanim vzdušjem: nekoliko temačna, z masivnimi zidovi in stilnim pohištvo, kakor da vabi same imenitne in petične ljudi, zakaj ob meji turizem cvete. Vprašanje je, kako se v njem počuti nekdanji komandant Milko, ki premore toliko srčne širine in sproščenosti, kot jo lahko premore samo bojevniki, ki se je skozi ogenj, kri in smrt pretekel do zmage.

Nisva govorila o tem. Pogovor je stekel nazaj v tiste dni, ko je človek veljal samo toliko, kot je zmogel in znal in kolikor je bil pripravljen žrtvovati.

Alojzu Furlanu je stekla zibelka 8. decembra 1920 v Malem dolu pri Komnu, poznano pa ga iz velike zmage v Dovcah pri Komnu. Takrat je bil komandir 3. čete Južnoprimskega odreda, prav ta četa pa je prispevala levji delež pri uničenju kolone esesovcev in italijanskih fašistov. Tistokrat je Milko tako kričal, da potem kar 8 dni ni mogel govoriti, ker so mu glasilke ohripele. Bila pa je tisto čudovita zmaga, ker so partizani tako rekoč potolkli vse do enega, in zato so mladeniči, kdor je še okleval, kar navalili k partizanom: čez dobrih deset dni je iz vsake čete nastal bataljon, Alojz Furlan-Milko pa je tako postal komandant 3. bataljona južnoprimskega odreda. Kajpak je ta boj prinesel tudi bolešč. Nemci so 15. februarja 1944 požgali vasi Komen, Branik, Tomačevo in Mali dol, vaščane pa odgnali na suženjsko delo v Nemčijo. Milko je bil ob rodni krov in mater Katarino, ki je podlegla v Nemčiji; iz internacije se je vrnil le oče Alojz.

Zdaj je Milko postal komandant, zakaj je tako hitro napredoval? Sprva ni prizadevno posegel v osvobodilni boj. Potem pa so ga 13. februarja 1943 presenetili Italijani ter ga odgnali v enega od kazenskih bataljonov. Takrat se je zavedel vseh krivic, ki jih je primorskim ljudem prizadejal italijanski fašizem, spoznal je, kako brezpravni so. V njem je dozorel upor. Z letališča v Leceju pri

Alojz Furlan-Milko kot kapetan KNOJ. Nekdanji partizani ga poznajo kot komandirja čete in komandanta bataljona v Južnoprimskem odredu, komandanta 4. bataljona v Bazoviški in namestnika komandanta v italijanski brigadi Gramsci.

Bariju si je izposloval ponarejen ukaz za premestitev v Benetke. Tako mu je uspelo priti na Kras in 18. avgusta 1943 je postal partizan na 13. kurirski karavli. Od tam so ga poslali na Kozje stene v Gradnikovo brigado. Toda z brigado ni odšel na Notranjsko, ostal je na Trnovski planoti. Od tam je bil ob kapitulaciji Italije poslan v Renče, kjer je nastal Renčanski bataljon. Začela se je goriška fronta in v tistih bojih so tovariši Milka spoznali kot neustrašnega bojovnika. Po zlomu fronte je prešel v sestav 4. bataljona Kosovelove brigade, ta bataljon pa je potem dal tri čete za ustanovitev Južnoprimskega odreda. Pod poveljstvom Karla Nardina-Jakca in Antona Šibelja-Stjenke je Milko v junu 1943 prišlo tu do pravega izraza. Ze decembra 1943, ko so napadali Branik, je bil ranjen ob minometu v desno nogo in desno roko. Pa se je hitro izlizzal in brž so mu zaupali čelno poveljstvo. Izkazal se je odlično; zaseda v Dovcah ni bila edini uspeh njegove čete.

Ob razformiranju Južnoprimskega odreda je bil Milkov bataljon vključen v Bazoviško brigado kot njen 4. bataljon. A v Bazoviški se Milko ni dolgo vojskoval. Po dobrem mesecu so ga poklicali v štab 9. korpusa NOV in POJ, od tam pa so ga poslali kot kadrovske okrepitve h Garibaldincem: postal je namestnik komandanta brigade Gramsci v diviziji Natisione. Iz Benečije je ta divizija na pomlad 1945 prišla v ožji sestav 9. korpusa in tako je tudi njo zajela nemška ofenziva na Primorskem. Milko se je s svojo brigado s Cerkljanskega prebijal pod Blegoš, na Malenski vrh. Začeli so se siloviti boji.

Marca 1945 je bil Milko drugič ranjen v desno roko. Tokrat ga je zadela nemška dumdumka. Bili so izdani in obkoljeni. Zdaj se je usoda z Milkom grdo poigrala: skupaj z enajsterico italijanskih partizanov je običal v globokem snegu pod Črnim kalom pri Železnikih, ne da bi se mogel braniti ali ubiti. Nemci so ga ujeli in ga prepeljali v ljubljanske sodnijske zapore, kjer je presedel 21 dni. Njegovo življenje je viselo na nitki. Domobranci, izdajalci slovenskega naroda, so se pripravljali, da ga pokončajo skupaj z drugimi rodoljubi iz prisilne delavnice. Toda na delu je bila tudi podtalna osvobodilna fronta. Milko se je najprej povezal z dr. Orehovcem. Tako mu je s pomočjo skrivnih partizanskih sodelavcev uspelo iztihnati se iz prisilne delavnice le nekaj dni pred tistim, ko so domobranci zločinci umorili dr. Vita Kraigherja in celo vrsto pogumnih žena in moč v gozdovih na Turjaku. Nekje za Bežigradom se je skrival v bunkerju iz desk še tistih nekaj dni, dokler niso naposled v Ljubljano vkorakale partizanske brigade. Alojz Furlan-Milko je s se ne popolnoma zaceljeno rano brž pohitel v sestav svojega korpusa v Trst. Bil je dobrodošel: takoj so ga imenovali za komandanta komande mesta Tržič (Monfalcone). Vojna se je končala, boj za pravice primorskih Slovencev pa je prešel v najbolj dramatično obdobje.

Po umiku naših enot iz Trsta, Tržiča in Gorice je bil Alojz Furlan-Milko dodeljen h komandi mesta Vipava, v aktivni vojaški službi pa je ostal do oktobra 1955, ko je Jugoslovansko ljudsko armado zapustil kot kapetan 1. razreda. Potem se je za Milka začelo obdobje bogatega družbenopolitičnega delovanja predvsem pri Zvezi združenj borcev NOV in pri vojaških vojnih invalidih. Vrsto let je bil član glavnega odbora. Tu je s Cobanom, Jankom Rudolfom in drugimi znova doživljal nepozabno partizansko tovaršтво.

Pred leti je prevzel gostišče Grajska klet v Kromberškem gradu. Treba je bilo poprijeti kakor nekoč na skopi kraški zemlji. Pri tem so mu složno pomagali in mu še pomagajo: žena, hčerka in sin, ki študira ekonomijo na ljubljanski univerzi. Ni malo skrbi in tveganja. A kadar uzre na vhodu svoje partizanske tovariše s te in one strani meje, se mu obraz zjasni. Časi naše mladosti so bili res nepozabni. Toliko odpovedi, žrtvovanja in naporov; en sam neprekinjen boj za lepše in pravičnejše življenje! Ta boj še danes ni končan, zato je prav, da se še srečujemo v tovarštvu, da nazdravimo vrednotam, ki so nas dvignile v junaštvo in k velikim dejanjem.

FRANCI STRLE

»MAMA, PRIPOVEDUJ, KAKO JE BILO PRI PARTIZANIH!« TAKO ME ZVEČER, KADAR SEM DOMA, PROSI MOJA ALENKA. VEDNO ZNOVA JI OZIVLJAM PODOBE, KI SE JIH SPOMINJAM, ONA PA VPIJA VASE VSAKO BESEDO, SE S SVOJO OTROŠKO DUŠO VŽIVLJA V TEDANJE DOGODKE, PO SVOJE SOVRAŽI IN LJUBI, SE NAVDUSUJE IN ZALOSTI. PRIPOVEDUJEM IN SI ŽELIM, DA BI VSE TO OSTALO LE PRIPOVED, KI NE BI NIKDAR VEČ OŽIVELA, A Vendar NIKOLI NE BI BILA POZABLJENA...

1.

Da, o svojem rojstnem dnevu, na položaju okrog Novega leta 1944... Osemnajst let! To naj bi bila doba rosne mladosti, polna lepote prve ljubezni. Namesto tega — surova šola vojne. Toda, ali samo to? Vendar je bila to mladost, polna vzorov in junaštva, ki se ne ustavi niti pred smrtjo, mladost, za kakršno smo na svoj način lahko srečni, da nam jo je bilo dano doživeti. — Tedaj sem bila bolničarka v bataljonu 10. brigade. Teden dni smo bili zakopani v zemljo na položajih okrog Težke vode, kajti topovi iz Novega mesta so neprestano grmeli. Branili smo Nemcem, da bi prodrli čez Gorjance v Belo krajino, v srce nara-

zanka. Ker smo bili v naši četi sami skojevci iz Ljubljane, nas je Majda, sekretarka SKOJ brigade, štiri poslala v novi bataljon v Dobcu, da začnemo tam organizirati SKOJ. Prvi dan so nas začasno razporedili po četah in jaz sem postala politdelegat voda mulovodcev. Ko so nas razporedili po četah, je začelo od vseh strani pokati. Nemci so nas presenetili ravno pri kosilu. Zadnje povelje, ki sem ga dobila od komandirja, je bilo, da ne smem zapustiti voda, pa četudi grem z njim na konec sveta. Po boju pa da moram pripeljati nazaj vse mule in mulovodce. Prva naloga, toda huda in težavna, kajti držati skupaj tak vod, kjer so bežale mule v eno, mulovodci pa v drugo stran, je bilo še za starega partizana skoraj

Alenka Nedog:

TRI PARTIZANSKE ZGODBE

dnoosvobodilnega boja. Teden dni neprestanih bojov in naporov. Kdo bi se bil tedaj spomnil na svoj rojstni dan? Tisto jutro pa me je zmotilo grmenje topov. Kot iz daljave sem začula poltiho pesem o mladem dekletu, ki se bori za svobodo. Ko sem odprla oči, sem zagledala tovariše, ki so peli. Od kod in zakaj tako veselje, zakaj pesem ob tem času? Tedaj sem zagledala ob vzglavju nekaj, kar me je globoko ganilo: pet suhih hrušk, pet orehov in velik kos kruha. Tovariši so mi stisnili roko in mi zaželeli devetnajsto leto v svobodi. Začutila sem kot še nikoli prej vse bogastvo partizanskega tovarštvva. To je bil in bo ostal moj najlepši rojstni dan; najdragocenejša darila ga ne odtehtajo. To je bil eden izmed najmočnejših spominov, ki me veže na partizanska leta...

2.

Tokrat ti bom govorila o junaštvu brez puške in bombe, brez jurisanja in brez srečanja s sovražnikom. Govorila ti bom o tistem, a velikem junaštvu partizanskega srca. — Bilo je jeseni leta 1944, ko smo morali v enem samem pohodu brez počitka prehoditi dolgo pot čez Kočevske hribe od Hinj pa tja do Koprivnika, kjer je bilo treba zaustaviti Nemce in domobrance, ki so hoteli od tam prodrati v Črnomelj. Pot je bila naporna, borci so bili utrujeni še od bojov prejšnjih dni in lilo je curkoma brez prestanka. Šla sem vzdolž kolone, da bi pomagala, če bi bilo komu potrebno. Tedaj sem ga zagledala: nisem vedela za njegovo ime in nikdar ga tudi nisem izvedela. Bil je rudar iz Trbovelj, oče šestih otrok, ki je pred kratkim prišel z drugimi tovariši iz Zasavja v našo brigado. Bil je bled in izmučen, ves upognjen pod težo streliva, ki ga je nosil. »Tovariš, naj ti pomagam?« sem ga vprašala. »Ne, nosil bom sam, dokler bo šlo. Pomagaj tistim, ki so potrebnejši.«

Pred jutranjim svitom je komandant zaukazal počitek. V razvalinah kočevskih hiš so tovariši prižgali majhne ognje, da bi si pogreli premle ude in se pripravili na boj. Ko se je kolona ustavila, sem ga zopet zagledala: padel je na tla in se ni več premaknil. Tovariši so ga dvignili, toda ni več zadihal. Tedaj je tovariš komisar dejal: »Slava junaku! Nosil je strelivo do smrti. Hrabro je izpolnil svojo dolžnost. Izbojeval je boj s svojo vestjo...!«

3.

Da ne boš mislila, da so bile pri partizanih samo žalostne stvari, ti bom povedala dogodek, ki smo se mu še dolgo smejali. Povedala ti bom, kako sem prvič in hkrati edinkrat srečala komandanta Staneta Rozmana. — Bilo je to ob mojem prvem ognjenem krstu, kakih deset dni potem, ko sem postala parti-

nemogoče, kaj šele zame, sedem-najstletno deklico, ki je bila prvič v boju! Šele ko smo prišli daleč proč od streljanja, se mi je končno le posrečilo, da smo bili v »popolnem sestavu«. Odločili smo se, da bomo šli proti Blokam, kjer je najmanj pokalo, in tam bi počakali na zvezo. Ravno ko smo prečkali cesto, ki drži v Cerknico, kjer sta se bojevali Bračičeva in Tomšičeva brigada, pri Cajnarjih, se je čulo brnenje avtomobila in z grozo v očeh sem nepremično obstala in čakala najhujšega. Nisem vedela, kaj se dogaja okoli mene, ker ni bilo časa za razmišljanje. Nenadoma sem se znašla pred žarometi in čakala, kdaj se bo zaslislalo

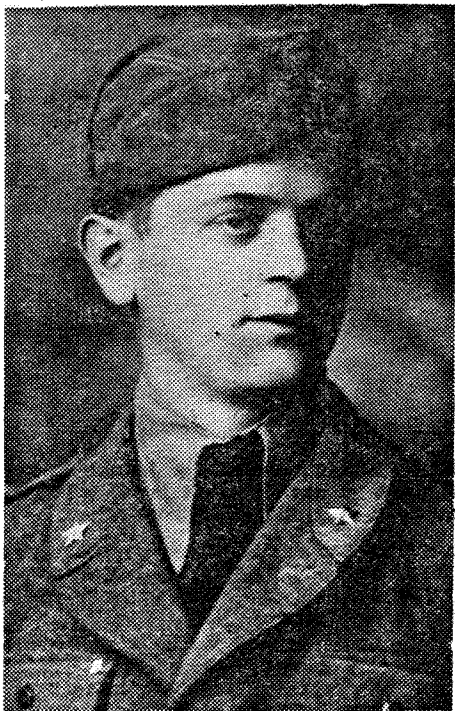
Ilustracija: Marjan Amalietti

»Hände hoch!« Iz avtomobila sta stopila dva partizana; mlajši je imel na rokavih zlate našitke, tako do sem takoj zaslutila, da mora biti kakšen poveljnik. Stala sem še vedno kot ukopana, ko me je oni mlajši tovariš vprašal: »Kaj delaš tukaj?« »Kdo si?« »Politkomisar te gale voda sem,« sem izdala in pokazala z roko nazaj, ne da bi se ozrla. Tedaj pa začujem smeh obeh tovarišev, tak smeh, da sem mislila, da ga nikdar ne bo konec. Obrnem se in na mah mi je bilo vse jasno. Za menoj so stale same mule, ki so obstale pred žarometi, mulovodcev pa ni bilo nikjer. »Če bom potreboval kak poseben vod, za posebno akcijo, se bom obrnil nate, tovariš politdelegat mul,« mi je smeje rekel tisti manjši tovariš in mi stisnil roko. Ko je stopil v avto, mi je tovariš, ki je bil z njim, zašepetal na uho: »Veš, kdo je bil to? Komandant Staneta!« Ker nisem mogla tega obdržati kot skrivnost, se me je to častno ime še dolgo časa držalo...

berilo za mlade

Mohoričeva mama

Cesta, na kateri stanujem, se imenuje po Vinku Mohoriču. Kakšen človek je bil pravzaprav to? Nisem še dolgo v Idriji in na to vprašanje do danes še nisem dobila odgovora. Da bi končno potešila svojo radovednost, sem obiskala sosedo. Pokazala mi je zeleno hišo nedaleč stran od našega doma in rekla: »Tam živita njegova mama in njegov brat Henrik; tam je pred vojno

Vinko Mohorič, padel decembra 1943 na Matajurju

živel tudi Vinko, ki je dal svoje mlado življenje za domovino!»

No, in tako sem sklenila obiskati Vinkovo mamo,

Že sem stopala proti Mohoričevi hiši. Potrkala sem in vstopila. Objela me je prijetna toplota razsežne sobe, sprejela pa prijazna Mohoričeva mama. Predstavila sem se in povedala, zakaj sem prišla. »O vojni naj bi ti kaj povedala?« mi je tiho rekla in z lic ji je izginil nasmešek. »Moje delo ni vredno omembe in pisati o meni bi bilo krivično, ker so mnogi drugi še bolj trpeli!« je nadaljevala. Bila sem preseščena spričo njene skromnosti. »Povejte mi kaj o svojih fantih!« sem jo prosila. »Tri sinove sem imela, ki so vedeli, kaj je vojna: Stanka, Vinka in Henrika!« je začela pripovedovati.

»Najmlajšemu, Henrik, je bilo komaj osem let, a je že moral okusiti tegobe vojnih dni. Živahen deček je bil. Še vedno ga vidim, kako je vzel obroč, ga kotatil in tekel za njim. Kot da se igra, pri sebi pa je nosil važno pošto za partizane... Večkrat je na ta ali oni način ukanil okupatorjeve vojake. Okoli sebe je zbiral tudi druge dečke, ki so mu pomagali. Bila je to pravcata majhna vojska, a bili so še otroci...

Stanko in Vinko sta bila takrat fanti pri dvajsetih letih. Starejši, Stanko, je moral leta 1940 k vojakom. Poslali so ga v posebne delavske kazenske bataljone italijanske vojske. Vinka so poklicali nekoliko pozneje. Ne spominjam se več natanko, kdaj je to bilo. V teh bataljonih so bili fantje, ki so bili doma zapisani kot člani naprednih in zavednih slovenskih družin. Bili so pod najstrožjim nadzorstvom. Moja dva sta ostala v Italiji do kapitulacije leta 1943, potem pa sta se takoj priključila narodnoosvobodilnemu boju.

Vinko ni bil dolgo pri partizanih. Iz Italije je prišel najprej na Kojsko, od

koder jo je s kurirji mahnil v gozdove. Padel je decembra 1943. leta na Matajurju. Za njegovo smrt smo izvedeli šele po vojni. Dolgo smo poizvedovali, da bi kaj več zvedeli o njegovih poslednjih urah in kraju, kjer počiva. Žal brez uspeha. Sin Vinko je še danes zapisan na seznamu pogrešanih borcev narodnoosvobodilne vojske.

Stanko, ki je iz Italije prav tako takoj odšel k partizanom, se je priključil IX. korpusu. On bi ti vedel veliko povedati o vojnih dneh, jaz pa sem že pozabila. Vem, da se velikokrat spominja napada na Cerkno. Tistega usodnega 27. januarja 1944 je bil tam. Pripovedoval je, kako sta s tovarišem bežala. Šele ko sta bila na varnem, sta opazila, da sta ranjena. Zatekla sta se k neke mu kmetu, ki ju je za silo obvezal. Kasneje se je Stanko zdravil v bolnišnici Franji. Vojno je preživel in danes živi v Ljubljani.

»Kako je bilo v Idriji?« sem jo vprašala.

»Vsakozi smo živeli v strahu. Do leta 1943, ko so bili tu Italijani, še ni bilo tako hudo, četudi so zapirali vse, ki so jim bili sumljivi. Tudi mi smo bili med takšnimi. Moža so najprej zaprli v naše grajske zapore, nato so ga odpeljali v Trst in pozneje v Montebelluna. Komaj se je vrnil, pa so prišli Nemci. Ti so naju leta 1944 kar oba zaprli. Najmlajši sin Henrik je moral zbežati v Čekovnik, sicer bi bili odpeljali tudi njega. Od naju niso prav ničesar zvedeli. Ker nama niso mogli ničesar dokazati, so naju izpustili. V začetku leta 1945 so moža še enkrat zaprli. Odpeljali so ga v Ljubljano, kjer je dočakal svobodo, čeprav je bil na listi talcev.« je sklenila svojo pripoved Mohoričeva mama.

»Res, nikjer me ne omenjaj, saj ni vredno in pa tudi fanta ne marata!« mi je še rekla. Jaz pa sem se vseeno »pregrešila« in napisala ta skromni sestavek o družini petih ljudi, ki so mnogo žrtvovali za svobodo, pa o Mohoričevi mami, ki danes ne more prinesiti svečke na grob sina Vinka.

SLAVICA DRAGOŠ

Vojsko in „Slovenija“

Vojsko leži 1087 metrov nad morjem. Že takoj v začetku vojne so prebivalci začeli zbirati hrano, obleko, obutev in vse drugo, kar so potrebovali partizani. Mnogo Vojskarjev se je borilo v vrstah

Mladinke in mladinci iz Dolenje vasi pri Ribnici so se za pohod v Jelenov zibek preimenovali v Gubčevo brigado...

Pismo iz bolnišnice

Radi prebiramo vaš list. Danes Vam pošiljamo prispevek Z željo, da ga čimprej objavite. S tem nas boste zelo razveselili, mi pa bomo dokazali, da ne mislimo samo na bolezen. Priznava vas pozdravljamo! Pionirji in mladinci iz ortoped-ske bolnišnice v Valdoltri

Narčise in trobentice v parku naše bolnišnice so že začele odpirati popje. Tudi vijolice so pokukale na dan in pod listje skrile svoje nežne glavice, kajti vreme je bilo še hladno. Vse te drobne cvetke so nam oznanile prihod nove pomladi. Spomnile so nas tudi na osmi marec, ki ga vsako leto proslavljamo. Bolnice in delavke bolnišnice razveselimo s skromnimi vizitkami, našimi izdelki, in jim pripravimo proslavo.

Letos smo imeli s pisanjem in risa-

njem vizitk precej dela, saj je bilo bolnic več kot prejšnja leta. Trud je bil s hvaležnostjo, ki so nam jo izkazale obdarovalke, bogato poplačan. Za uspeh proslave gre velika zahvala tudi tovarišici Mari Koljenšičevi, ki nas je pri delu podpirala in vzpodbujala.

Pred polno dvorano se je zavesa na odru odpela za dobrih petdeset minut. Najprej so dekleta ob spremljavi harmonike in kitare zapele nekaj veselih domačih pesmi. Potem so se vrstile recitacije pesmi Otona Županciča, Simona Gregorčiča, Dragotina Kettetja, Karla Destovnika-Kajuha in drugih, ki jih je spremljala glasba z magnetofonskega traku. Velik vtis je na gledalce naredila slika matere, delo našega mladince Srečka Fratrika. Izredno lep je bil tudi grm cvetja, ki so ga osvetljevale luči. Po solzah v očeh gledalk smo videli, da so bile recitacije lepe in doživete. Tudi konec je naredil prijeten vtis: petje narodnih pesmi ob spremljavi harmonike, kitare in Orffovih instrumentov, ki so last tukajšnje redne osnovne osemletne šole v bolnišnici.

Seveda moramo omeniti tudi naše »tehnično osebje«, za tiste pionirje in mladince, ki so zaupane dolžnosti opravili brezhibno. Disciplina in uspeh nastopajočih sta dala nov pečat volje, samozvesti in moči vsem prisotnim. To nam je povedalo dolgo in glasno ploskanje v dvorani. Naj ta skromen zapis o proslavi osmega marca v ortopedski bolnišnici Valdoltra sklenemo z željo, da bi nam tudi prihodnja proslava tako lepo uspela.

MARIJA JEREB in MARTA ZDOLSEK

En dan

Med minulo vojno so imeli Nemci po svojih deželah veliko koncentracijskih taborišč. Eno najbolj strašnih je bilo Ravensbrück, v katerem je bila zaprta tudi moja mamica. Po njenem pripovedovanju sem napisala prispevek, ki opisuje en dan življenja... Taborišče je ležalo približno sedemdeset kilometrov severno od Berlina. Sem so Nemci internirali okrog osemdesetisoč žensk raznih narodnosti.

Delovni dan se je začel ob štirih zjutraj. Vsako jutro so esesovske paznice natanko ob tej uri s svojimi piščalkami zbudile jetnice, ki so bile zaprte v lesenih barakah, imenovanih bloki. Na hitro so se morale obuti v lesene croke in se postaviti na taboriščno cesto po deset in deset v vrste. Čez nekaj časa je prišla paznica, ki jo je spremljal policijski pes in začela preštevati jetnice. V slučaju, če je katera manjkala, je tako preštevanje trajalo tudi po šest ur ali pa še dlje. Ko je bilo štetje končano, so jetnice odšle v koloni na delo. Opoldne so jim dali nekaj nezabeljene tekočine in kos kruha. Na hitro so morale pojesti in delati naprej do večera. Za večerjo je bila zopet kakšna juha, ki ni bila ničemer podobna. Potem zopet štetje, delitev kazni in ugotavljanje, kdo ni več sposoben za delo. Kogar je doletelo zadnje, so ga naslednje jutro odpeljali v plinsko celico, kjer ga je smrt rešila bednega življenja.

Dolžnost vsakega je skrbeti za to, da se ne ponovijo časi, ko je bil človek samo brezpravna številka in ko sta nasvetu vladali krutost in nasilje.

ANDREJA GALIC

TV-15
za
mladino

narodnoosvobodilne vojske in veliko se jih ni nikoli več vrnilo domov. Dokaz, da je bilo Vojsko res partizanska vasi- ca, sta partizansko pokopališče in partizanska tiskarna »Slovenija«. Na Vojskem je bila ustanovljena tudi partijska

šola, ki so jo pozneje preselili v Cerkno. Na to šolo spominja plošča na osnovni šoli. Partizansko pokopališče je od središča Vojskega oddaljeno nekaj več kot tri kilometre. Tam je pokopanih več kot tristo partizanov.

Danes bom spregovorila malo več o tiskarni »Sloveniji«:

Ker je med vojno primanjkovalo partizanskih časopisov, so sklenili, da zgradijo še eno tiskarno. Niso mogli najti primerne prostora, zato so prosili za nasvet Petra Kogoja z Ogale. (Dve leti je od tega, kar smo ga pokopali...) Peter je bil šaljiv, a zaveden Vojskar. Prav on jim je pokazal prostor za tiskarno. Ponoči je naskrivaj vozil pesek in vse, kar je bilo potrebno za dograditev barak. Ob koncu poletja leta 1944 oziroma v začetku jeseni pa so kurirji že raznašali prve časopise, ki jih je natiskala partizanska tiskarna v Studencih pod Vojskem. Sovražnik je ni odkril do konca vojne, Peter je zanj poiskal res varno skrišališče med drevjem in skalami.

Tiskarna še vedno stoji kot zgodovinski spomenik druge svetovne vojne. Danes drži do nje okrog meter široka pot. Obiščite tiskarno, ne bo vam žal!

SILVA HVALA

kramljanje

Draga Milena!

Gotovo sem prva deklica, ki vam piše iz naše vasi. Rada prebiram borčevsko glasilo, posebno stran za mladino. Danes bi vam rada opisala svojo rojstno vasico med narodnoosvobodilnim bojem. Pozdravljam vse bralce »TV 15«, posebno tiste, ki berejo stran za mladino. Vi pa še naprej tako lepo urejajte našo stran, in obljubim vam, da se bom še oglašila.

Lepo vas pozdravljam!

SILVA HVALA
Vojsko 61
65280 Idrija

Draga Silva!

Še eno poznam, ki prav tako rada prebira našo stran, ime pa ji je kot tebi. A nič ne de, o Vojskem bi lahko pisalo kar ducat deklet in fantov! Kar se pa uspešnosti urejanja tiče, brez vaše pomoči ne morem ničesar obljubiti, zato se čimprej oglasi.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Prebiram »TV 15« in sram me je. Vidim, kako pridno se vam oglašajo, jaz pa lenarim. Res ne vem, kaj si mislite o meni in moji lenobi. Veste, sem zelo zaposlena in zato mi lahko oprostite. Danes vam pošiljam bolj skromen prispevek.

Veste, Mohoričeva mama sprva ni hotela niti slišati, da bi pisali o njej. Ko pa sem jo lepo prosila, se je omehčala in še fotografijo padlega sina mi je izročila. Slikali so ga leta 1943, le nekaj mesecev pred njegovo smrtjo.

Prejmite iskren pozdrav!

SLAVICA DRAGOŠ
Mohoričeva 6
65280 Idrija

Draga Slavica!

S tvojo oceno prispevka se ne morem strinjati, lep zapis je to in tudi Mohoričeva mama ga bo vesela.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Na smrt obsojeni je umrl

KDO JE OBLAST?

Dr. Vanek Siftar iz Murske Sobotice je pred kratkim na seji prosvetno-kulturnega zbora zvezne skupščine vprašal, ali vlada spremlja tolačenja posameznih služb o izvajanju zakonov. Nezačuden je odgovoril Ivan Franka, člana in sekretarja izvršnega sveta, je dr. Siftar med drugim rekel: »Tisto, kar je rekel član vlade, je znano iz pravne literature. To ni odgovor na moje vprašanje. Zato bom zelo konkreten: pred enim mesecem smo dobili okrožnico ali navodilo — ne vem točno kaj — v katerem je rečeno: Če knjižnico, ki jo imate na višji šoli, prenesete na obratna sredstva, ne boste plačevali 30 % depozita.«

»Do sedaj smo imeli predpis — je nadaljeval Siftar — kako voditi osnovna sredstva, a sedaj dobivamo papir, ki nas osvobaja teh obveznosti. Ali je to zakonodaja? Lahko bi navedel še več takih primerov. Vem za tisto, kar je objavljeno v »Uradnem listu«, toda problem so razna interna navodila, s katerimi se našemu državljanu »reže kruh« vse bolj, kot pa mu ga reže zakon.«

Z drugimi besedami, kdo je oblast: skupščina, vlada ali uradniki?

Ekonomska politika — 20. III. 1972

»NOVI« PROIZVODI

Zvedeli smo, da so v zveznem tržnem inšpektoratu v Beogradu v 35 dneh prejeli 8.303 zahtevkov za odobritev cen za nove proizvode. Inšpektorji so jih pregledali samo štirideset odstotkov. Rezultat je bil porazen: 91 odstotkov je bilo med njimi proizvodov, ki jih ni mogoče imenovati nove.

Politika ekspres — 29. III. 1972

PLAČA NA IZKAZNICO?

Na posvetu, ki ga je sklicalo poslovno združenje za trgovino v Ljubljani, je predsednik OK ZK Center Roman Albreht med drugim dejal: »Govorimo o nagrajevanju po delu, po družbenem sporazumu pa izplačujemo dohodke na osnovi spričeval. Kakšno nagrajevanje po delu je to? Potemtakem je vseeno, če bi delili osebne dohodke kar na osnovi osebnih izkaznic...«

Dobra ideja, vendar bi morali osebne izkaznice zamenjati, da bi »pravi« ljudje dobili »prave« številk in s tem dohodke.

Dnevnik — 23. III. 1972

SESTANKI... SESTANKI...

Tisti, ki ves dan sedi na sestankih — in takih ni malo — tri dni ni sposoben normalno opravljati svojega dela. Samo birokracija je pripravljena »poslušati vse«, da bi se nato v splošni zmedbi pojavila kot razsodnik, ki sprejema »rešilne odloke«.

Obtoženi, da Beograđanom kratijo pravico, da povedo svoje mnenje o prihodnji ureditvi Beograda, so urbanisti sprožili razpravo o generalnem urbanističnem planu. Namesto da bi po najkrajši poti — s pismom ali po telefonu — pošiljali pripombe in pobude, od katerih bi bilo pričakovati praktične koristi, se je to spremenilo v več sto sestankov. Enak dnevni red je bil na zborih volivcev (bilo jih je nad 250), na sejah občinskih skupščin (15) sestankih Socialistične zveze, Zveze komunistov, gibanje tabornikov...

Večernje novosti — 21. III. 1972

Enaindvajsetega januarja 1942. leta so nacisti po Gorenjski nalepili letake z obvestilom, da so v Dragi pri Begunjah ustrelili 15 mladincev, »zaradi udeleževanja v komunistično stranko, udeležbe na prepovedanih shodih, kjer so bila sklenjena teroristična in sabotažna dejanja, zaradi izdelovanja in razširjanja prepovedanih letakov komunistične stranke ter zaradi podpiranja morilskih tolp.«

Na lepaku je bilo tudi ime jeseniškega skojevca Mirka Dimca, delavca železarne. Toda Mirko Dimc ni bil ustreljen, kot je pisalo na lepaku. O trnovi poti, po kateri je hodil med vojno, mi je predlanskim takole pripovedoval:

»Že v prvih dneh okupacije smo mladinci tuhtali, kako in kaj naj delamo, da bi prizadeli okupatorju čimveč nevšečnosti.

Pred vojno je bil prvi december državni praznik, dan zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dober teden smo skojevci iz Podmežaklje razmišljali, kako bi spet zagodili okupatorju. Javorniški skojevci so na Koroški Beli izobesili državno zastavo, v Podmežaklji pa smo se na Balančev predlog odločili za izredno drzno dejanje.

V pozni večerni uri smo se Balanč, Lah in jaz vzpenjali v pobočje Mežaklje. Kopasti oblaki nad Jesenicami so se približevali v soju žarečih plavžarskih peči. Na skalovju, ki je z Jesenic dobro vidno, smo narisali velik srp in kladivo. Risal je Balanč, z Lahom pa sva ga držala na vrvi. Ob enajstih ponoči je Balanč več kot eno uro visel nad prepadom. Pri tem nismo pomislili na nevarnost, saj bi se v pečinah lahko ponesrečili, nismo pomislili na znojne kaplje, ki so v mrzli decembrski noči kapljale s čela. V naših srcih je tlel plamen ponosa, ker smo z drzno akcijo kljubovali sovražniku.

Zjutraj so Jeseničani strmeli v skalovje in se čudili junakom, ki so narisali srp in kladivo. Nemci pa so preklinjali »bandite«, ki jim kalijo mirno življenje.

Nikdar nismo pomislili, ali na sestanku sploh omenili, kaj bo, če nas bo kdo izdal. Aretacije so nas presenetile; lahko rečem, da sploh nismo računali na možnost, da nas bodo nekega dne uklenili na policiji. Veržne aretacije so se začele decembra 1941. leta. Zame se je trnova pot začela 24. decembra 1941. Mama je v kuhinji likala perilo, okrog polnoči pa je zaslišala šum okrog hiše. Ugasila je luč, tedaj pa so začeli gestapovci razbijati po vratih in kričati: »Odprite, takoj odprite!«

Ko sem v zaporu prišel na vrsto za zasliševanje, sem se moral v sobi uleči na trebuh na klop. Eden izmed gestapovcev se mi je ušedel na glavo, drugi na noge, tretji pa me je začel z gumijevko biti po hrbtu. Zasliševala sta Druschke in Linke. Druschke ni nikogar tepel, to rabljevo delo je bilo zaupano kočevskemu Nemcu Zobcu.

Kadar so šli zaporniki na vrt ali v Drago kopat jame, smo vedeli, da jih bodo morili. Tiho smo spraševali, kakšna je jama. Po velikosti jame smo uganjevali, koliko jih bodo ustrelili. Ob takih trenutkih je vsakdo razmišljal, če ni prav on na vrsti. Nemo smo sledili in razmišljevali o domačih, o svobodi, o tem, kako so srečni tisti, ki se v gozdu s puško bojujejo proti tiranom. Zdelo se nam je, da je smrt lažja v boju kot pri kolu, čeprav nobena ni prijetna.

Enaindvajsetega januarja 1942. leta sem skozi okno videl svoje tovariše, ko so se zvezani vzpenjali na tovarnjak. Dobro sem videl Balanča in Laha. Otrpel sem čakal, kdaj se bodo odprla vrata, kdaj me bodo

poklicali na zadnjo vožnjo. Brž ko sem na hodniku zaslišal korake, je v meni zabobnelo: zdaj, prav zdaj gredo pote; še nekaj minut in zrl boš smrti v obraz. Kričal bi, pa ne smem. Bojeval bi se, pa sem zaprt...

Avto, ki je stal na dvorišču, je odpeljal. Skoraj blazen sem se sesedel v kot. Morda pa so jih odpeljali le v taborišče. Še je upanje, da se bodo moji tovariši vrnili. Žal pa so bile le želje, potrebne za umiritev napetih živcev.

Ko so se vrnili tisti, ki so pokopavali, so povedali, da so v Dragi zagrebli 14 tovarišev.

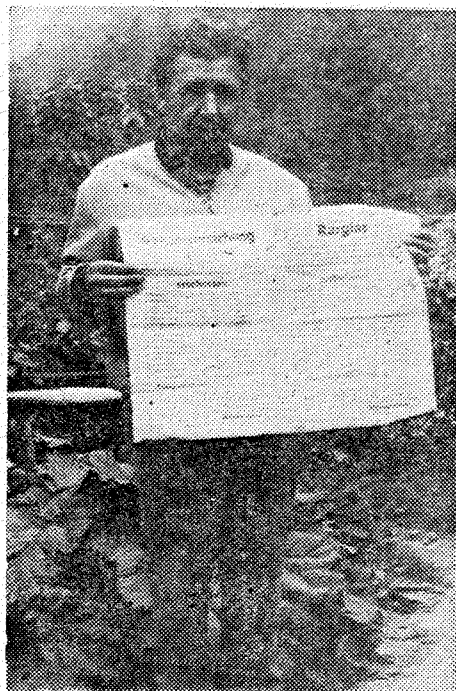
Čez nekaj dni so pripeljali v zapor znanca s Koroške Bele. Ko me je zagledal, me je presenečeno pogledal. »Mirko, saj si vendar živ?« Zakaj pa ne bi bil, sem ga začudeno vprašal. »Povsod po Gorenjski so lepaki, da je bilo v Dragi ustreljenih 15 Gorenjcev, med njimi je tudi tvoje ime.«

Tako sem zvedel, da sem bil obsojen na smrt in »uradno ustreljen«.

In zdaj še beseda o tem, kako sem za las ušel smrti.

Moja mama me je želela obiskati v Begunjah, pa ji tega niso dovolili. Ker je slutila, da je moje življenje v nevarnosti, se je napotila k sestri na Bled. Teta Agata je šivilja na Bledu. Med vojno je nekoč šivala obleko tajnici glavnega gestapovca. Zvečer je odšla k tej tajnici, ta pa ji je povedala, da je že pri vseh petnajstih zaznamovala križec, ker bodo zjutraj ustreljeni. Teta pa ni odnehala. Zjutraj sta s mambo spet na cesti čakali tajnico. Ta se je sprva obotavljala, čes da ni nobene pomoči več, potem pa je le privolila, da bo omogočila teti razgovor z gestapovcem Bauerjem. Le-ta je bil od januarja do maja 1942. leta vršilec dolžnosti glavnega šefa gestapa za Gorenjsko in član izrednega sodišča, ki je odločalo, kdo bo ustreljen, koga je treba poslati v taborišče ali pa izpustiti iz zapore.

Tajnica je v navzočnosti mame in tete le omehčala tega gestapovca. Zavrtel je telefon in ukazal, naj odložijo zame smrtno kazen. Jeseniške skojevce so streljali v Dragi med deveto in enajsto uro dopoldne. Telefonsko obvestilo z Bleda o moji pomilostitvi je prišlo v begunjske zapore samo eno uro pred streljanjem. Morali bi me ustreliti s tovariši, a tega takrat nisem vedel; pomi-

Mirko Dimc z Jesenic z lepakom, na katerem je navedeno, da je bil obsojen na smrt in januarja 1942 ustreljen.

lostili so me, smrtno kazen so zamenjali z internacijo v Dachau, toda tudi tega takrat nisem vedel. Iz Dachaua sem se vrnil šele po osvoboditvi.

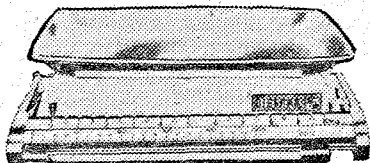
Med ustreljenimi z lepaka so bili tudi Tugomir Vidmar, sekretar SKOJ mesta Kranj, Teodor Bombač in Ciril Benkovič iz Kamnika in Rudolf Papež iz Kneže v Baški grapi, ki je živel na Gorenjskem in bil med vodilnimi komunisti v kranjskem okrožju. Vsi drugi so bili z Jesenic. Mirko Dimc je delal v železarni vse dotlej, ko ga je bolezen priklenila na posteljo. Umrl je pretekli teden, star 51 let. Njegovi tovariši iz vojnih dni in njegovi sodelavci v železarni, kakor tudi vsi, ki so ga poznali, se ga bodo vedno spominjali kot dobrega tovariša.

J. VIDIC

SESTAVIL: KOPRIVSEK	NAJEMNINA ZA STANOVANJE	TV-APARAT	POLET	AMERIŠKO M.IME	LAOD POHAR	GORA V TURCIJI	IVO LOLA	MATERIJA	ENAKI CRKI	NEMINJOST	ORANŽADA
INDUSTRIJA STEKLA											
DALJNO-PISNIK											
LAOD					DRUGO IME ZA TURKU (T. LJUDSKI PLES)				ČAČAK KAZAN		
REKA V ANGLIJI				SKRIVNOSTNI PISATELJ SUDOV POMOČNEŽ							BALETKA MLAKAR
ALIDA YALLI				NEMŠKA REKA				MEDMETOB UDARCU LJUBO RAVNIK			
REKA				BUCHWALD KOROŠEC				IT-FILMSKA IGRALKA VIMORODNA RASTLINA			
ISIS						LIVADA PRETEKLI ČAS					
ČASNIKAR								VRSTA ACETATNE CELULOZE	AM.FILMSKI REŽISER	GR.ČRKA	SARAJEVO
GRŠKI FILOZOF											
RISAL: J.K.	NEPROFESIONALC	STROKOVNO MNENJE	ZGANA GLINA NAS KOMPONIST								
AVSTRIJSKA TISKOVNA AGENCIJA				LITIJ VISOK GORŠKI VRH			TURŠKI VELIKAS				KUPIJTE TV-15
MESTO V INDIJI							RADIJ PODRŠINA			OBER	FRNIKOLA
GRŠKI DIDAKTIČNI PESNIK					MESTO NA FORMOZI MOŠKI POTOMEČ						
BOGINJA ZAKONITEGA REDA						KONEC POLOTOKA ZAPOREDNI CRKI			RIMSKA 6 LUTECIJ		
BOGINJE MAŠČEVANJA								LOŠČILO			
PREBIVALKA REKE								60 MINUT			

Ta križanka ni nagradna — le za razvedrilo naj vam bo in pa »predpriprava« za nagradne križanke, ki jih bomo po kratkem presledku pričeli spet objavljati. Uredništvo in uprava

kuhinjska tehcnica

LIBELA-CELJE